

SLOVENSKA PEDAGOŠKA REVIIJA

ISSN 0354 - 0421

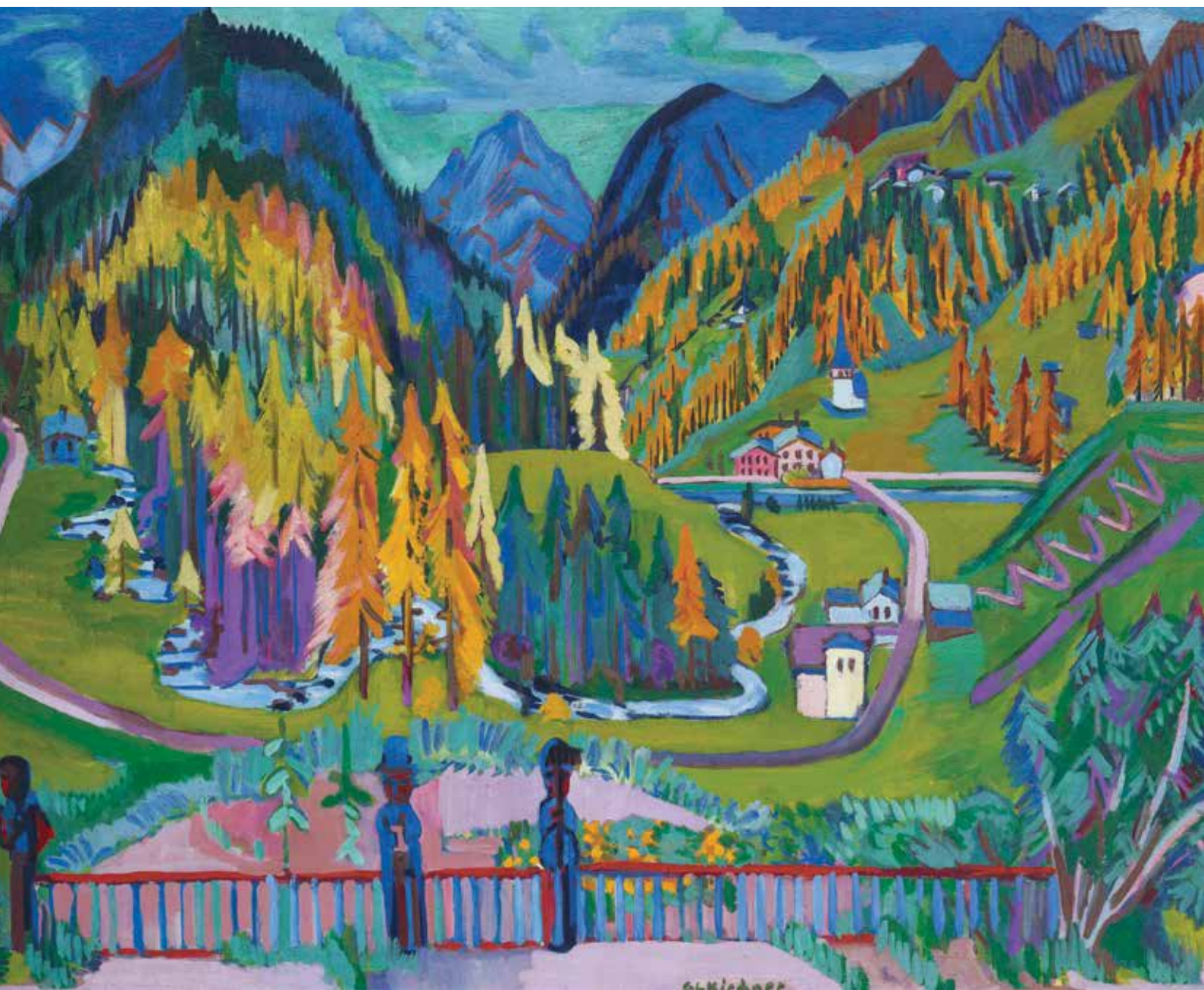
9 770354 042001 >

Didakta

letnik XXXIII | www.didakta.si

222

marec, april
2023
(dvojna številka)

Alica v slovenski šoli ali kako je, kar ni, in ni, kar je *mag. Barborič Vesel* | **Spremljevalec otroka z avtizmom** *dr. Globačnik* | **S kosom blaga v gozd Jelen** | **Meje mojega jezika so meje mojega sveta** *Kacjan* | **Izobraževalni video film kot učno gradivo** *Paska* | **Kar se Janezek nauči, to Janez zna** *dr. Bregant* | **Žvižgači v šolstvu** *mag. Petelin*

TEHNIŠKI MUZEJ SLOVENIJE

v BISTRI PRI VRHNIKI: programi@tms.si

in

muzej pošte in telekomunikacij

v POLHOVEM GRADCU muzejpt@tms.si

- tehniški, naravoslovni in kulturni dnevi
- interaktivni prikazi in eksperimenti: poizkusi Nikole Tesle, rokodelci, motorizirana preteklost
- programi za vrtce, učence in dijake
- spletno gradivo
- učne ure
- virtualne ekskurzije
- spletne delavnice
- delavnice v muzeju in na vaši šoli
- vodstva

www.tms.si

NOVOSTI ZALOŽBE

DIDAKTA

24,99 €

Da bi razrešili neverjeten umor, potrebujemo neverjetne junakinje ...

19,99 €

22,99 €

Tudi tisti, ki so vedno zadnji, so neke lahko prvi ...

49,99 €

Pomoč otrokom z avtizmom pri učenju: načini obravnave za strokovnjake in starše.

KNJIGE SO NA VOLJO V KNJIGARNAH IN NA WWW.DIDAKTA.SI.

DIDAKTA

041 308 300

zalozba@didakta.si

www.didakta.si

Svetovni dan zavedanja o avtizmu

Drage bralke, cenjeni bralci,

2. aprila smo obeležili svetovni dan zavedanja o avtizmu.

Gre za razvojno motnjo, ki je v zadnjih dveh desetletjih (vsaj kar se tiče diagnostike) v nenehnem porastu, doleti že več kot odstotek populacije in se tako uvršča med najhitreje naraščajoče razvojne motnje na sploh. Otroci z avtizmom se spopadajo predvsem s primanjkljaji na področju socialne komunikacije in interakcije, zaradi česar med drugim potrebujejo posebno obravnavo tudi na področju vzgoje in izobraževanja.

Kot so zapisali na spletni strani Zveze za avtizem Slovenije, smo se v Sloveniji »začeli s tem strokovnim področjem ukvarjati relativno pozno tudi glede na ekonomsko manj uspešne države. Danes relativno dobro obvladamo diagnostiko, izrazito pa smo šibki na področju terapevtskih obravnav.«

Z drugimi besedami, če kaj, šepamo na področju obravnave ter na področju usposabljanja dovolj šnega števila strokovnega kadra, ki bi obravnave lahko izvajal. Kar pa lahko popravimo le z izvajanjem uporabnih praktičnih izobraževanj in zagotavljanjem strokovne literature, ki bo ne le v teoriji, temveč tudi v praksi dajala napotke za obravnavo otrok z motnjami avtističnega spektra.

V ta namen smo letos pri založbi Didakta na dan zavedanja o avtizmu v prevodu dr. Bojane Globačnik izdali izjemno pomembno knjigo dr. Bryne Siegel *Pomoč otrokom z avtizmom pri učenju: načini obravnave za strokovnjake in starše*, ki spada med temeljna dela na področju obravnave otrok z avtizmom in je od sedaj na voljo tudi v slovenskem jeziku. Seveda ena lastovka oziroma v tem primeru knjiga še ne prinese pomladi, vseeno pa upamo, da bo prevod tako celovitega strokovnega priročnika služil kot nezanemarljiv delček v mozaiku kakovostnejše obravnave otrok z avtizmom pri nas.

urednik revije *Didakta*,
dr. Martin Uranič

M. L.

KOLUMNA

Alica v slovenski šoli ali kako je, kar ni, in ni, kar je
mag. Darja Barborič Vesel

4

AVTIZEM IN ŠOLA

Spremljevalec otroka z avtizmom
dr. Bojana Globačnik

7

ŠOLSKA PRAKSA

Kako malčkom približati skrb za okolje?
Smilja Novak

11

Kolegialna hospitacija v vrtcu: od izvira do morja
Andreja Štemberger Turkovič

15

S kosom blaga v gozd

Mateja Jelen

19

Kje pa so mize in stoli?: Inovativno učno okolje pri poučevanju tujega jezika na razredni stopnji
Maja Širca

25

Meje mojega jezika so meje mojega sveta
Mojca Kacjan

30

Medpredmetno povezovanje pouka naravoslovja in gospodinjstva
Tjaša Šinkovec

36

MED TEORIJU IN PRAKSO

Predšolski otrok in poslušanje glasbe v vrtcu
Katarina Pograjc

40

Zdrava šola: ozaveščanje in promocija celostne krepitve zdravja
Maja Sršen

44

Izobraževalni video film kot učno gradivo
Dejan Paska

49

Tudi slovenščina na poklicni šoli je lahko zanimiva
Zdenka Holsedl Pertoci

55

ŠOLSKA TEORIJA

Kar se Janezek nauči, to Janez zna: dnevna rutina je morda dolgočasna, a z vidika nevroznosti za otroka dobrodejna
dr. Tina Bregant

59

KARIERNA SIDRA

s poznavanjem vrednot do boljše motiviranosti za delo
mag. Jana Mlačnik

64

ŠOLSTVO IN PRAVO

Žvižgači v šolstvu
mag. Domen Petelin

70

Alica v slovenski šoli ali kako je, kar ni, in ni, kar je

mag. Darja Barborič Vesel

Darja Barborič Vesel je magistrirana socialna pedagoginja, zaposlena na osnovni šoli kot učiteljica dodatne strokovne pomoči in svetovalna delavka. Zadnja leta sodeluje pri izvajanju študijskega programa Pedagoške fakultete. Občasno svetuje staršem ob vzgojnih zagatah ter predava skupinam staršev, vzgojiteljic in učiteljev. Posebej jo zanimajo teme avtentičnosti, asertivnosti in avtoritete, kompleksnosti človeka in preprostosti rešitev. Če se ji zdi kaj še posebej zanimivo, napiše članek, zadnje čase tudi zgodbe. Življenje si deli s soprogom, tremi hčerami in nemogočo psičko. Ljubi morje, filmske zgodbe, knjige vseh vrst in svojo kuhinjo.

Mogoče se še komu izmed vas, ki berete moje besede, včasih porodi občutek nadrealističnega in fantazijskega v naši družbi. In posledično seveda v šoli. Občutek, da govorimo o nečem, se zavzemamo za nekaj, počnemo pa točno obratno. Predvsem pa dosežemo točno obratno. Za tokratno besedilo sem nabrala nekaj takšnih »cvetk«, jih poskušala bolj ali manj logično premisliti ter predstaviti, kako vplivajo na naš šolski vsakdan.

Denar ni vse

A res ne? Razumem, da izrek meri na misel obče dobrega, na poslanstvo, na etično in moralno misel ter delovanje. Res je, ne delamo samo za denar. Delamo tudi za posamezno in obče dobro. Posebej tisti, ki delamo z ljudmi in za ljudi. Kar pomeni, da delamo za več kot za denar. V našem prostoru spremenjene realnosti pa ta rek pomeni, da ni primerno delati za denar, torej delamo za poslanstvo. Tako spravljamo v realnost drugi rek, da biti učitelj ni poklic, ampak poslanstvo, in nadalje, da biti učitelj ni poslanstvo, temveč je diagnoza. Za tiste, ki so pripravljeni delati mnogo, dobro in koristno ter za to ne potrebujejo in ne želijo dostojnega dohodka. Saj delajo za poslanstvo in ne za denar, mar ne? Seveda je potrebno biti pošten, učiteljske plače so zelo različne. Pravkar napisano velja predvsem za tiste, ki so v šolstvu manj kot 20 let, in pa tiste, ki se niso uspeli organizirati in priti vsaj do drugega strokovnega naziva. Ti namreč pogosto ne dosežejo niti povprečne slovenske plače, učitelji začetniki pa so itak bliže minimalni kot pa povprečni plači. Pa se sprašujemo, zakaj je tako malo mladih v šolstvu?!

Ker mogoče neradi rečemo to na glas, a v resnici delamo za denar. Tudi poučevanje je delo in v službo ne hodimo, da nam ni dolgčas in da se počutimo koristne. Če bi bilo tako, bi nas res lahko začelo skrbeti, saj bi se po šolah motovili ljudje, ki bi

otroke – učence uporabljali za osmišljanje svojega bivanja. To pa je huda zloraba. Razumem tudi to, da tako nizko plačilo za delo potegne za seboj še eno zanimivo reč, in sicer pravico, da delaš v skladu s plačilom, se pravi, da se pri delu ravno ne pretegneš. In tudi to je v slovenski šoli mogoče. Razlike so velike pri plačilu, pri kvaliteti pa neizmerne. Sistema nadzora kvalitete in vzpodbude pa, če smo poštene, v bistvu ni. Pa je na neki sprevržen način verjetno tako tudi prav. Če so ljudje slabo plačani, jih pač ne prisiljuješ v kvaliteto, sploh če v bistvu nočeš resnično izobražene mladine. Učitelje obremeniš s kupom praznega dela, beri birokracije, da so v vsakem primeru utrujeni in obremenjeni in imajo občutek, da delajo. Tako se vzpostavi starodavni preživetveni mehanizem, zaradi katerega je bilo potrebno pretepati sužnje – ne da se me tako malo plačati, kot lahko malo delam.

Prijazna šola

Kaj naj bi bilo to? A se je komu to že kdaj zazdelo kot nekakšen nenavaden nesmisel? Šola je stavba in kot takšna ne more biti v odnosu. Pojem prijazen pa temelji na odnosu – prijazen smo do nekoga in nekdo je ali ni prijazen do nas. Ker stavba ne more biti prijazna, lahko poskusimo z možnostjo, da v tem kontekstu prijaznost pomeni šolo kot sistem, kar pa je še večja neumnost, saj je sistem še manj lahko prijazen. Sistem je narejen za učinkovitost, za doseganje rezultatov, urejanje stvari. In prav je tako. Sistem ne upošteva posameznika, ne pogleda v oči, se ne nasmehne ... To počnemo ljudje in z ljudmi. Tako šola ne more biti prijazna, saj v takšni opredelitvi izniči človeško, prijazni smo lahko ljudje v šoli, se pravi najprej učitelji, nato pa tudi učenci in njihovi starši ...

Vredno je pogledati tudi pojem prijazen. Je prijazen učitelj ta, ki daje dobre ocene? Seveda, če jih dobijo tisti, ki znajo. Če pa jih dobijo vsi, pa je to popustljivi-

vost in prikaz nezaupanja v zmožnosti učencev. To pa ni prav prijazno. Kot smo naredili s t. i. »prijaznim ocenjevanjem« v pokoronskem času, ko smo učen- cem pokazali predvsem, kako malo verjamemo va- nje in za kako nesposobne jih imamo.

Ne dvomim, da si marsikdo želi več prijaznosti v šoli, in tudi, da smo mnogi resnično prijazni. Ne po- vršno popustljivi, temveč resnično človeško prija- zni in zato si ne dopustimo žaljivosti, da je prijazna šola, prijazni smo lahko samo ljudje.

Prijazna šola tudi predpostavlja, da se v šoli po- čutimo dobro. Strašno naporna misel! A je res kaj narobe z mano, če tretjo uro v sredo nočem v ra- zred, ker res ne maram 7. c? Na primer. Moram na terapijo, dati odpoved? Iti na izobraževanje? A res ne smem predelati tega kot »odrasla« in pač izpe- ljati, kar je moje delo, in si konec leta čestitati, da sem zdržala? In se nagraditi. A otrokom res škodi, če kakšne učiteljice ne prenesejo ali pa se jim zdi, da jih ima katera na piki? To so življenjske izkušnje, ki bogatijo in krepijo. Če ima otrok vsaj približno koristne starše, ki so zmožni pospremiti otroka v

učenju urejanja svojega mesta v svetu in soočanja z realnostjo, da se sveta pač ne da oblikovati po svoji meri. In da hodijo po svetu ljudje, za katere smo brezvezni, ali pa celo takšni, ki nas ne marajo?! Včasih pomislim, da bo potrebno, če že moramo biti ves čas prijazni in vsaj na pogled srečni, kar ob vhodnih vratih šole dati vsakemu, ki stopi v šolo, en »prozac«, da bomo vredni »prijazne šole«.

Včasih me preplavi nekakšna groza filma *Step- fordске ženske*, preslikanega na šolo. Vse učiteljice nasmejane, pozitivno naravnane, oblečene v »Kate Middleton stilu« ... Potem pa vidim, kako naši učenci obožujejo kolega, ki se nasmehe trikrat na leto, od tega je enkrat rezervirano za zadnji šolski dan, in skoraj nikoli ne pozdravi. Ustno spraševa- nje se gre predvsem, kadar je slabe volje. A on je zakon, še po valeti ga hodijo obiskovat in ga poz- dravijo na cesti. A je mogoče, da je kolega v bistvu prijaznejši od križanca »Stepfordska Kate«? Ker je pristen, samosvoj. In opravi svoje. Ne glede na vse. Četudi mu gre za živce. In je tako uporaben zgled preživetja za generacije mladeži, ki se sprašujejo, zakaj že morajo biti v šoli.

Šola za vse

Kaj pa naj bi to pomenilo? Že ko sem pred leti prvič slišala tole besedno zvezo, me je resno zmedlo. Kako za vse? Namenjeno vsem? Možnost za vse? Obvezno za vse? Tudi za tiste, ki nočejo, in tiste, za katere ni dobro? A je sploh lahko kakršnakoli šola res za vse? Še danes se mi zdi strašljiva misel, da mora biti šola za vse. Mogoče kot sistem, kot možnost in z zavedanjem o mnogovrstni različnosti potreb otrok – učencev. A je šola v sosednji ulici res najboljša izbira za deklco z motnjo v duševnem razvoju? Ali pa najstnico, ki jo prežema bolečina življenja, ki jo blaži s samopoškodovanjem? Ali pa za neizmerno bistrega, radovednega, sebe polnega fanta, ki mu je cel ljubi šolski dan dolgčas? Da ne govorim o tem, ali res morajo biti v šoli tudi vsi tisti, ki delajo zgago, ne le dan na dan, ampak jim to uspe že kar uro za uro. Kaj se zgodi s sistemom, ki mu je odvzeta možnost regulacije pripadnosti? Če morajo biti tam tako ali tako vsi, potem ni več pristopnih pogojev in posledično ni več zavezujočih pravil. Vsi lahko počnemo karkoli in smo še vedno v šoli. Opisani način je pot v kaos, kar seveda naša šola vedno bolj postaja, če že ni. In tako šola ni ravno to, kar naj bi bila. Ni za vse, ker v bistvu ni več za nikogar.

Verjeti žrtvi

Kaj pa naj bi verjeli? Še ena zanimiva krilatica, ki mogoče res temelji v dobrem, povzročila pa je neverjetno mnogo trpljenja in težav. Kdaj nekdo postane žrtev? Ko se to sam odloči ali ko prepoznamo, da se je človeku zgodilo nekaj, kar se ne bi smelo? V pravu je zadeva kar jasna, o žrtvi govorimo, ko vemo in je dokazano, da se je nekomu nekaj zgodilo, to je nekaj, kar se ne bi smelo. Realno slabo dejanje vzpostavi žrtev. Ko pa začnemo v družbi, posebej pa v šoli, verjeti v status žrtve, pa smo na zelo tankem ledu hude nepravilnosti in tlakovanja poti lažem, zlorabam, nasilju. Ker verjeti žrtvi ne pomeni, da se je očitano dejanje res zgodilo, pomeni samo to, da verjamemo povedanemu. Ki je lahko tudi laž. Ali pa sprenevedanje. Ali pa delna resnica. Zato besedna zveza »verjeti žrtvi« pomensko ne zdrži. Saj verjetje že predpostavlja odsotnost dejstva, kot lahko verjamem v dobro ljudi ali pa v vile in palčke. Vzpostavitev nekoga kot žrtve pa je resen in objektivni fakt povzročenega slabega in povzročenega trpljenja, ki se je moralo zgoditi objektivno in ne subjektivno.

Tako imamo v šoli hud problem s tem, kdo je kaj naredil in kdo je kaj kriv, posebej če vsaka beseda šteje in laž kot takšna ne obstaja več. In jo dojemamo le kot subjektivno individualno zgodbo, ki ji verjamemo. Mnogokrat tako v maniri »verjamem žrtvi« v bistvu okrivimo in sankcioniramo resnično žrtev. Mnogi nasilneži vse predobro razumejo in vrhunsko uporabljajo maneuver – obtožijo, preden te obtožijo. Mi pa verjamemo ...

Najbolj strašljivo pa je, da v množici »kvazi« žrtev tako spregledamo resnične žrtve. Vrstnikov, staršev, tudi učiteljev. Otroke, ki ne hodijo naokoli in tulijo, kakšna krivica, da se jim godi. Ampak tiho čakajo, da jih kdo opazi, iščejo zaupanja vredne odrasle in vse prepogosto ovenijo, preden se zbudimo in jih opazimo.

Nasilje iz stiske

Mogoče najbolj diskriminatorna in krivična misel izmed navedenih. Oksimoron in kompleten nesmisel sam po sebi. Misel, katere realizacija povzroči ne le mnogo gorja, povzroči tudi neverjetno veliko nestrokovnega dela in posledično pogloblja ravno tisto nasilje, ki bi ga želeli zmanjševati.

Stiska je hudo in zahtevno doživetje. Je subjektivna, ljudje nismo v stiskah zaradi istih stvari. Bolj ko človek, tudi otrok, živi v zaščitniškem svetu, več stisk doživlja, saj je ob nizki frustracijski toleranci, ki jo tako razvije, nezmožen soočanja z mnogimi izzivi, ki v bistvu niso nič posebnega. Ljudje v občutenju stiske reagiramo na mnogotere načine, lahko kričimo in tolčemo okoli sebe, lahko pa jočemo v kakšnem kotu, se napijemo ali gremo teč, hodit, pomijemo kopalnico, govorimo z vsemi, ki so nas pri volji poslušati, lahko celo napišemo roman ali pa poslikamo kakšno steno ... Kakor komu drago in komu odgovarja. Kričati na druge, udariti, onemogočiti delo v razredu je samo ena izmed možnih reakcij učencev. Med vsemi mogočimi so izbrali ravno to. Zaradi različnih razlogov, ki so mogoče pomembni, verjetno pa niti ne. Pomembno bi bilo, da reakcije, ki obremenjujejo druge ljudi, ne legaliziramo kot primerne. S tem namreč resnično prizadenemo vse druge in tudi eksperimentalnemu, situacijskemu nasilnežu s tem onemogočimo, da bi se naučil česa boljšega. Ko jim dopuščamo, da so težavni in zlobni do drugih, jim onemogočamo, da bi se naučili biti boljši. Hkrati pa delamo neverjetno krivico vsem tistim, ki so tudi, mogoče celo resnično, v hudi stiski, živijo v težkih okoliščinah in jih tako determiniramo, da so ali bodo težavni, nasilni ... To pa je že huda diskriminacija ljudi, ki se že tako ali tako težko prebijajo skozi življenje...

Naj bo za tokrat dovolj. Saj vem, da nam slepila in iluzije omogočajo preživetje in občutek zdrave pameti. In vem, da vedeti ni udobno. In da gledati realnosti v obraz terja pogum. Pa saj smo na neki Faustovski način »podpisali pogodbo s hudičem«. Ne le da smo se zavezali, da bomo vedeli, celo še stotine drugih bomo pospremili po poti vedenja, znanja. Učitelj ni poklic, je ... Pa ne pozabimo, tudi Alici je bilo sitno jesti kolačke in kar je prišlo zraven, pa gledati polo z glavami. A če se vedenju že ne da ubežati, lahko vedno na pomoč pokličemo pogum in ščepec potrpljenja. In obilico humorja.

Spremljevalec otroka z avtizmom

doc. dr. Bojana Globačnik, up. prof. logopedinja, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

Članek izpostavlja prednosti in pomanjkljivosti spremljanja, pretiranega spremljanja, ter pomen prikritega spremljevalca otroka z avtizmom v vrtcu in šoli. V literaturi je zaslediti več sopomenk za izraz spremljevalec: individualni spremljevalec, spremljevalec, pomočnik, asistent in pomočnik ena na ena ali ena na dva v inkluzivnem okolju. Prispevek je prirejen po nedavno izdanem prevodu knjige Bryne Siegel Pomoč otrokom z avtizmom pri učenju.

Uvod

Poznana je praksa mnogih držav, kjer je otrokom in učencem z avtizmom dodeljen stalni spremljevalec v času obiskovanja vrtca ali šole. Tudi v našem šolskem sistemu se uveljavlja omenjena praksa, s tem da imajo pri nas otroci z avtizmom izjemoma možnost imeti *začasnega spremljevalca*.

Vloga spremljevalca

Najpogostejši način pomoči odraslih pri olajševanju igre in učenju z vrstniki za otroka z avtizmom je pomoč spremljevalca. Njegova vloga je biti v bližini otroka, vendar čim manj opazno. Spremljevalec bi naj bil na voljo, da vskoči, kadar otrok zgreši bistvo pogovora, ali da izkoristi naravno priložnost za začetek sporazumevanja. Osebno spremljanje je izraz, ki se navadno uporablja za opisovanje individualiziranih programov učenja in podpore ena-na-ena v inkluzivnem okolju. Otroci imajo lahko tudi individualne pomočnike, ki jim nudijo pomoč v oddelkih

popoldanskega varstva, vendar je vloga odraslega v tem primeru bolj neposredna, kot je vloga individualnega spremljevalca.

Individualno spremljanje je lahko izjemno pomembna pomoč otroku z avtizmom ob vključevanju v večinsko okolje, saj predstavlja vez med prednostmi, ki jih otrok ima, in dejansko uporabo teh v igri z vrstniki. (Otrok se sicer lahko nauči igrati določeno družabno igro z učiteljem, vendar se še vedno ne bo znal pridružiti igri, ko se bo ta odvijala v razredu.) V takšnih situacijah spremljevalec otroku pomaga pri usvajanju uspešnega navezovanja socialnih stikov, pri učenju, kdaj naj posnema in kako, ter da se nauči prepoznati besede, geste in obrazne izraze vrstnikov – predvsem gre za kompenzacijo učnih primanjkljajev, značilnih za avtizem, zaradi katerih je otroku težko razumeti, kaj se dogaja v svetu drugih otrok. Na primer, otroku z avtizmom bo mogoče treba povedati, da bodo njegova dejanja vrstnika spravila v jok, saj

zelo verjetno ne bo opazil ali razumel našobljenega in zaskrbljenega obraznega izraza vrstnika, ker mu je nekdo vzel najljubšo igračo.

Spremljanje in »pretirano spremljanje«

Spremljevalci, ki ne razumejo povsem, kaj naj bi počeli, včasih dobijo porogljiv vzdevek »prilepljeni pomočniki« (izraz je najverjetneje izumil kak učitelj, ki uporablja program TEACCH, PECS ali oba). Takšen spremljevalec ne ve, kdaj je naredil dovolj in kdaj je čas, da se umakne. Kot primer: štiriletni deček, ki je imel diagnosticirano pervazivno razvojno motnjo (PRM), je obiskoval večinski vrtec. Bil je tako dobro prilagojen in vključen v okolje, da sta s prijateljem večino časa za malico presedela skupaj in se spogledovala skozi »daljnogleda«, narejena iz rol toaletnega papirja, ki sta si jih pravkar ustvarila kot umetniški izdelek, in se pri tem zabavala. Spremljevalka je v goreči želji, da bi bila koristna in obdržala dečka pri trenutni aktivnosti, tj. malici, zanj odprla sok, kar je bila edina dejavnost v zadnji uri, ki jo je storila.

Spremljevalci (pomočniki) v šoli

Pri otrocih, kakršen je fantek iz zgornjega primera, še zlasti pri šoloobveznih otrocih z milejšimi simptomi motenj avtističnega spektra (MAS) in letom primernimi učnimi sposobnostmi, pridejo do izraza nova dejstva o individualnih spremljevalcih. Eno izmed teh je, da bo prisotnost spremljevalca kot »otrokovega« učitelja do neke mere delovalo kot stigma. Proti koncu vrtčevskega obdobja bodo preostali otroci začeli spraševati: »Zakaj ima sošolec svojega učitelja?«, kar bo zagotovo postala tema pogovorov otrok tudi na razredni stopnji. Prisotnost spremljevalca lahko zlahka postavi pregrado med otrokom z avtizmom in vrstniki, tako da ga sošolci obravnavajo kot mlajšega bratca ali nekakšno maskoto, ne pa kot člana njihove družbe. Vendar ni nujno, da je temu vedno tako. Drug primer je učenec v petem razredu osnovne šole z visoko funkcionalnim avtizmom (VFA) in spremljevalcem. Otroci so sedeli v delovnih skupinah s po šestimi mizami skupaj. Učenec z avtizmom je bil pri mizi spredaj, medtem ko je spremljevalka sedela na majhnem stolu ob steni. Med individualnim delom, ko so otroci sedeli, je spremljevalka hodila naokrog med skupinami, okoli 40 % časa je posvetila skupini, kjer je bil učenec z avtizmom, posvetila mu je več časa, če je potreboval pomoč. Učiteljica ni nikoli z ničimer nakazala, da pripada spremljevalka učencu z avtizmom. Spraševala ga je prav tako pogosto kot preostale učence in tudi njegovi odgovori so bili podobni. Ko mu je naročila, naj na glas in pred celim razredom recitira pesem, ki se jo je naučil na pamet, je okleval in se med recitiranjem delno ustavil, vendar ni bil edini. Učiteljica ga je spodbudila, naj nadaljuje, prav tako, kot je spodbudila preostale učence v

podobnih situacijah. Da je individualna spremljevalka delala res dobro, se je potrdilo, ko se ni mogel spomniti naslednje kitice pesmi in je pogledal učiteljico, ne pa spremljevalke.

V razredu je naloga spremljevalca (pomočnika) povečati otrokovo pozornost in jo usmeriti na učitelja, vrstnike in zadolžitve in ne na neposredno komuniciranje z otrokom. Če pomočnikova odgovornost postane, da umakne otroka z avtizmom na stran in z njim dela ločeno pri lastni dejavnosti, potem to ni inkluzija in je treba koristi tega otroka, ki je obkrožen z nevrotičnimi vrstniki, ponovno preučiti za ta del učnega dne. Ideal je, da bi se pomočnik dojemal kot muren Modrec iz Ostržka, ki je stal na Ostržkovi rami in mu šepetal, kako naj se vede. Seveda to vedno ne deluje, vendar je pomočnikova vloga, da otroku pomaga pri ponotranjenju samospodbujevalnih strategij za reševanje problemov, prav tako kot je muren Modrec predstavljal zavest, ki je je Ostržku primanjkovalo. Vloga pomočnika je pomagati otroku pri stvareh, ki jih sam ne more v polni meri narediti ali razumeti. Pomočnik ni služabnik. Koncept skritega pomočnika najbolje opisuje, kaj bi moral biti pomočnik: nekdo blizu, ki je čim manj moteč. Kot smo že govorili v kontekstu razvijanja vrstniških socialnih sposobnosti, je pomočnik tisti, ki »olajšuje«, »vzdržuje« nalogo. Pomočnik v kontekstu učenja v razredu večinskega izobraževanja naj bi imel le redko, če sploh kdaj, vlogo »pobudnika« pri poučevanju.

Manj opazni (skriti) spremljevalci in pomočniki

Eden od načinov, kako postanejo spremljevalci bolj nevidni, je, da otroku preprosto ne povemo, *kdo je njegov spremljevalec*. Poskrbeti je treba, da ga spremljevalec ne vozi v šolo ali odpelje domov (ne glede na to, kako priročno bi to bilo). Možen način je tudi, da se vedno izogne mami in da otroka ne spremlja v razred (razen če tega ne počne tudi pri drugih otrocih, ki jih pripeljejo z avtom). Učitelj v razredu mora prevzeti enako odgovornost, da pokliče otroka z avtizmom, kadar gre za takšno vrsto učne ure, pri kateri odgovarjajo vsi učenci. Ker večina otrok z avtizmom, ki imajo individualnega spremljevalca, potrebuje tudi nekaj individualnega dela, spremljevalec to naredi manj opazno, če je v razredu še kak otrok s posebnimi potrebami, ki ga spremlja in mu pomaga ali zagotavlja še druge potrebne individualne pomoči v razredu, kot so na primer govorne vaje.

Drug način, kako lahko uporabimo pomočnike za pomoč bolj sposobnim otrokom v večinskem izobraževanju, je, da imamo pomočnika resnično skritega, za katerega otrok ne ve, da je njegov pomočnik. To je najlažje doseči, če pomočnik ne dela z otrokom doma ali ena na ena v šoli, ne vozi otroka v šolo in ne obiskuje redno sestankov s star-

ši na domu ali timskih sestankov za obravnavo na domu. V večinskem razredu z več kot le enim učiteljem je to še posebej lahko doseči. Pomočnik mora preprosto nameniti nekaj časa pomoči drugim otrokom in zavestno ne preživeti vsega časa v bližini otroka, ki ga spremlja kot senca. V nekaterih bolj integriranih razredih, kjer je več učencev s posebnimi potrebami in več nevrotipičnih učencev, to dosežemo tako, da pomočnika čez dan zamenjata vlogi »pomočnik za vedenje« in »pomočnik za učenje«. Tako med situacijami vedenjskih ali učnih težav ni vedno ena in ista oseba, ki posreduje. Pri učencih na višji osnovnošolski stopnji je pomembno, da je skriti pomočnik drugim učencem preprosto znan po enakem nazivu kot učitelj, da se učenci ne zavedajo, na koga se osredotoča.

Slabosti spremljevalcev oziroma pomočnikov

Ena izmed opaznejših pomanjkljivosti načina poučevanja s spremljevalcem je, da je ta, kadar je dodeljen, po navadi dodeljen za polni čas, čeprav bi bilo za učenca in šolo koristneje, če bi bil otrok nekaj časa manj individualno spremljan in bolj samostojen, namesto individualnega spremljevalca pa bi bila takrat v razredu odrasla oseba, ki bi skrbela in čas razporedila med dva ali tri otroke s posebnimi potrebami. Druga težava s »pretiranim

spremljanjem« je, da bo spremljevalec poskušal omogočiti več izkušenj oz. dogajanja, kot bi bilo potrebno: Včasih bo otrok imel boljšo in bolj kvalitativno učno izkušnjo, če bo dogajanje manj intenzivno in dogodki ne bodo tako izsiljeni.

Spremljevalec je tudi neke vrste prevajalec. S tem ko le delno razlaga ter je občutljiv na to, kako otrok z avtizmom dojema položaj, se poveča verjetnost, da bo otrok z avtizmom ohranil zanimanje za medsebojno sporazumevanje. V primeru, da ima otrok težave z razumevanjem telesne govorice, obraznih izrazov, tona glasu ali z razumevanjem pomena besed, bo ravno prava mera »prevajanja« v pomoč, hkrati pa bo spodbujala otrokovo potrebo, da se posveti razumevanju pomena izgovorjenih besed, intonaciji glasu itn.

Uvajanje spremljevalcev in pomočnikov

Kdo ima dobre možnosti, da postane dober spremljevalec? Spremljevalec naj bi bil nekdo, ki razume, kaj lahko pričakuje od otrok različnih starosti, še posebej pri igri. Zato naj bi sprva nekaj tednov v razredu delal kot splošni spremljevalec ali pomočnik, preden bi začel individualno spremljati otroka z avtizmom. Tako bo izvedel nekaj o vzdušju v razredu ter o razvojnih sposobnostih in željah učencev.

Takšna strategija omogoča priložnost, da se seznanimo tudi z rutino v razredu, s tem, kaj otroci počnejo, da izve nekaj o vsakem otroku in si ustvari mnenje, s katerimi otroki bo otrok dobro sodeloval ali se igral in katerih se mora izogibati. Podobno priložnost bi moral imeti tudi učitelj v razredu, da obišče otroka v obravnavi na domu in s tem spozna otroka z avtizmom in njegove sposobnosti, še preden se ta pridruži razredu. Učitelj v razredu bo namreč kot strokovnjak na področju izobraževanja ena izmed oseb, ki bodo nadzorovale spremljevalca, zato mora biti seznanjen z navadami in sposobnostmi otroka. Včasih si starši želijo, da bi spremljevalec v večinskem razredu izvajal še individualno obravnavo. Da bi slednji ohranil določeno stopnjo anonimnosti, bi se bilo temu v idealnem svetu vredno izogniti. V idealnih pogojih naj bi spremljanje zagotavljale različne odrasle osebe. Če za otroka to ni mogoče organizirati, je smiselna rešitev, da otroka za individualno delo premestimo v ločen prostor. Takšna oblika dela posnema koncept, ki se uporablja tudi pri drugih učencih, ko jih odpeljemo iz razreda, na primer na logopedsko ali drugo obravnavo.

Najstniki kot pomočniki otroku z avtizmom

Zamisel o izkušenih najstniških vrstnikih pri igri lahko razširimo tudi na druge skupine otrok, ne le na predšolske otroke. Uporabna je tudi za osnov-

nošolske otroke, ki imajo po pouku še nekaj razpoložljivega in nerazporejenega časa. Za osnovnošolske otroke z avtizmom, ki so vključeni v katerega izmed večinskih razredov, je nadzorovanje s strani izkušenega najstnika pri nekaterih igrah boljše izbira, kot da bi otroke pustili, da se na dvorišču igrajo sami. Takšno nadzorovanje je v precejšnji pomoč tudi takrat, ko je glavni partner pri igri mlajši ali starejši sorojenec. Za otroka z avtizmom in še posebej za tistega, ki ima poleg avtizma določeno obliko govornega primanjkljaja, je pričakovano, da bo trajalo dlje, da se bo odzival na razredna navodila, saj tak otrok verjetno uporablja dodatne, kompenzacijske mehanizme procesiranja. Pomočnik mu mora dovoliti, da si vzame čas, in ne sme vedno pričakovati, da se bo odzval tako hitro kot njegovi sošolci.

Sklep

Glede na raznolik nabor nalog in vlog za delo spremljevalca je najverjetneje potrebno obvezno osnovno in nadaljevalno izobraževanje.

Literatura

Siegel, B. (2023): *Pomoč otrokom z avtizmom pri učenju: načini obravnave za strokovnjake in starše*. Radovljica: Didakta.

512 strani, 165x235 mm, prevod dr. Bojana Globačnik

dr. Bryna Siegel | prevod: dr. Bojana Globačnik

POMOČ OTROKOM Z AVTIZMOM PRI UČENJU Načini obravnave za strokovnjake in starše

Obsežno in temeljno delo na področju obravnave otrok z avtizmom, ki opisuje, kako se otroci z različnimi motnjami avtističnega spektra (MAS) učijo in kako jih je treba poučevati, da bi se lažje samostojno učili.

Avtorica knjige je psihologinja, specialistka za avtizem in razvojne motnje dr. Bryna Siegel. Knjigo je prevedla doc. dr. Bojana Globačnik in je namenjena tako strokovnim delavcem, učiteljem, specialnim pedagogom, inkluzivnim pedagogom, vzgojiteljicam kot tudi zdravstvenim delavcem in staršem.

"Knjiga predstavlja neprecenljivo sintezo stanja, v katerem je trenutno znanost na področju avtizma, in nam je v pomoč pri večji učinkovitosti razvoja obravnave."

Fred R. Volkmar, Univerza Yale

DIDAKTA

04 5320 200

zalozba@didakta.si

www.didakta.si

Kako malčkom približati skrb za okolje?

 Smilja Novak, vzgojiteljica, Vrtci Občine Žalec

V prispevku predstavljam izkušnje lastne prakse, s poudarkom na uspešnih primerih, kako malčkom, starim 2–3 leta, približati skrb za naš planet in trajnostni razvoj. Uničevanje okolja ter kakovost življenja na našem planetu postajata vedno bolj pereči temi. Mislim, da mora okoljska vzgoja postati nujna sestavina v vseh vzgojno-izobraževalnih institucijah. Trajnostna vzgoja naj bi nam pomagala razvijati življenjski slog, način proizvodnje in potrošnje. Seveda je razvoj potreben, le da je pri tem potrebno razmisliti tudi o prioritetah.

Uvod

Greta Thunberg je ena od izjemnih primerov ne le v Evropi, ampak tudi v svetu, da se lahko otroci že zelo kmalu zavedajo odgovornosti do družbe in do naše narave. Seveda od predšolskih otrok ne pričakujem, da bodo postali okoljski aktivisti. Verjamem pa, da se lahko z igro, različnimi dejavnostmi in zgledom v vrtcu naučijo in zgradijo spoštljiv odnos do vseh živih bitij in okolja. Podnebne spremembe postajajo del vsakdana, in če se otroci tega ne bodo zavedali od malih nog, bosta vsakršno učenje in vzgoja povsem zaman, saj že sedaj svetu preti nepovratna preobrazba.

Izraz trajnostni razvoj si lahko razlagamo na več načinov. Za okoljsko ozaveščenega človeka je trajnostni razvoj tisti, ki zadovoljuje potrebe sedanjosti, ne da bi ogrozil priložnost prihodnjih generacij za zadovoljevanje njihovih potreb. To je tudi uradna definicija. Trajnostna vzgoja naj bi nam pomagala razviti življenjski slog, način proizvodnje in potro-

šnje, ki ga zemeljski ekosistem še prenese, pri čemer moramo misliti na zanamce in na tretjino sveta, ki še živi pod pragom zadovoljevanja osnovnih potreb. Klic ljudem k zmernosti, odgovornosti ter solidarnosti, ki se širi od narave in soljudi na prihodnje rodove. Tako pojmovan trajnostni razvoj ima močno moralno sporočilo. Pomembno je prizadevanje po zmanjševanju čezmerne osredotočenosti na materialne dobrine in potrošništvo, izčrpavanja naravnih virov in onesnaževanja okolja ter zagotavljanje enakih razmer za kakovostno življenje za vse generacije ob upoštevanju drugačnosti in kulturne različnosti. Trajnostni način je način življenja. Zato se vsako šolsko leto tega tudi dobro zavedam, ko s 1. septembrom v igralnico vstopijo otroci, željni novih iger, znanj, dogodivščin ...

Otroci hitro dojemajo in še hitreje posnemajo. Malčki posnemajo okolico, ne izbirajo svojih dejanj in vedenja glede na njihove želje ali vsečnost dogajanja. Ravno zaradi tega je učno okolje, ki te-

melji na raziskovanju, spodbujanju in posnemanju, v okviru okoljskih tematik pri najmlajših izredno pomembno. Aktivnosti na tematiko okolja, ki bi se jim starejši otroci celo morda želeli izogniti, lahko malčki usvojijo in posvojijo hitro in v celoti. Ustvarijo dobre navade. Navade, ki prehajajo v rutino. Vzgojiteljica otroke usmerja, vodi, spodbuja, jim pripoveduje in razlaga. Velik del komunikacije med otroki in vzgojiteljico poteka preko vprašanj. Sprašujejo otroci in strokovna delavka jim vprašanja vrača. Oboji skupaj odkrivamo nekaj novega.

Prilagojeno izvajanje dejavnosti

Že od nekdaj se zavedam odgovornosti do narave in pomembnosti ozaveščanja otrok o tej tematici. Leta 1997 sem napisala diplomsko nalogo z naslovom *Ekologija na sprehodih v vrtcu*. Hkrati se zavedam, da izraz trajnostna vzgoja/vzgoja za trajnostni razvoj pomeni, da jaz kot vzgojiteljica predšolskih otrok naredim s svojim spodbudnim, ozaveščenim načinom delovanja zelo veliko. Učne aktivnosti izvajam celotno šolsko leto, večji poudarek pa jim namenim v mesecu aprilu. To je mesec, ko praznuje naša Zemlja, saj je 22. april svetovni dan Zemlje v znamenju zelene misli: Majhen korak do čistega okolja.

Otroke igra z vodo izredno zabava, z njo bi se lahko igrali v nedogled. Zato je pomembno, da jih kmalu naučimo, zakaj vodo sploh uporabljamo, in še bolj pomembno, zakaj moramo z njo ravnati varčno. Kapljica vode je postala naš opomin na zapiranje vode med miljenjem rok v vrtcu in krtačenjem zob doma. Iz papirja smo izdelali dve kapljici vode, ki so

ju otroci lahko okrasili, izdelali po svoje. Eno smo plastificirali ter jo prilepili na ogledalo v umivalnici. Drugo smo izdelali, da so jo lahko otroci odnesli domov in tudi doma sledili navadi zapiranja vode med miljenjem rok. Ta vzgojni ukrep je eden izmed mojih dolgoročnih ukrepov pri vzgoji o okolju, saj ga izvajam že deset let. Vedno dejanje tudi ubesedim. Sporočilo staršev, da imajo po desetih letih kapljico pri umivalniku, je velika potrditev, da je ta izredno majhen in simboličen ukrep izredno učinkovit. V sklopu varčevanja z vodo otroke učimo tudi varčevanja z milom, tako da pri enem umivanju le enkrat potegnemo ročico za milo ter da je za brisanje rok dovolj le ena papirnata brisačka.

Reciklaža

Manj je več, pravijo. Enako bi moralo veljati pri igračah, ki dandanes polnijo sobe večine predšolskih otrok. Danes večina živi s potrošniško miselnostjo in otroci vse prepogosto menijo in tudi rečejo: Bomo pa kupili novo. Moji vzgibi so bili usmerjeni v aktivnosti, ki so otrokom približale lastno izdelavo, izdelavo novih izdelkov iz starih materialov, in s tem v ozaveščanje, da se lahko pokvarjene izdelke predružači v nove in da če so igrače poškodovane, še niso za v smeti. Smeti so na drugi strani eno od področij, ki sem jih vzela pod drobnogled in z zabavnim razvrščanjem odpadkov otrokom približala reciklažo.

Papirohrust in Zamaškojed

Poosebljanje odpadnih košev ali smetnjakov mi je ostalo še iz mladosti, ko sem se s sestro pretvarjala, da je naša straniščna školjka »družinski prašiček«,

ki ga redno hranim z ostanki hrane. V tistem obdobju se o razvrščanju odpadkov skorajda ni govorilo, in ko samo pomislim (sedaj ko imam kopico znanja o tej tematiki), kaj vse se je po grlu spustilo »našemu prašičku«, sem še toliko bolj odločna, da naslednje generacije tega ne bodo več počele. Z otroki smo izdelali Papirohrušta in Zamaškojeda, ki sta bila zabavna popestritev dnevnih aktivnosti ter tudi približek izpolnjevanja oz. opravljanja nalog kot tudi skrbi. S to aktivnostjo smo ravnanje prenesli tudi na otrokovo družino, saj smo ob enem pozvali starše k zbiranju plastičnih zamaškov ter odpadnega papirja. Aktivnost in pogovor o razvrščanju odpadkov smo prenesli tudi na domače okolje otrok. Vsak teden smo zbrane odpadke z otroki odnesli na ekološki otok in praktično izvedli ločevanje odpadkov v ustrezne zabojnike. Zeleno barvo smo poudarjali še ob knjigi *Spet zeleno* avtorice Saše Benulič, ki predstavlja problematiko metanja smeti v naravi.

Iz česa si pa ti sestavljen?

S pomočjo knjig smo spoznavali okoljsko abecedo in odkrivali nove besede ter utrjevali že znane, kot so ekološki otok, čistilna akcija, odpadni material, plastika, papir, embalaža, vremenski pojavi ... Predstavila sem jim tudi poklic smetarja. Razvrščali smo odpadke glede na material, iz katerega so narejeni. Na steno igralnice sem nalepila kartone v barvah zabojnikov, v katere sodijo ustrezne smeti. Otroci so nato na posamezni karton oz. plakat nalepili ustrezen odpadek. Izredno dobro in z malo spodbude so prepoznali papir, plastiko ter naravne izdelke in jih razvrstili na ustrezno mesto. Z barvami kartona, ki so bile enake barvam pokrovov zabojnikov za smeti, so otroci še poglobili oz. utrdili povezavo določenega materiala in ustreznega zabojnika. Pri razvrščanju in prepoznavanju materialov so urili veščine lepljenja in rezanja različnih materialov ter utrjevali učenje različnih barv.

Naredi(mo) sam(i)

Otroška domišljija ne pozna meja, zato je izdelava novih igrač ena od aktivnosti, pri katerih se otroci sprostijo, razživijo in razvijajo svojo kreativnost. Za izdelovanje uporabnih didaktičnih igrač je na voljo obilica različnih materialov, kot so zamaški, gumbi, platenke, kartonaste škatle, stiropor ... Iz papirja se tako lahko izdelata žoga, iz vedra nastane boben, iz bombažne majice eko nakupovalna vrečka. Pri tej dejavnosti so otroci opazovali strokovne delavke, kako so šivale nakupovalno vrečko iz ponošene majice. Otroci so narisali svoje motive. Ustvarjene izdelke so otroci odnesli domov, da smo staršem pokazali nove, drugačne možnosti za igro. K prinašanju različnega odpadnega materiala vsako leto povabimo tudi starše, ki se vsakič zelo pozitivno odzovejo.

Vrečka na dan, smeti bodo daleč stran

Naši sprehodi niso več samo sprehodi, ampak so postali ekološki pohodi. Vsakič ko smo se odpravili na sprehod, smo s sabo vzeli vrečke za smeti in jih polnili z odpadki, ki smo jih našli v naravi in ob poti. Otroci so bili v stiku z naravo, hkrati pa so se seznanili s tem, da se odpadkov ne meče v naravo, ampak v vrečke in zabojnike za smeti. Pobiranje smeti služi kot dodatno razgibavanje in utrjevanje ročnih spretnosti otrok. S pobiranjem odpadkov osvestijo, da mora ostati narava čista. Na sprehodih so vedno bolj pazljivo opazovali ter me obveščali o vidnih odpadkih.

Opazuj in naravo neguj

Narava je bila naša zunanja učilnica za projekt Trajna mobilnost v vrtcih. Projekt, ki smo ga izvajali, je imel združevalno noto, saj sem k sodelovanju povabila tudi starše. Na uvodnem roditeljskem sestanku sem staršem dodelila zgibanke o projektu ter na oglasno desko redno obešala navodila za projekt in izdelke otrok, ki so jih ustvarili v povezavi s tem projektom.

Otrokom smo približali prevozna sredstva, ki ne onesnažujejo okolja. Izdelali smo vlak iz kartonastih škatel. Vlak smo spoznavali preko deklamacije »Mi se z vlakom peljemo«. Na sprehodu smo si ogledali postajo za izposajo koles, avtobusno postajo ter železniško postajo. Tudi najmlajši otroci so

informacije o okolju prijaznejšem prevozu, ki lahko zamenja avtomobil, razumeli, saj mi je dveletna deklica ob drugem sprehodu vse, kar sem povedala med prvim sprehodom, ponovila. Spodbujanje k prihajanju v vrtec z drugimi prevoznimi sredstvi namesto z avtomobilom je pri večini otrok in staršev obrodila sadove.

Otroke smo popeljali v naš igralniški gozd. Po stezah igralnice so imeli otroci prilepljenega vsak svojega sivega zajčka, ki pa so mu vsak dan ob prihodu v vrtec (peš, s kolesom, s skirojem, s poganjalcem) prilepili bele nalepko in mu tako očistili kožušček. Prav tako kot v zgodbi. Z igro vlog (avtobus, ki nas pelje po gozdu) smo se prelevili v zajčke in se zaposlili z izdelovanjem zajčkov iz vej, ki so jih otroci prinesli s sprehodov s starši. Gibalno-motorične sposobnosti smo urili z zajčjimi poskoki. Ena izmed nalog strokovne delavke je, da otroke naučimo z vsemi čutili občutiti naravo, zato smo v kotičkih v naravi spoznavali orehe, veje, suho listje, storže in kamne. Pri vsebinah, ki smo jih vezali na projekt trajnostne mobilnosti v našem oddelku, gre za preplet različnih področij. Tako smo nekaj vsebin izvedli že v mesecu septembru, ko sem v oddelku prvič prebrala zgodbi *Beli zajček* in otroke spodbudila k likovnemu in dramskemu usmerjanju, igri vlog ter ekologijo povezala z ostalimi področji kurikulumu.

Če to lahko zmorejo že pri dveh, kaj bodo znali in vedeli šele pri treh?

V vrtcu lahko dvoletnike naučimo kar nekaj okolju prijaznih navad, ki se zdijo majhne spremembe, a ustvarijo velik učinek:

- zapiranje tekoče vode (varčevanje s pitno vodo),
- uporaba ene brisačke (zmanjšana količina odpadkov),
- varčna uporaba mila (en poteg oz. pritisk je dovolj),
- ugašanje luči (varčevanje z elektriko),
- ločevanje odpadkov (reciklaža, zmanjšanje kupov smeti),
- iz starega naredimo novo (reuporaba),
- eko sprehod (čistilna akcija).

Vsi bi se morali zavedati, da imajo človekovi posegi v okolje negativne in dolgotrajne posledice. Življenjski slog in navade nekdanj in danes se zelo razlikujejo. Razvijati moramo spoznanje, da so okoljski problemi posledica našega načina življenja, in biti vedno pripravljeni iskati rešitve tako v majhnih kot tudi v velikih spremembah (tako na ravni posameznika kot tudi družbe). Vzgojitelji se lahko vključimo z različnimi projekti. Otroke, starše in sodelavce lahko naučimo prepoznati probleme, kritično razmišljati in uvideti, kaj trajnostni razvoj pomeni zanje, za njihov kraj, naš planet. Zavedam se, da bi bilo bolje, če bi starši lahko sodelovali pri kakšnem predavanju, kjer bi bolje spoznavali spretnosti in veščine za vzgojo za prihodnost, za nujen odgovornejši odnos do narave. Pri tem imam v mislih predvsem dobro vodene diskusije, razprave o okoljskih problemih. Mi kot strokovni delavci smo jim lahko zgled, da nekaj zmoremo, da želimo ravnati boljše.

Zaključek

Majhna dejanja in majhne navade se kopičijo ena na drugo kot smeti v morju, ki postajajo ogromni otoki odpadkov v oceanih, a za razliko od slednjega ustvarjajo dobre navade in popotnico za prihodnost otrok ter vseh nas. Pri otrocih moramo pričeti z drobnimi opravili, jih ne zasičiti z nešteto ukrepi ter jih učiti počasi, da se v njih prebudi ekološka zavest. To želim prenesti tudi na starše, da bodo le-ti svoje otroke usmerjali tudi doma. Spodbuda in zgled sta ključnega pomena. In kot velikokrat pravimo, na mladih svet stoji, le zaradi mladih (tudi otrok) bo svet ostal in ne obstajal.

Literatura

- Asimov, I. (1996): *Zakaj odpadki povzročajo probleme?* Ljubljana: Co Libri.
- Cencelj, D. (2017): *Urejeno igrišče vrtca kot prostor za aktivno učenje in igro*. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Inskipp, C. (2006): *Izboljšajmo svoje okolje, Odpadki in recikliranje*. Ljubljana: Grlca.
- Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Urad Republike Slovenije za šolstvo.
- Okoljska vzgoja v šoli* (2000). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Walsh, M. (2008): *10 stvari, ki jih lahko naredim za lepši svet*. Ljubljana: Vale Novak.

Kolegialna hospitacija v vrtcu: od izvira do morja

Andreja Štemberger Turkovič, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok,
Vrtec Jožefe Maslo Ilirska Bistrica

V prispevku predstavljam izvedbo kolegialne hospitacije pri dejavnosti Od izvira do morja. Pomembno je, da otrokom nudimo različne možnosti za raziskovanje, eksperimentiranje, da jim pustimo raziskovati z vsemi čutili. Opisala bom primer kolegialne hospitacije. Izpostavila bom pogovor po izvedeni dejavnosti ter pogled vzgojitelja na kolegialno hospitacijo.

Uvod

V vrtcu Jožefe Maslo Ilirska Bistrica smo bili od leta 2017 do leta 2022 vključeni v projekt NA-MA POTI. V okviru projekta smo izvajali različne naravoslovne ter matematične dejavnosti. V skupini Veveričke, kjer so bili otroci stari od pet do šest let, smo izvedli kolegialno hospitacijo.

Pri kolegialnih hospitacijah gre za opazovanje, pri katerem učitelja opazuje drug učitelj, ponavadi prijatelj (Tomić 2002, 123). Tomić poudarja, da se učitelji največ naučijo drug od drugega in od kolegov učiteljev lažje sprejmejo kritične pripombe (prav tam).

Kolegialne hospitacije, ki jih spodbujamo v kontekstu učenja drug od drugega v učečih se skupnostih, imajo za cilj učenje slehernega vključenega, ne glede na to, ali je v vlogi opazovalca ali v vlogi opazovanega učitelja/vzgojitelja, in ne glede na to, v kateri fazi kariernega razvoja je posameznik (Skvarč 2022, 100).

Kolegialne hospitacije so ena izmed raznolikih dejavnosti, ki jih izvajajo strokovni delavci z namenom skupnega učenja v učeči se skupnosti (poleg npr. skupnega študija literature, predstavitev primerov prakse, strokovnih pogovorov ...). Pri kolegialnih hospitacijah je opazovanje pouka le ena izmed faz v celotnem procesu; opazovanje je metoda zbiranja dokazov v praksi (dejstev, argumentov), ki služijo kot osnova za strokovne pogovore, usmerjene v razreševanje dilem, odprtih vprašanj ali strokovnih izzivov. Za profesionalni razvoj učiteljev/vzgojiteljev so bolj od samega pouka pomembni strokovni pogovori, ki sledijo opazovanju. (Skvarč 2022, 100–101)

Predstavitve dejavnosti

V mesecu marcu smo spoznavali pot vode od izvira do morja. Otrokom smo pripravili različne dejavnosti. Upoštevali smo vsa področja kurikulu, prednostno področje pa je bila narava.

V mestni knjižnici Maksa Samsa Ilirska Bistrica smo poiskali različne vire, ki so nam pomagali odkrivati pot vode. Prebirali, ogledovali smo si različne naravoslovne knjige. Spoznavali smo pesmi o vodi, ki so bile vezane na naš kraj (npr. *Teče, teče bistra voda*). Veliko smo tudi likovno ustvarjali, podoživljali zvok vode ter se gibalno izražali. Obiskali smo vodarno Ilirska Bistrica. Projekt smo zaključili tako, da smo se podali na izlet v Krajinski park Sečoveljske soline. Nazadnje smo izdelali še maketo iz odpadne embalaže, ki je prikazovala pot vode od izvira do morja.

Podrobneje bom opisala naravoslovno dejavnost, pri kateri smo izvedli kolegialno hospitacijo. Hospitirala me je diplomirana vzgojiteljica iz sosednjega oddelka.

V dejavnosti, ki sem jo izvajala, sem sledila dvema globalnima ciljema, to sta:

- doživljanje in spoznavanje žive in nežive narave v njeni raznolikosti, povezanosti, stalnem spreminjanju in estetskih razsežnostih,
- spoznavanje snovi (vode).

Z izvedbo načrtovanih dejavnosti sem želela, da otroci:

- odkrijejo in spoznajo lastnosti vode in drugih snovi ter jih med seboj primerjajo,
- odkrivajo in spoznavajo vodo v različnih pojavnih oblikah, spoznavajo izhlapevanje in taljenje ledu,
- razlikujejo med sladko vodo in njenimi oblikami ter slano vodo.

Želela sem tudi doseči, da se otroci sprostijo in umirijo ob instrumentalni skladbi. To so bili operativni cilji dejavnosti, ki so se navezovali tako na vsebino kot na proces.

Potek dejavnosti

V **uvodnem delu** so otroci prisluhnili mojemu pripovedovanju zgodbe Tikica in Toka na potepu po podzemlju.

Sledil je pogovor o vsebini zgodbe (Kje se je začel potep kapljic? Kam so potovale, kako? Kje sta pristali? Kam sta se odpravili? Kdo je jokal, zakaj?).

Z usmerjenim pogovorom smo uresničevali prvi podgradnik naravoslovne pismenosti, ki se osredotoča na to, da otrok priključuje, povezuje in uporablja naravoslovno znanje za opis/razlago pojavov z uporabo strokovnega besedišča (Bačnik in sod. 2022).

V **glavnem delu** smo otroke razdelili v dve skupini. Skupini sta se tudi zamenjali. Izvedli smo različne poizkuse z vodo. Z vsemi spodaj opisanimi dejavnostmi smo uresničevali podgradnik naravoslovne pismenosti (2.3), pri katerem otroci oblikujejo ustrezne napovedi/hipoteze (Bačnik in sod. 2022).

Sladka in slana voda

Potrebovali smo: dva kozarca, led, vodo, sol, jedilno barvo, žlico

V prvi kozarec smo nalili vodo. Otroke smo vprašali, kaj se zgodi, če v vodo damo led. Njihova hipoteza je bila soglasna, in sicer, da bo led plaval. Nato smo v kozarec z vodo dali kocko ledu in preverili, ali so bile naše napovedi pravilne ali napačne. Vprašali smo jih, kaj se zgodi, če v vodo kanemo nekaj kapljic modre jedilne barve.

Postavili so naslednje hipoteze, da bo barva potonila na dno in da se bo voda obarvala v modro. S poizkusom smo nato preverili, ali so imeli prav.

V drugi kozarec smo dali žlico soli in vodo ter pomešali. Otroke smo ravno tako vprašali, kaj se zgodi, če v vodo damo led, ter kaj se zgodi, če v vodo

kanemo nekaj kapljic modre jedilne barve. Hipoteza otrok je bila, da bo led plaval ter da bo barvilo potonilo na dno. S poizkusom smo spoznali, da led res plava, barvilo pa ni potonilo na dno.

Spoznavamo agregatna stanja vode

Potrebovali smo: kocke ledu, vodo, indukcijsko ploščo, lonec

Na mizo smo postavili ledene kocke, vodo. Pogovorili smo se. Otroci so prepoznali tako led kot vodo. Povedali so, da led nastane, če damo vodo v »škrinjo«. Vprašali smo jih, kako nastane led v naravi. Dobili smo odgovor dečka, da voda zmrzne, ko je zunaj zelo mraz, pod nullo.

Sledil je prikaz plinastega stanja vode. V lonec smo dali vodo, prižgali indukcijsko ploščo. Vprašali smo jih, kaj mislijo, da se bo zgodilo. Otroci so postavili naslednje hipoteze: ne vem, kaj se bo zgodilo, kadilo se bo, mehurčki bodo nastali, isto kot doma, ko mama pašto kuha, voda bo vrela. Sledila je izvedba poizkusa ter spoznanje, ali so bile njihove hipoteze ustrezne.

Vodni krog

Potrebovali smo: večjo stekleno skledo, manjšo stekleno posodico, plastično folijo, nekaj kock ledu, vročo vodo

V večjo skledo smo nalili vročo vodo. V sredino smo postavili manjšo stekleno posodico. Večjo skledo smo prekriili s plastično folijo. Na folijo smo položili led. Otroke smo vprašali, kaj mislijo, da se bo zgodilo. Hipoteze otrok so bile, da se bo nekaj zgodilo, ne vem, kaj, vse se bo orosilo, led se bo stalil. S poizkusom smo preverili, ali so imeli prav. Po končanem poizkusu se je oglasila deklica, ki je rekla, zgodilo se je isto, kot Tikici in Toki.

Filtracija vode

Potrebovali smo: 2 posodi, pesek, papirnate brisače, škarje, čist kozarec, lijak, lepilni trak, vodo, suspenzijo blata

Z otroki smo naredili papirnat stožec in ga dali v lijak. Lijak smo dali v čist kozarec. Napolnili smo ga s čistim peskom. Otroke smo vprašali, kaj se zgodi, če v lij zlijemo suspenzijo blata. Otroci so napovedali, da bo voda prišla po filtraciji povsem čista. Lahko jo bomo

pili, je rekla deklica. Le dva dečka sta napovedala, da bo voda malo bolj čista, ampak mislim, da ne za pit. Tudi tokrat smo s poizkusom preverili njihove hipoteze. Deček je povedal, da smo filtracijo vode že videli v vodarni, ampak da so tam imeli drugačne filtre.

Tu smo poleg podgradnika, pri katerem otroci oblikujejo napovedi/hipoteze, uresničevali tudi podgradnik 1.3, pri katerem so otroci prepoznali, uporabljali in ustvarjali razlage pojavov, ki vključujejo različne prikaze (Bačnik in sod. 2022).

V **zaključnem delu** sta se obe skupini združili. V telovadnici smo se ulegli na tla in prisluhnili sproščujoči glasbi z zvoki narave.

Tako smo uresničevali podgradnik naravoslovne pismenosti 1.3.1, po katerem naj zna otrok v naravi poiskati vire navdiha in dobrega počutja (Bačnik in sod. 2022).

Izvedba kolegialne hospitacije

Pri izvedbi kolegialne hospitacije smo sledili trem fazam (Skvarč 2022, 102):

1. pogovor, namenjen pripravi na hospitacije;
2. opazovanje pouka;
3. pogovor, namenjen analizi opažanj in razmisleku o tem, kaj smo se naučili.

V podporo pri izvedbi kolegialnih hospitacij so nam bili protokoli za:

- refleksijo dosedanjih izkušenj in ozaveščanje stališč o kolegialnih hospitacijah (preden tim začne kolegialne hospitacije),
- pripravo na kolegialno hospitacijo,
- pogovor po opazovanju pouka. (Skvarč in Bone 2022, 105)

Sama sem imela jasno opredeljene cilje hospitacije. S celotno pripravo na dejavnost je bila seznanjena tudi vzgojiteljica, opazovalka hospitacije. Dogovorili so se, da bo za opazovanje uporabila Pripomoček za opazovanje dejavnosti v vrtcu (NA-MA POTI). Sledila je izvedba kolegialne hospitacije. Nato pa še strokovna razprava vzgojiteljice ter vzgojiteljice, ki je hospitirala.

Pogovor po opazovanju dejavnosti

Vzgojiteljica, ki je hospitirala, je pohvalila aktivno vlogo vseh otrok. Otroci so izražali radovednost, odgovarjali so na zastavljena vprašanja, ki so bila odprtega tipa. Postavljali ter preverjali so hipoteze, informacije iskali tudi v knjigah. Vzgojiteljeve informacije so bile sprotne. Upoštevane so bile predhodne izkušnje otrok. Aktivna vloga otrok se je kazala tudi, ko so aktivno sodelovali pri poizkusih (npr. nalaganje peska).

Izpostavila je, da sem upoštevala individualne razlike med otroki in jim, če je bilo potrebno, vprašanje tudi poenostavila. Priložnost za sodelovanje so imeli tudi bolj tihi otroci. Smiselna je bila delitev v dve skupini, saj so bili tako vsi otroci opaženi, tudi tisti bolj tihi.

Opazila je pozitivne interakcije med vzgojiteljico in otroki. Otroci so medsebojno komunicirali ter se učili drug od drugega. Izpostavila je, da sem uporabljala naravoslovne izraze, da sem razložila pomen besed ter postopkov. Število poizkusov je bilo zadostno.

Dokazi o procesu učenja so nastajali z dokumentiranjem in s fotografiranjem dejavnosti. Otroci so povratne informacije dobivali s konkretnim poizkusom ali s pomočjo knjige.

Vzgojiteljica, ki je hospitirala, je izpostavila spodbudno učno okolje v igralnici. Predlagala je tudi izboljšavo, da bi dejavnost, ki se je izvajala zunaj, izvedli naslednji dan. Izpostavila je moteče faktorje, in sicer sonce ter mlajše otroke, ki so odhajali na sprehod.

Pogled vzgojiteljice na kolegialno hospitacijo

Prvič sem kolegialno hospitacijo izvedla po protokolu. Izvedla sem jo z namenom izboljšanja lastne pedagoške prakse. Izziv pri načrtovanju so mi predstavljali podgradniki naravoslovne dejavnosti, saj sem se z njimi srečala prvič. Pripravo na kolegialno hospitacijo sem tako skrbno načrtovala.

Povratna informacija vzgojiteljice, ki me je hospitirala, me je spodbudila k razmišljanju o dejavnosti. Pridobila sem spoznanje, kako lahko še boljše načrtujem dejavnost v oddelku, kaj lahko pri svojem delu spremenim in kako lahko dejavnost še nadgradim.

Sklep

Kolegialna hospitacija predstavlja obliko medsebojnega učenja in prenos dobre prakse med sodelavci. Pomembno se mi zdi, da je povratna informacija tistega, ki hospitira, podana iskreno. Tako bomo lahko prispevali h kakovosti dela v vrtcu, obenem pa bomo poskrbeli za vzgojiteljev osebni ter profesionalni razvoj.

Literatura

- Esenko, I. (2015): *Vode*. Ljubljana: Okaši.
- Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Tomič, A. (2002): *Spremljanje pouka*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bačnik, A., Slavič, S., Bah Berglez, E., Eršte, S., Golob, N., Gostinčar-Blagotinšek, A., Hajdinjak, M., Hartman, S., Ivančič, G., Kljajič, S., Majer Kovarčič, J., Mohorič, A., Moravec, B., Novak, N., Pavlin, J., Repnik, R., & Vičič, T. (2022). *Naravoslovna pismenost: opredelitev in gradniki*. Zavod RS za šolstvo. Dostopno na <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-I2W1U1WA>, 14. 2. 2023.
- Skvarč, M. (2022): »Moč kolegialnih hospitacij«. V: Bone, J., & Mršnik, S. (2022). *Opazovati, povezovati, sodelovati, učiti se drug od drugega: pomen kolegialnih hospitacij, mreženj in delovanja projektnih timov za razvojno delovanje vrtca in šole*. Zavod RS za šolstvo. Dostopno na <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-030095VN>, 14. 2. 2023.
- Skvarč, M. in Bone, J. (2022). »Protokoli«. V: Bone, J., & Mršnik, S. (2022). *Opazovati, povezovati, sodelovati, učiti se drug od drugega: pomen kolegialnih hospitacij, mreženj in delovanja projektnih timov za razvojno delovanje vrtca in šole*. Zavod RS za šolstvo. Dostopno na <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-030095VN>, 14. 2. 2023.

ARHEOIGRA

Zaigrajte z nami in skupaj poiščimo
arheološke predmete na razstavi
Bela krajina v odsevu sedmih tisočletij.

BMM
BELOKRANJSKI MUZEJ METLIKA
BELA KRAJINA MUSEUM METLIKA

je družabna igra, ki služi kot učni pripomoček pri spoznavanju **arheoloških dob in predmetov**, ki so jih arheologi našli pri izkopavanjih v **Beli krajini**.

belokranjski-muzej.si

S kosom blaga v gozd

Mateja Jelen, prof. razrednega pouka, OŠ Preska

Učencem sem naročila, naj za domačo nalogo poiščejo poljuben odpaden kos blaga kvadratne oblike, katerega stranice merijo približno en meter. Namen uporabe je ostal skrivnost. Naslednji dan so vsi, brez izjeme, prinesli naročeno. To je bil začetek 10-dnevnega projekta, katerega namen je bil povezovanje različnih učnih področij; slovenščine, matematike, spoznavanja okolja, športa, likovne in glasbene umetnosti. Nato smo v naslednjih desetih dneh vsak dan odšli v naravo in del pouka izvedli na prostem. Blago je bilo vedno v našem gozdnem nahrbtniku in vedno smo ga uporabili v drug namen. Otroci so bili iz dneva v dan bolj radovedni, kaj vse zanimivega bodo doživeli in kaj vse jih še čaka.

Skrivnostno sporočilo

Učna področja:

- slovenščina (glasno branje)
- spoznavanje okolja (značilnosti jeseni, zdrava, nezdrava hrana, zvok)
- šport (naravne oblike gibanja)

Ob prihodu v učilnico nas je na mizi pričakalo presenečenje. Zagledali smo namreč nekaj skrivnostnih predmetov in kuverto. Ko smo kuverto odprli, smo našli pismo gospe Jesen, v katerem nas je vabila na obisk. Z veliko radovednostjo smo odprli skrivnostni predmet – culo iz blaga. V njej so se skrivali jabolko, korenje, paprika, kumara in marmelada. Poleg jesenskih dobrot je bil pripis: »Dober tek, prijatelji.« Imeli smo okusno in zdravo malico. Poleg cule smo našli še predmet, pobarvan v jesenskih barvah. Otroci so si ga z veseljem

ogledali. Ko so ga premikali, so ugotovili, da oddaja zanimiv zvok. Eden od učencev je povedal, da imajo doma na vrtu buče, ki so podobne oblike. Pravilno so sklepali, da je tudi to buča. Zvok pa je nastal, ko so se zatresla posušena semena v notranjosti. Pokukali smo še v velik steklen kozarec, poln značilcev jeseni (koruza, želod, žir, šipek, kostanj, suhe gobe). Odločili smo se, da tudi mi pripravimo presenečenje za skrivnostno gospo. Izpraznjeno culo smo napolnili z blagom, ki so ga prinesli otroci. Z njo smo se odpravili v gozd. Med potjo je vsak otrok dobil priložnost, da culo nekaj časa nosi.

Cula prijaznega popotnika

Učna področja:

- matematika (orientacija)
- spoznavanje okolja (obdelava snovi – vozli, opazovanje – jesen)
- šport (naravne oblike gibanja)
- slovenščina (širjenje besedišča)

Postavili smo se v krog. Blago smo postavili predse in se naučili izdelati culo. Za nekatere je bila izdelava vozlov pravi izziv, ki so ga z nekaj ponovitvami premagali. Vsak je poiskal ustrezno palico in nanjo navezal izdelano culo. Podali smo se na sprehod skozi gozd. Naloga otrok je bila pozorno opazovanje. V culo so med potjo nalagali vse, kar se jim je zdelo »čarobno«, nenavadno, zelo zanimivo. Torej vse tisto, s čimer bi lahko razveselili gospo Jesen. V mislih smo imeli značilnosti jeseni. Nekateri otroci so takoj vedeli, da iščemo lastnosti letnega časa, drugi so pozorno opazovali in iskali gospo v človeški podobi. Na koncu poti smo se spet postavili v krog. S premikanjem cule smo ponovili osnovne pojme orientacije v prostoru:

- Culo dvigni nad glavo.
- Položi jo k svoji desni nogi.
- Iztegni jo z levo roko.
- Naredi 4 korake naprej, 5 nazaj.
- Kaj opaziš, če jo iztegneš pred očmi?

Na koncu je vsak odprl svojo culo in sošolcem predstavil, kaj zanimivega je našel. Nabran material smo vrnili v naravo, culo pa smo odnesli s seboj v šolo. Otroci so jo odnesli domov. Za domačo nalogo so morali s culo na sprehod. V domačem kraju so poiskali nekaj nenavadnega, kar pa je moralo biti povezano z jesenjo. Naslednji dan so najdbo, skrito v culi, prinesli v šolo. Pripravili smo razredno razstavo.

Vsak je poiskal miren kotiček gozda in tam razgrnil svoje blago. Nanj je naložil nekaj mehkega, hrupnega, mokrega, trdega, lepega, dišečega, glasnega, smrdečega, užitnega in čim več listov različnih oblik. Moj cilj je bil, da bi otroci naravo začutili s čim več različnimi čutili. Zaklad je vsak zaprl in ga prinesel v krog. Tam smo si gozdne dragocenosti ogledali in začeli z razvrščanjem. Poimenovali smo posamezne skupine in razložili kriterije razvrščanja.

Gozdna pravljica

Učna področja:

- slovenščina (obravnavanje umetnostnega besedila, dramatizacija)
- šport (naravne oblike gibanja)

Odpravili smo se na gozdno jaso. S seboj sem vzela gozdni nahrbtnik, iz katerega sta kukala dva dolga uhlja. Otroke je zelo zanimalo, kaj se skriva v nahrbtniku. Z velikim zanimanjem so sledili poti. Ob prihodu na jaso smo se postavili v krog. Na sredini kroga so otroci opazili zanimiv predmet, ki sem ga skrivaj položila na tla. Predmet (ogledalo) je takoj pritegnil pozornost otrok. Poleg njega sem postavila še nahrbtnik. Vsakemu otroku sem izročila

Gozdni zaklad

Učna področja:

- matematika (razvrščanje)
- spoznavanje okolja (čutila)
- šport (naravne oblike gibanja)
- slovenščina (razvijanje poimenovalne zmožnosti)

njegov kos blaga. Uporabili smo ga za podlago pri sedenju. Plišasti zajček iz nahrbtnika nas je povabil k poslušanju pravljice Zrcalce. Po poslušanju smo se igrali igrico toplo-hladno in na ta način v okolici poiskali še ostale pravljичne junake (lutke veverice, ptice in medveda). Sledila je dramatizacija. Otroke sem razdelila v skupine po štiri. Vsak član skupine je izbral vlogo ene izmed štirih živali. Vsaka skupina je iz naravnih materialov oblikovala oder, na katerem so zaigrali igrico Zrcalce.

Gozdni zapis

Učna področja:

- slovenščina (velike tiskane črke, razvijanje pomenovalne in skladišne zmožnosti, branje)
- likovna umetnost (ustvarjanje z naravnimi materiali)
- spoznavanje okolja (lastnosti snovi, preprosta obdelava lesa)
- matematika (štetje, primerjanje, urejanje)

Otroci so se razdelili v skupine po štiri. Dobili so nalogo poiskati gozdne črke, ki so jih predstavljali deli vej ali korenin. Imeti so morali obliko velike tiskane črke. Otroci so lahko uporabili le tiste veje, ki so ležale na tleh. Tako smo spodbujali pozitiven odnos do okolja. Veje so lahko lomili, upogibali, zvijali in na tak način oblikovali črke. Ena črka naj bi bila narejena le iz enega kosa lesa. Na kos blaga so polagali črke in iz njih sestavljali različne besede. Na koncu so izbrali besedo, ki je bila po njihovi oceni najbolj zanimiva. Njen pomen so tudi prikazali z naravnimi materiali, t. i. »land art«. Na koncu so si skupine ogledale vse besede. Posamezniki so besede glasno prebrali. Šteli smo število glasov (črk) v posamezni besedi. Poiskali smo najdaljšo in najkrajšo besedo. Besede smo uporabili tudi v povedih.

Moj prijatelj

Učna področja:

- likovna umetnost (ustvarjanje z naravnimi materiali)
- slovenščina (razvijanje sporazumevalne zmožnosti)
- spoznavanje okolja (osebni podatki, lastnosti pokrajine, čustva, gozdni bonton, deli dneva, vreme, gozdne živali, obdobja življenja – rojstvo, smrt)
- glasbena umetnost (izvajanje – petje, ustvarjanje – igranje na improvizirana glasbila)
- šport (naravne oblike gibanja)

Vsak je na gozdnih tleh poiskal prostor, ki se mu je zdel najbolj primeren. Tam je razprl svoje blago. Nanj je z naravnimi materiali oblikoval domišljjsko podobo svojega gozdnega prijatelja. Sledilo je nekaj dejavnosti, ki so spodbudile osebno povezovanje z njim.

1. Pozdravi ga.
2. Predstavi se mu (ime, priimek, naslov, hobiji).
3. Vprašaj ga, kako mu je ime.
4. Predstavi mu okolje, kamor si ga položil.
5. Zaupaj mu svojo skrivnost.
6. Povej mu, česa se bojiš, kaj te razveseli.
7. Zapoj mu pesmico. Zraven zaigraj na gozdno glasbilo.
8. Povej mu, da bo en dan v gozdu sam.
9. Naroči mu, kako naj se obnaša, ko te ne bo zraven.
10. Obljubi mu, da se jutri vrneš. Zagotovo ti bo z veseljem povedal, kaj vse je popoldne in ponoči doživel.

Naslednji dan so otroci že ob jutranjem prihodu v šolo spraševali, kdaj bomo odšli v gozd, saj jih je zelo skrbelo, če so njihovi gozdni prijatelji sploh še tam. Komaj so dočakali odhod. Pot do gozda je hitro minila, saj smo tokrat do tja kar tekli. Brez težav

so tekli tudi tisti, ki običajno te oblike gibanja nimajo radi. Takoj so šli do svojih prijateljev. Nekateri so jih objeli, pobožali, z njih odstranjevali liste, ki so priplesali z dreves. Z obrazom so se približali prijateljem, ti pa so jim povedali, kaj vse zanimivega se jim je zgodilo, ko nas ni bilo tam. Po določenem času smo naredili krog in otroci so začeli pripovedovati zgodbe, ki so jih slišali od svojih gozdnih prijateljev. Zgodbe so pripovedovale o gozdnih živalih, strahovih, vremenskih pojavih, naravnih nesrečah, pravljичnih junakih. Sledil je najbolj čustven del dejavnosti. Otroci so se morali od prijateljev posloviti in jih vrniti v naravo. Nekateri so ta del opravili z lahkoto, drugi so imeli več težav. Nekaj se jih je od prijateljev poslovilo celo v solzah.

Barve narave

Učna področja:

- matematika (razvrščanje)
- slovenščina (pripovedovanje)
- spoznavanje okolja (jesen)
- šport (naravne oblike gibanja)

Oblikovali smo krog. Vsak je pred seboj razgrnil svoje blago. Otroci so dobili nalogo poiskati čim več različnih barv narave. Vsak je na blagu pripravil svojo zbirko. Po določenem času smo se zbrali v krogu in prešteli, koliko različnih barv je uspel najti posameznik. Nato sem v sredino kroga položila pet barvnih krogov. Otroci so prirejali svoje predmete k ustrezni barvi na predloženem barvnem krogu. Na koncu smo ugotovili, da so nekatere barve v naravi pogostejše od drugih. Razmišljali smo, zakaj je temu tako. Otroci so sklepali, da je lahko vzrok tudi v letnem času in izbiri naravnega okolja.

Razredna zgodnica

Učna področja:

- slovenščina (pripovedovanje)
- spoznavanje okolja (opazovanje)
- matematika (urejanje)

Določili smo rjavo barvo in se podali nabirat različne odtenke rjavih drevesnih listov. S polnimi rokami smo se postavili v krog. Na sredino kroga smo postavili kos blaga. Imela sem najsvetlejši odtenek rjave, zato sem lahko začela pripovedovati pravljico (Bil je lep, sončen, jesenski dan ...). Stopila sem v notranjost kroga in listek položila na tla. Ko sem stopila nazaj iz kroga, je na sredino lahko prišel tisti, ki je imel po njegovi oceni naslednji svetlostni odtenek. Listek je položil poleg mojega in nadaljeval s pripovedovanjem zgodbe. Hkrati je nastajala zgodba in urejanje svetlostnih odtenkov. Na koncu smo natančno pogledali barve in po potrebi zamenjali vrstni red listkov.

Gozdna past

Učna področja:

- spoznavanje okolja (drevesne vrste, jesen, vreme)
- matematika (razvrščanje)
- šport (naravne oblike gibanja)

Izbrala sem štiri pogoste drevesne vrste, ki jih lahko najdemo v našem okolju. To so bukev, kostanj, hrast in javor. Otroke sem razdelila v štiri skupine. Vsaka je dobila kos blaga. Pokazala sem drevo, pod katerim so s pomočjo blaga naredili past, v katero naj bi ujeli del drevesa. Ker je bil veter dovolj močan, se je na blagu kaj hitro nabralo veliko listja in tudi nekaj plodov. Otroci so kar vriskali, ko so opazovali dogajanje. Po določenem času smo si ogledali, kaj vse se je nabralo v posamezni pasti. Na podlagi opazovanja krošenj so ugotovili, da je v vsaki pasti tudi nekaj vsiljivcev, ki so jih hitro odstranili. Poimenovali smo vrsto drevesa in njene plodove.

Leteča preproga

Učna področja:

- šport (naravne oblike gibanja)

Vsak je vzel svoje blago. Uporabili smo ga kot športni pripomoček. Izvedli smo mnogo gibalnih vaj. V nadaljevanju predstavljam le nekaj od izvedenih vaj (Kosec in Mramor 1991, Trdina 1979):

- Blago prepognemo na polovico. Sonožno ga preskočimo najprej po krajšem delu, nato še po daljšem.
- Blago zvijemo v zvitek. Preskakujemo ga sonožno cik-cak vzdolž zvitka.
- Vsak svoj zvitek blaga položi na tla, vzporedno z ostalimi, v razmaku približno 1 metra. Sledi izmenično sonožno in enonožno preskakovanje ovir. Ovire lahko preskakujemo tudi tako, da tam, kjer je zvitek, skočimo z nogami narazen. Pri tem mora biti vsaka noga na enem koncu zavitka. V prazen prostor pa skočimo z nogami skupaj. Dejavnost spominja na ristanc.
- Blago na različne načine preskakujemo tudi vzvratno.
- Roke imamo iztegnjene za hrbtom. Blago držimo z vsako roko na enem vogalu. Tečemo tako hitro, da blago čim dlje časa plapolja v vzdoravni legi.
- Razdelimo se v pare. Vsak par vzame en kos blaga. Iz njega naredimo »žogo«, s katero na različne načine vadimo metanje in lovljenje žoge.
- Vsak vzame svoje blago, ga prepogne po diagonalni, nato pa zvije. Tako dobimo najdaljšo možno kolebnico. Sledi preskakovanje. Če je naloga prezahtevna, lahko zvežemo dva kosa blaga in na ta način dobimo daljšo kolebnico, kar zmanjša zahtevnost naloge.

- Stojimo razkoračno. Iz blaga naredimo zvitek. Primemo ga z vsako roko na enem koncu, tako da je zvitek napet. Iztegnjene roke dvignemo čim višje nad glavo in delamo predklone.
- Stojimo razkoračno. Eno roko iztegnemo in z njo primemo blago za enega od kotov. Z roko krožimo. Isto vajo ponovimo tudi z drugo roko.
- Stojimo razkoračno. Z obema rokama držimo zvitek blaga, ki naj bo ves čas napet. Roki sta iztegnjeni nad glavo. Odklonimo se v desno, da se z desno roko bližamo desni nogi. Enako vajo ponovimo na drugo stran.
- Blago razgrnemo na tla. Nanj se usedemo raznožno. Naredimo globok predklon. Poskusimo se dotakniti prstov na nogah.
- Stojimo razkoračno, napet zvitek blaga držimo na obeh koncih. Roki skozi vzročenje zaročimo. Vajo ponovimo še v obratni smeri.

Škratove hišice

Učna področja:

- likovna umetnost (prostorsko oblikovanje)
- spoznavanje okolja (lastnosti snovi, preprosta obdelava materialov)

Blago smo razrezali, zlepili, sešili. Nastala je zbirka oblačil, pregrinjal, blazin, zaves. Odšli smo v gozd, kjer so otroci po skupinah iz naravnih materialov zgradili škratova bivališča. Pri delu so lahko uporabili tudi vse izdelke, ki so jih predhodno oblikovali iz blaga.

Zaključek

Aktivnosti s preprostim kosom blaga so bile raznolike in so zajemale različna področja učenja. Izvedene so bile v naravi. Po dolgoletnih izkušnjah pri delu z učenci sem namreč ugotovila, da ima pouk na prostem ogromno prednosti pred tistim, ki ga izvajamo v šolskih prostorih. Otroci so v naravnem okolju bolj sproščeni, kar pozitivno vpliva na njihovo ustvarjalnost. Naravno okolje samo ponuja razgiban teren, ki vabi h gibanju. Gibanje pa pozitivno vpliva na razvoj motoričnih in učnih sposobnosti. Znano je, da je razgibano telo odlična osnova za razgibane možgane. Že sam prenos pouka iz šolske učilnice v učilnico v naravi deluje motivacijsko. Uporaba različnih pripomočkov in izvajanje raznolikih dejavnosti pa je za učence še toliko bolj zanimiva.

Vsi učenci so pri aktivnostih sodelovali z navdušenjem. Ob opravljanju nalog so tudi sami dobili veliko različnih idej, ki smo jih z veseljem vključili v učni proces. Tako so dobili pozitivne potrditve in voljo za nadaljnje sodelovanje in razmišljanje.

Literatura

Kosec, M., Mramor, M. (1991): *Športna vzgoja za predšolske otroke*. Ljubljana: DZS.
Trdina, J. (1979): *Tudi predšolski otrok telovadi*. Ljubljana: DZS.

Gozdni računi

Učno področje:

- matematika (računanje)

Postavili smo se v polkrog. Pred skupino sem razprostrla dva kosa blaga. Na enega sem položila kartončke, na katerih so bila zapisana enomestna števila (2, 3, 4, 8). Na drugem blagu so bila le desetiška števila (10, 30, 50, 70, 90). Otroci so k vsakemu številu položili en naraven predmet (vejico, kamen, storž, mah...). Sledilo je ustno računanje. Mi smo utrjevali prištevanje enic k desetičnemu številu, zato smo računali tako:

- kamen (70) + suh bukov list (8) = 78
- vejica (90) + trava (2) = 92
- storž (10) + mah (4) = 14
- storž (10) + storž (10) + jesenski podlessek (3) = 23
- suha roža (30) + mah (4) + trava (2) = 36

Kje pa so mize in stoli?: Inovativno učno okolje pri poučevanju tujega jezika na razredni stopnji

Maja Širca, prof. razrednega pouka in učiteljica tujega jezika, Osnovna šola Antona Ukmarja Koper

Sem profesorica razrednega pouka in učiteljica tujega jezika. Kombinacija obojega in poznavanje didaktik obeh področij mi je omogočilo, da ju v praksi uspešno združujem pri izvajanju pouka z najmlajšimi. Skozi leta se je model poučevanja spreminjal in izboljševal. Modeli začetnega poučevanja so se v vseh teh letih spreminjali in prilagajali starostni stopnji in razvojni stopnji otrok. Temu je sledilo tudi učno okolje, modeli poučevanja in način dela v razredu. Večkrat se ob vstopu v učilnico novi gostje začudijo: »Kje pa so stoli in mize?« Moj odgovor je večinoma usmerjen v dejstvo, da bi nas ti stoli in mize samo ovirali pri delu in učenju. Moj namen je predstaviti nekaj dejavnosti, pripomočke in namembnost le-teh v prostoru ter produkte tovrstnega pristopa.

V zadnjih letih smo pouk oblikovali po principu celostnega pristopa, kjer je močno prisoten gib. Poleg gibalnih dejavnosti so prisotne tudi druge, ki pa so v veliki meri usmerjene v poučevanje s kinestetičnimi asociacijami. Usvajanje pomena besed z gibom, tipom in formo ima pozitiven učinek na sidranje in na zapomnitev samega besedišča pa tudi jezikovnih struktur. Pomnjenje je hitrejše in zapomnitev dolgotrajnejša. Po več kot desetletju poučevanja tujega jezika angleščine v prvih štirih razredih osnovne šole ugotavljamo, da je bilo uvajanje jezika v okviru inovacijskih projektov in kasneje kot projekt uvajanja novih učnih načrtov uspešna popotnica za razvoj osnov in podpora novim pristopom, ki so se do danes

povsem uveljavili kot stalna praksa. Evalvacije so izkazale učinkovitost modela, učenci so bili pri samem učenju zelo uspešni, zadovoljni in samozavestnejši v komunikaciji. V tem prispevku delim le majhen delež svoje dolgoletne prakse.

Jezikovna učilnica

Dolgoletne izkušnje na tem področju so smernice, ki so nas vodile k izvajanju pouka na svojevrsten način. Povsem je prilagojen starostni stopnji učečih se tujega jezika. Pouk izvajamo večinoma »brez miz, stolov in učbenikov«, kar je pomenilo, da smo kot učne metode lahko uporabljali predvsem gibanje, igro, petje, ples, posnemanje, igro vlog, multisenzornost. Imeli smo srečo, saj smo

na razredni stopnji eno učilnico namenili poučevanju jezika. Tako smo lahko priredili prostor, ki je že sam po sebi motivacijski element. Pri izvajanju pouka smo sproti razvijali tudi didaktični material, ki je bil vsa leta v procesu nadgrajevanja in izboljševanja. Nastajal je kot plod raziskovanja didaktičnih gradiv, proučevanja različnih virov, knjižnih, spletnih in didaktičnih predlog in je seveda sledil našim ciljem in metodam poučevanja. Pouk tujega jezika na naši šoli vsekakor ni klasičen pouk. Odmika se od klasičnih frontalnih oblik. Pri nas smo s tem ustvarili sodobno učno okolje, jezikovno učno okolje, ki sledi potrebam današnjih otrok in zagotavlja optimalen celostni razvoj posameznika.

Gib

Učilnica tujega jezika je prostor, ki spodbuja aktivnost otroka. Takoj ob vstopu se odpre prostor za fizično aktivnost. Gib je avtomatična posledica odprtega prostora. Gib je osnovna otrokova potreba.

Kljub temu je potrebno zagotoviti ustrezen nadzor in s tem varno gibanje. To naredimo tako, da vsak vstop otrok v učilnico osmisli z neko nalogo. Običajno učencem že takoj na vratih damo nalogo in jim naročimo, naj se v paru sprehodijo in nekaj poiščejo, vstopijo in posnemajo gib živali, dejavnost povežemo z vsebino, ki sledi, in jo osmisli. Učenci se gibljejo po prostoru prosto in sproščeno ali organizirano v obliki plesa, iger, sprostitev dejavnosti, izštevank. Gib tako postane sredstvo, s

katerim sidramo in pomnimo besedišče oziroma jezikovne strukture. Ne strinjam se, da je gibanja s starostjo vse manj, raje ugotavljam, da je vseh drugih dejavnosti vedno več, čeprav gibanje ostaja glavna opora pri učenju.

Vizualni dražljaji

Oprema panojev in stenske poslikave spodbujajo učenca k uporabi le-teh, sprožajo komunikacijo z vrstnikom, učiteljem, ponudijo mu možnost uporabe spontanosti ali pa usmerjenosti (kontroliranih) vzorcev pogovora.

V prvem in drugem letu učenja so lahko oblike komunikacije zelo preproste, v maternem jeziku ali celo samo z mimiko. Ne smemo pozabiti na tiho dobo, ko učenec ne producira, temveč samo skladišči osnove jezika. Učenje postane družaben dogodek, ko učenec pokliče sošolca, mu pokaže, kaj je zagledal, razmišlja in se uči. Kasneje se ob ponovnem srečanju učenca z izpostavljenost vsebino sproži določena asociacija, poveže jo slišano zgodbo, z gibom, z doživetjem, z željo po interpretaciji.

Kotiček

V učilnici je nekaj stalnih tematskih koticov, kjer učenec podoživi in na svoj način interpretira vsebine. V koticih so običajno dejavnosti, igre ali navodila, ki usmerjajo učence. Pod naslikanim drevesom so nameščene tudi blazine in mehki »puzzle«, kjer lahko učenci posedijo in prebirajo mini knjižice.

Tak kotic je stalen, kar pomeni, da se tam dejavnost ne spreminja, menjajo se le vsebine. V koticih, ki pa niso stalni, temveč jih učitelj oblikuje na temo učnih vsebin, so aktivnosti ciljno usmerjene. V ta namen je izdelan didaktični material, ki je tam vselej prisoten in na razpolago za delo, igro in učenje. Če bi primerjali s poukom športa, bi lahko rekli, da je učenje po postajah/koticih, ki smo ga poimenovali »station work«, kakor neke vrste poligon. Učenec se zadrži na določeni postaji toliko časa, dokler z delom ne zaključi. Seveda ga spodbujamo, da začeto delo dokonča in da se ustavi na vseh postajah. S tem načinom dela si učenec sam izbira pot za doseganje ciljev. Pristop omogoča učencem izbiro. Za orientacijo izdelamo plakat, kjer ima učenec neke vrste »zemljevid« vseh dejavnosti, in ga postavimo na vidno mesto.

Na sliki je plakat, na katerem je prikazana vsebina posameznih postaj. Na temo so prikazane dejavnosti. Na fotografiji je primer s slikami: vrtavka, kjer učenci zbirajo set besed, z zamaški »pišejo« ob slikah; igra spomina, ki zahteva, pomnjenje ter sestavljanje povedi; igra »baloni«; igra s kocko. Vse igre je moč prilagoditi na način, da se stopnjuje zahtevnost na posameznih nivojih. Tako pri igri spomin ni dovolj, da učenec le najde sliko, temveč mora sestaviti ustrezno poved ali najti rimo ali nasprotje. Dejavnosti omogočajo tudi individualizacijo pouka s tem, ko si učenec sam izbira zahtevnost naloge. Primer je igra z zamaški, na katerih so zapisane črke abecede. Učenec lahko sestavlja besede, križanko, besedne zveze ali povedi ob danih slikah, ki jih narekujejo tematske kartice.

Samovrednotenje

Po opravljeni dejavnosti se učenci sami ovrednotijo in izražajo svoja mnenja o vsebinah in dejavnostih. Pri tem se poslužujemo interaktivne table, ki je priročen pripomoček tudi za delo učitelja. Hkrati to omogoča vsem udeleženi pregled nad opravljenim delom za posameznega učenca. Učenci sproti vrednotijo svoje delo, beležijo rezultate in označujejo sled opravljenega. Posamezni učenci se imajo možnost vrniti nazaj in ponoviti dejavnost. Spoznanje, da so uspešni, učence motivira. Pregled nad opravljenim delom sproža neke vrste pozitivno tekmovalnost. Učenka na sliki vpisuje svoje ime in v razpredelnici pod določeno postajo označi, ali je nalogo opravila, kako dobro jo je opravila in ali ji je bila igra všeč. Ob pregledu tabele lahko učitelj pomaga pri usmerjanju otrok na posamezne dejavnosti.

Diferenciacija pouka

Učenje po postajah poteka po učencu prirojenem tempu, nivoju in vrsti dejavnosti, kar omogoča notranjo diferenciacijo pouka. Vsi učenci ne dosegajo ciljev enako hitro ali pa na enak način. Ker so učenci večinoma samostojni, to omogoča učitelju, da se še dodatno usmeri k učencem, ki potrebujejo dodatno pomoč. Učenci, ki presegajo cilje in zastavljene okvirje, lahko z zgledom motivirajo ostale. Aktivna vloga učencev, ko so sami ustvarjalci, je izredno pomembna. Taka dejavnost je neke vrste bralna značka, kjer učenci predstavijo prebrano knjižico ali jo sošolcem glasno berejo, ali pa predstavijo lastne izdelke. Predmet predstavitev so lahko priročni mini slikovni slovarji ali plakati na določeno temo.

Izbiranje vsebine

Izredno smiselno in praktično je uskladiti vsebine različnih razredov. To pomeni, da se neka tema »obravna« v istem časovnem obdobju v vseh letnikih. To omogoča učitelju, da so slike, napisi, igre, motivi in podobno dalj časa v uporabi za vse letnike hkrati. Hkrati se s tem omogoči tudi diferenciacija, saj otrok lahko posega po dejavnostih, s katerimi prehaja med nivoji oz. cilji, ki presegajo okvirje, predpisane z učnim načrtom. Učitelj to načrtno izpelje z zahtevnostjo dejavnosti ali pa s stopnjo samostojnosti pri učenju. Naslovi tematskih sklopov so vezani na letne čase, pravljice, življenjska okolja, praznike in praznovanja ter podobno. Primer je pravljica *J. Donaldson: Room on the Broom*, ki je tema v drugem in tretjem razredu.

Primer Room on the Broom

Cilji pri tej temi so med drugimi predvsem, da se učenci seznanijo z vsebino, junaki pravljice (besedišče) in pa ustreznimi jezikovnimi strukturami in zvočnostjo jezika. (Učni načrt za tuji jezik v 2. in 3. razredu 2013). Vselej so cilji večplastni in vzgojni, dejavnosti pa osmišljene. Skupno obema razredoma je ogled animiranega filma, kateremu sledi poslušanje pravljice ob knjižni predlogi. Zahtevno besedilo se ob branju prilagodi in poenostavi. Po poslušanju sledijo različne dejavnosti. Od iger za pomnjenje, gibanje, tvorbo, poustvarjanje in druge. Učenci usvajajo jezikovne strukture *like/don't like, can/can't, have got/haven't got*, razumejo posamezne preproste in znane besede, besedne zveze ob nebesedni podpori (npr. slikah, predmetih), znajo prebrati in razumejo posamezne znane povedi, ponazorjene z nebesedno podporo. Opazujejo zapis besed in označijo različno dolžino besed/zlogujejo, berejo slikopis, iščejo rime. Prepisujejo in sestavljajo besede z zamaški (stavnico). Te dejavnosti se pogosto poslužujemo v korakih pri opismenjevanju v tujem jeziku.

V tretjem razredu so cilji le nadgrajeni. Tretješolci torej ob branju izdelanih mini knjižic uporabljajo jezikovne strukture, tvorijo opise posameznih sličic, povzemajo zgodbo in samostojno rešujejo naloge pisnih oblik, torej dopolnjujejo kratke povedi, k slikam prirejajo povedi. Novo besedišče utrdijo, razumevanje že znanega dokažejo z rabo v dramatizaciji.

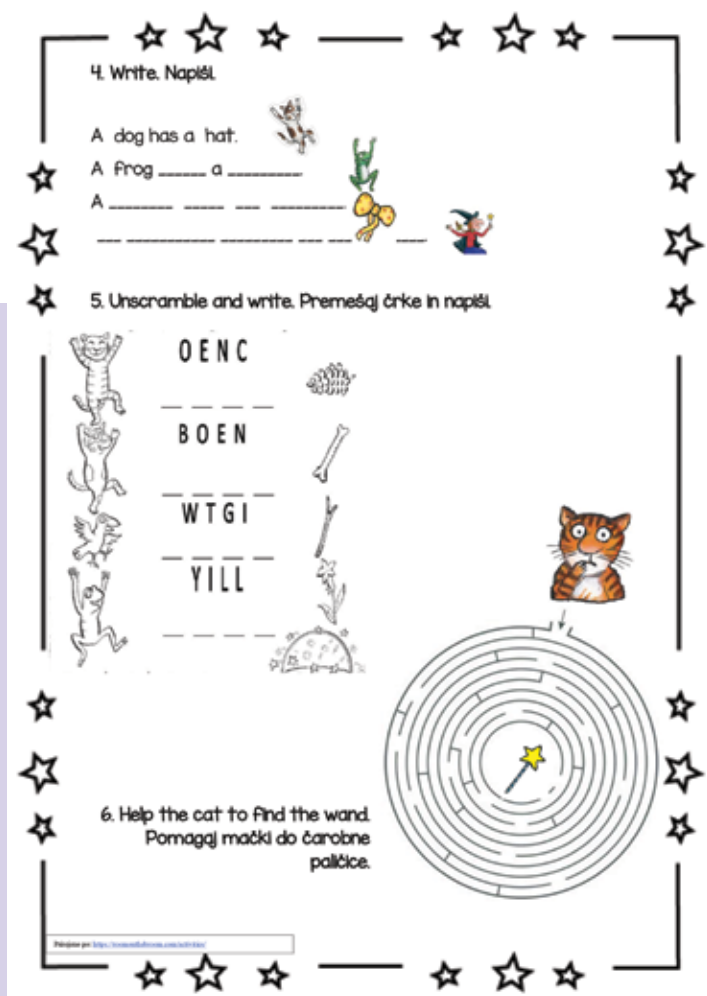
Vse dejavnosti se izvajajo v obliki dela po postajah, le uvodni del je predstavljen vsem učencem hkrati. Večino dejavnosti je usmerjenih v korake opismenjevanja v tujem jeziku in zaznavanju posebnosti in značilnosti tujega jezika. Učenci ob zaključku povzamejo znanje z reševanjem učnega lista.

Rutina

Učenci so naučeni, da se vsaka učna ura začne s kratko rutino pred pričetkom dela, ne glede na dejavnosti, ki nato sledijo. Zberemo se v krogu in učenci povedo »novice«, lahko se tudi igramo igro, zapojemo pesem, se orientiramo na koledarju, štejemo in povemo, kakšno je vreme. Sledi predstavitev teme in oblike dela. Če sledijo nove dejavnosti, se jih predstavi že v uvodnem delu ure, v krogu, frontalno. Povemo, katere so obvezne in katere dopolnilne ter dodatne dejavnosti. Ta dejavnost v začetku ure učence umiri in miselne procese usmeri v želene cilje. Povemo, k čemu stremimo, in ponovimo pravila obnašanja v razredu.

Material in didaktično gradivo

Vse, kar učenci potrebujejo pri posameznih urah, je že predhodno pripravljeno po postajah in postavljeno v določene kotičke v učilnici. Učenci se po uvodnem rutinskem delu takoj razporedijo in pričnejo z delom. V kolikor ne uspejo dokončati naloge, jih naslednjič čaka nadaljevanje. Take tematske dejavnosti trajajo več šolskih ur, tako se lahko razširijo tudi na dva tedna (4–5 šolskih ur).

Prirejeno po: <https://roomonthebroom.com/activities>

Didaktične igre so prirejene po splošnih igrah, katerih osnovna pravila učenci poznajo. Take igre so spomin, človek ne jezi se, igre z igralnimi ploščami, igre s karticami, s stavnico, slikovne kartice, igre s kocko, vrtiljaki ... Didaktična igra mora ustrezati temi in ciljem, ki jih zapoveduje starostna stopnja učenca, predznanje in učni načrt za tuj jezik.

Zaključek

Učna načela inovativnih učnih okolij postavljajo učenca v središče. Cilj sodobnega poučevanja je ohranjanje dolgotrajne motivacije, kar zagotovimo z učenjem v nadaljevanjih, ko se igra nadaljuje. Ko je učenec v središču učenja, je visoko aktiven in hkrati agent učenja tudi ostalih, saj jih spodbuja in vključuje. Frontalne in toge oblike pouka se spreminjajo v družabne dejavnosti, ki postajajo motivacija za delo kot posledica čustvenih odzivov in interakcije z drugimi. Pristopi, ki imajo gibanje za osnovno dejavnost, zagotavljajo zadovoljevanje osnovnih potreb otroka po gibanju in sprožajo miselne procese, ki so dokazano pomembni za razvoj struktur jezikovnih vzorcev, funkcionalnosti znanja, asociativnega učenja in poglobljajo socialno interakcijo. Čustveni odzivi so pogostejši, izražanje je svobodno in komunikacija sproščena. Nenazadnje omogočajo diferencirane pristope in prilagoditve posameznikom. Taka oblika dela zahteva veliko časa in energije za pripravo gradiv in pripomočkov, vendar so nagrada za ves trud in zavzetost rezultati in veselje otrok.

Literatura:

Martin, B Jr. in Carle, E. (1967): *Brown Bear, Brown Bear, What Do You See?*. London: Henry Holt and Company, Inc.
Donaldson, J. in Scheffler, A.: *Room on the broom*. Orange Eyes Limited: London, Združeno kraljestvo. Pridobljeno 4. 1. 2023 s <https://roomonthebroom.com/activities>
Lacome, J. (1995): *Walking Through The Jungle*. Candlewick Press: Cambridge. <https://www.youtube.com/watch?v=GoSq-yZcJ-4>
Lipovec Oštir, A. (2010): Organizacija in okoliščine izvajanja zgodnjega učenja tujih jezikov na osnovnih šolah. V: Lipovec Oštir, A. (ur.) in Saša, J. (ur.): *Pot v večjezičnost – zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole*
Lucariello, J., et al. (2016): *Dvajset najpomembnejših psiholoških načel za poučevanje in učenje od vrtca do srednje šole*. Zveza za psihologijo v šolah in izobraževanju = Coalition for Psychology in Schools and Education. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti.
Štemberger, T., Čotar Konrad, S., Rutar, S. in Žakelj, A. (2022): *Oblikovanje inovativnih učnih okolij Constructing Innovative Learning Environments*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
Učni načrt za tuj jezik v 2. in 3. razredu (2013). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Meje mojega jezika so meje mojega sveta

Mojca Kacjan, učiteljica angleškega in nemškega jezika, Osnovna šola Polzela

Večjezičnost je del našega življenja in mora zato imeti prostor tudi v šolskem prostoru. Vsak od nas ima različna jezikovna znanja. Pri svojem pouku z različnimi aktivnostmi poskušam prepletati ta znanja, da lahko v znanju pridobimo vsi. Šele takrat večjezičnost razumemo, jo sprejememo in se zavedamo pomena lastnega jezika in jezikov okoli nas, vse od svetovnih jezikovnih velesil do slovenskega znakovnega jezika ter jezikov naših sosednjih držav.

Sodoben fenomen, s katerim se srečujemo v vsakodnevnem življenju, je večjezičnost. Vsak dan se srečujemo s številnimi jeziki, pa naj bodo to ali materinščina, angleščina in nemščina v osnovni šoli ali še španščina, francoščina v srednji šoli ter ruščina in podobno. Potem so tukaj še jeziki priseljencev in slovenski znakovni jezik. Večjezičnost nam omogoča lažje sprejemanje drugačnosti, lažje pridobimo delo v tujini, lažje potujemo in še kaj.

Kot učiteljica angleščine in nemščine na osnovni šoli pri svojem delu seveda v ospredje postavljam ravno omenjena jezika, pa vendar želim poleg tega v delo z učenci vključiti čim več različnih jezikovnih znanj, vzbujati zavest še za druge jezikovne poti in s tem zabrisati jezikovne meje, ki si jih učenci vedno pogosteje postavljajo prav zaradi zelo dobrega znanja angleščine.

Pri svojem pouku skušam učencem dvigovati zavedanje do lastnega maternega jezika in jim prikazati povezanost lastnega jezika z drugimi. To povezanost postavljam v ospredje predvsem pri pouku angleškega jezika, saj mi le-ta zaradi priljubljenosti pri učencih na široko odpira vrata za marsikatero vsebinsko povezavo. Pri pouku nemškega jezika se osredotočam tudi na vpeljevanje vsebin, ki jih učenci srečujejo pri drugih predmetih, kar se odlično prekriva s projektom Razvijanja naravoslovno-matematične pismenosti, v katerega sem vključena. Pri pouku angleščine in nemščine dajem velik poudarek na vsebine deželoznanstva, saj se mi zdi prav, da učenci spoznajo države, katerih jezika se učimo.

Imam srečo, da se v vsaki generaciji, ki jo prevzamem kot razrednik, v razredu nahaja učenec ali več teh, ki ne prihajajo iz našega geografskega ali jezikovnega področja, zato tako pri pouku tujega jezika kot tudi pri urah oddelčne skupnosti veliko časa namenim prav tem jezikovnim izzivom, iz katerih lahko moji učenci pridobivajo nova znanja. Učencem sem v preteklosti predstavila tudi jezike, s katerimi se morda v svojem vsakdanu redkeje srečujejo. Tako so spoznali slovenski znakovni jezik, ki ga lahko danes na šoli obiskujejo tudi kot izbirni predmet, preizkusili pa smo se tudi v razvozlanju brajice.

Sodobna tehnologija pa mi pri pouku omogoča še več. Sebe kot učitelja v razredu vidim predvsem kot most med jezikovnimi znanji, ki jih učenci lahko pridobijo, in znanjem, ki ga že imajo. Tukaj rušim meje njihovega sveta, jim širim obzorja ter približam jezike izven njihovih meja.

Slovenščina – jezik, s katerim se vse začne

Pred kakšnim letom sem med učenci predmetne stopnje izvedla anketo z enim samim vprašanjem: *Kateri jezik ti je najbolj všeč?* Presenetilo me je, da je le eden izmed učencev odgovoril slovenščina. Ko smo se o tem odgovoru pogovarjali v različnih oddelčnih skupnostih, mi je postalo jasno, zakaj je temu tako. Slovenskega jezika učenci ne dojemajo kot jezik, ki se ga učijo. Verjetno je to pogojeno tudi s starostjo, a zastavila sem si cilj, da s posameznimi vsebinami med učenci skušam dvigniti zavest do lastnega jezika.

V lanskem šolskem letu je na dogodku ob Evropskem dnevu jezikov red. prof. dr. Alja Lipavac Oštir s Filozofske fakultete v Mariboru predstavila delo z jezikovnimi kartami. Jezikovne karte so običajno zemljevidi, ki prikazujejo, kje se posamezni jeziki ali pa skupine jezikov govorijo. Eden od sestavnih delov kart so tudi meje. V našem primeru pa so jezikovne karte risbe, ki jih učenci izdelajo kot odraz razmišljanja o svojih jezikih v prostoru, v katerem živijo,

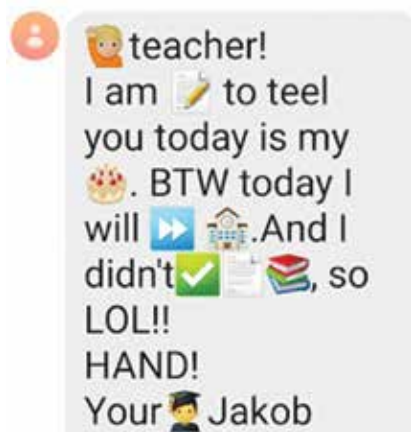
Primer jezikovne karte osmošolke

in o mejah med njimi. Omenjeno aktivnost sem preizkusila med osmo- in devetošolci, ki obiskujejo izbirni predmet nemščina. Pri podajanju navodil je potrebno paziti, da učencev ne omejimo preveč, da jim ne kažemo primerov jezikovnih kart, da je le njihova ideja tista, ki jo bodo izrazili na papirju.

Učenci so s to aktivnostjo pokazali, da se svojega jezika še kako dobro zavedajo, tudi svoje narečje so nekateri zelo dobro postavili v ospredje. Na jezikovnih kartah so osmošolci predstavili tudi jezike naših sosednjih držav, devetošolci pa so se osredotočili predvsem na jezike, ki se jih že učijo, ter na jezike, ki jim jih ponujajo srednje šole in se jih bodo imeli možnost učiti kasneje. Učenci so pokazali, da angleščina sicer predstavlja velik del njihovega vsakdana, nikakor pa ne zapirajo vrat drugim jezikom, kar me še posebej veseli.

Če dandanes velikokrat slišimo, da učenci v ospredje postavljajo angleščino in se v njej tudi lažje izražajo, sem slovenščino postavila v vlogo, ki jo po navadi nosi angleščina, in z učenci izdelovala kratka sporočila, v katerih so lahko uporabili kratice in različne »čustvenčke«, kot to zelo radi počno tudi v angleščini. Začeli smo s kratkimi sporočili v angleščini, nato pa vedno bolj vpeljevali tudi slovenske kratice, dodajali »čustvenčke« in podobno. V ospredju so bila predvsem narečja, domač jezik, ob tem pa smo spregovorili tudi o razliki med uradnimi in neuradnimi sporočili, elektronsko pošto in podobno.

Na šoli velikokrat izvajam večjezične aktivnosti, tako na predmetni kot tudi razredni stopnji, kjer se povezujem z oddelki podaljšanega bivanja. Pri teh aktivnostih na prvo mesto vedno postavljam

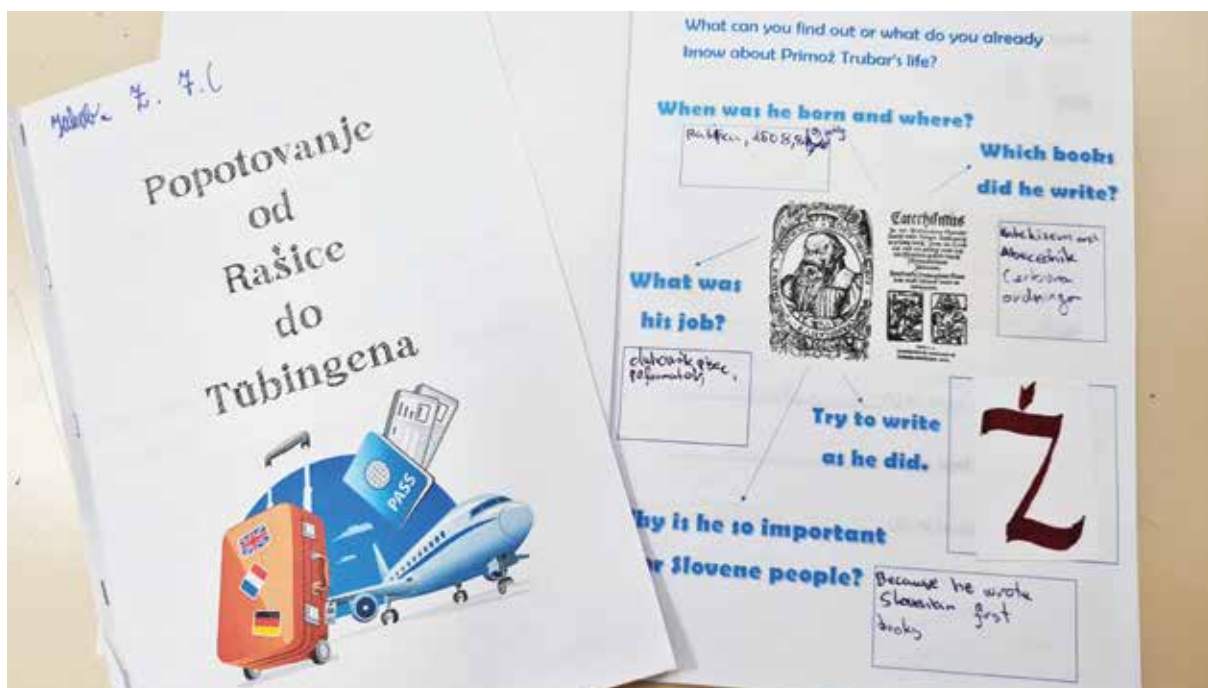

Primer kratkih sporočil z uporabo kratic in »čustvenčkov«

slovenski jezik, nato pa sledijo jeziki, ki jih na šoli lahko ponudimo, jeziki, ki jih znamo, jeziki v naši geografski okolici in drugi. Tako ob pravljičah izdelujemo večjezične knjige, iščemo povezave med angleškimi, nemškimi, slovenskimi in hrvaškimi besedami, s pomočjo angleščine in deloma tudi slovenskih narečij spoznavamo raznoliko besedišče pri nemščini, postavljamo besedne zveze v različne evropske jezike in podobno. Menim, da vključenost slovenščine v takšne aktivnosti dviga zavest o pomenu lastnega jezika in enači položaj materinščine z drugimi jeziki.

Angleščina – jezik, prepleten z medpredmetnimi vsebinami

Pri pouku angleščine izbiram predvsem vsebine, ki jih učenci predelajo že pri kakšnem drugem predmetu, tako da razumevanje ne predstavlja izziva učencem, ki imajo pri angleščini težave. Vsako leto tako predvsem v III. triletju izvedem aktivnosti, vezane na slovenske književnike. Aktivnosti so usmerjene v raziskovanje preko spleta ter preple-

Popotovanje od Rašice do Tübingena

tanje že usvojenega znanja pri pouku slovenščine, tujega jezika in drugih predmetov. V lanskem šolskem letu smo se podali na Popotovanje od Rašice do Tübingena ter raziskovali življenje in delo Primoža Trubarja. Gradivo sicer vedno zastavim v tujem jeziku, a šibkejšim učencem dovolim, da ga izpolnijo v slovenščini, saj je moj poudarek predvsem na razumevanju zastavljene naloge, na bralni pismenosti, kritičnem mišljenju in raziskovalnem delu.

Pri angleščini veliko časa namenim tudi aktualnim dogodkom, in sicer vselej skozi aktivnosti raziskovanja, pridobivanja novih znanj s pomočjo podpornih vprašanj. Tukaj velikokrat vključim tudi vsebine iz deželoznanstva, ki pa jih ne raziskujemo le pri angleščini, ampak tudi pri urah oddelčne skupnosti. V lanskem šolskem letu sem tako sodelovala s Časorisom in članke, vezane na Veliko Britanijo, Združene države Amerike, Nemčijo, Avstrijo in podobno, v pouk vpeljala na dveh stopnjah: v tujem jeziku pri pouku angleščine in nemščine s poudarkom na spoznavanju držav ter njihove kulture, pri urah oddelčne skupnosti pa v slovenščini s poudarkom na spoznavanju in urjenju bralnih strategij.

Nemščina – jezik, ki ne sme izgubiti veljave

Nemščina mora pri pouku ponuditi zanimive vsebine, se dobro promovirati, če želi obstati. Podobno velja pri učencih tudi za hrvaščino, saj zanimanje za

jezik upada. Učenci se geografske bližine jezika ne zavedajo tako, kot smo se je včasih mi, prav zato postaja poučevanje nemščine iz leta v leto večji izziv.

Izdelava učnega pripomočka iz odpadnega materiala, pravilno recikliranje, ozaveščanje z ekološko problematiko ... To je le nekaj vsebin, ki se pri mojem pouku nemščine pojavljajo znotraj aktivnosti EKO šole. Učenci ob tem usvojijo osnovno besedišče v tujem jeziku, krepim pa predvsem zavedanje okoljske problematike in reševanje avtentičnih problemov.

A pri nemščini nismo le EKO. Pri učencih skušam z aktivnostmi vzbujati zavest do dveh povezav nemškega jezika, in sicer na eni strani do slovenskih narečij, na drugi pa do angleščine. Z obema povezavama učenci spoznajo, da lažje usvajajo novo besedišče pri nemščini, če le pomislijo nekoliko širše ter povežejo znanje, ki ga že imajo. V svoj pouk pa vpeljujem tudi matematične in naravoslovne vsebine, pri katerih skozi igro in izkustveni pouk utrjujemo že pri drugih predmetih pridobljeno znanje, kot je na primer znanje o geometrijskih likih in telesih ter čutilih. Pri takšnih vsebinah si želim, da so v ospredju raziskovalno delo, medpredmetno povezovanje, sodelovalno učenje ter učenje iz čim bolj življenjskih situacij. Iskanje geometrijskih teles v razredu in naravi ter poimenovanje in opisovanje le-teh glede na njihove značilnosti je le en primer.

Razvijanje bralnih strategij pri urah oddelčne skupnosti

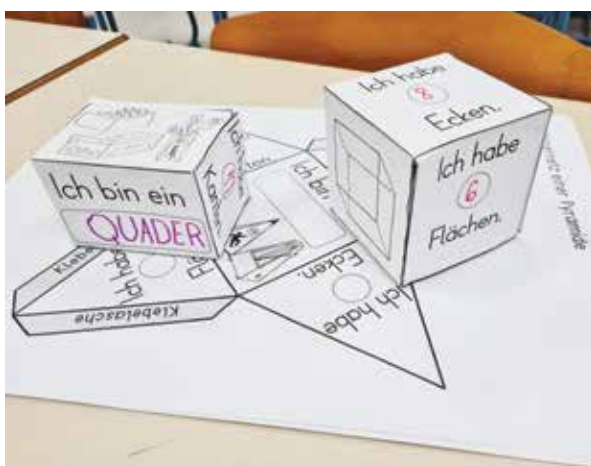

Izdelava učnega pripomočka iz odpadnega materiala

Obisk trgovine, zanimanje za ceno izdelka, vprašati, kje lahko najdemo kakšen izdelek, in podobno pa naj bo drug primer.

Jeziki učencev tujcev – od Hrvaške do Rusije ali od Albanije do Bosne in Hercegovine

Pred nekaj leti sem kot razrednik prevzela oddelčno skupnost, za katero sem vedela, da so v njej

Izdelava geometrijskih teles in pridobivanje osnovnega besedišča

štirje učenci tujci: dva iz Albanije in dva iz Bosne in Hercegovine. Vsi štirje so do takrat bili v Sloveniji že nekaj let. Kar hitro po začetku šolskega leta sem ugotovila, da ostali učenci pravzaprav sploh

ne vedo, od kod učenci tujci prihajajo in kateri je njihov materni jezik. Zato je bil moj prvi cilj spoznavanje rojstnih krajev in jezikov učencev tujcev. Skupaj z njimi sem sestavila kviz, ki smo ga odigrali v razredu, prav konkretno pa smo se lotili tudi spoznavanja njihovega jezika. Knjižno predlogo *Jaz* avtorja Philipa Waechterja smo prevedli v dve narečji albanščine, v bosanski jezik in v hrvaščino, pri angleščini uspešni učenci pa so zgodbo postavili tudi v angleščino. Prav s ponosom so učenci tujci svoje prevode prebrali še drugim oddelčnim skupnostim, saj sem skušala skozi vse te aktivnosti krepiti zavedanje o tem, da imajo oni določeno znanje, ki ga mi nimamo, da se lahko od njih le učimo, in to jim je dalo dodatno samozavest, da so z nami spregovorili v svojem jeziku.

A jezikov na šoli govorimo še več, tudi učence, katerih materni jezik je ruščina, srbsčina ali španščina, imamo. Zato jih pogosto povabim v različne oddelke, da z nami spregovorijo v svojem jeziku, nam

Spoznavanje jezikov učencev tujcev skozi zgodbo *Jaz*, avtorja Philipa Waechterja

preberejo kakšno pravljico, nas naučijo kakšno besedno zvezo. Ali pa priredimo branje pravljic v različnih jezikih, najmlajši učenci pa si ob tem izdelujejo pravljичni slovar. Razrede smo tudi večjezično opremili in poskušali zajeti vse jezike, ki jih na šoli govorimo, pa še kakšnega, ki bi se ga želeli naučiti. Učenci tujci prav s ponosom pokažejo svoj jezik, kar pa pripomore tudi k njihovi boljši vključenosti v oddelčne skupnosti. Večjezične kartice so prav tako izdelali še naši najmlajši učenci, in sicer ob vsaki pravljici, ki so jo poslušali v tujem jeziku.

Na šoli izkoristim vsako priložnost, ko lahko kakšen gost našim učencem predstavi jezik, ki ga sam govori ali se ga uči. Na ta način smo se že srečali z govorci kitajščine, ruščine, indonezijske, nizozem-

Večjezično opremljen razred

ščine, španščine, angleščine in nemščine, vsak takšen obisk ali delavnica pa širita obzorja našim učencem in bogatita njihovo jezikovno zavedanje.

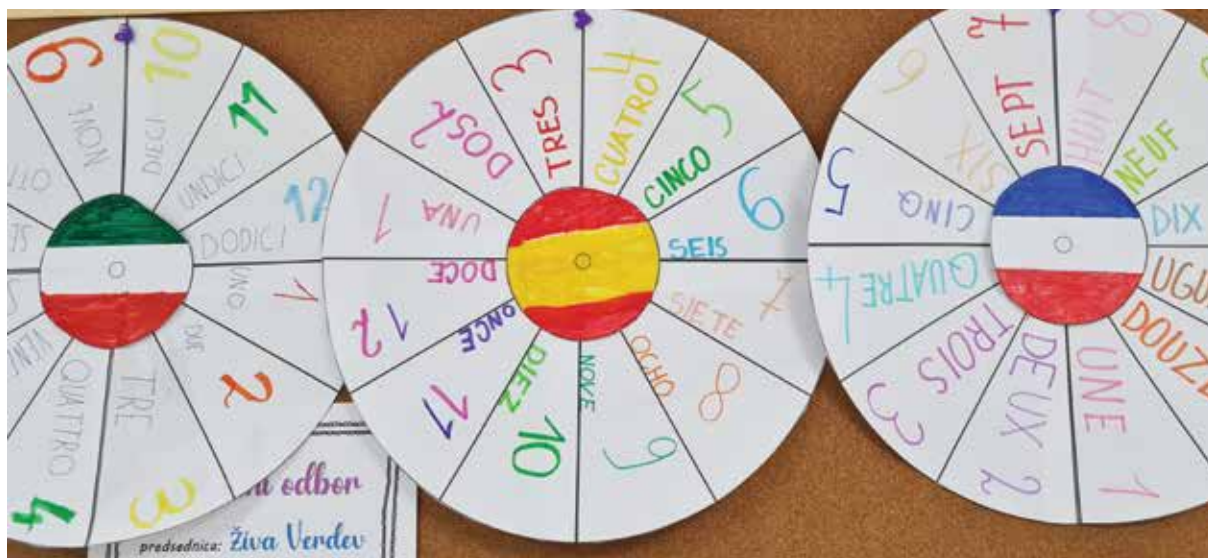
Slovenski znakovni jezik in brajica – za večino nas čisto drugačen svet

O kulturnem dnevu *Poslušam, a ne slišim; Gledam, a ne vidim*, na katerem so bile izvedene številne de-

lavnice, se je na Polzeli še dolgo govorilo. Vsaj majhna izkušnja, kaj pomeni biti slep, slaboviden, gluha ali naglušna, je bila v ospredju z namenom razumevanja sveta slepih in gluhih ter z namenom razvijanja razumevanja njihovih ovir in načina življenja. V delavnicah smo imeli tudi ogromno pomoči zunanjih društev in posameznikov, ki so z nami z veseljem delili svoje znanje.

Ga. Nina Schmidt nas je popeljala v svet brajice, nam predstavila brajev stroj, hojo z belo palico ter različne knjige tipanke, ki so namenjene slepim in slabovidnim otrokom. Na gradu Komenda smo se s knjižničarko občinske knjižnice pogovarjali o tem, kako je za slepe in slabovidne poskrbljeno v knjižnici, predstavila pa nam je tudi tipanke Aksinje Kermauner. Na sprehodu skozi Polzelo smo na zemljevidu označevali, kaj v kraju je prilagojeno slepim in slabovidnim in kaj ne. Preizkusili smo se v premagovanju ovir na poligonu, ki pa smo ga morali prehoditi z zavezanimi očmi, tukaj tudi s poudarkom na medsebojni pomoči in sodelovanju. Glasbenik Franc Žerdoner pa je učencem predstavil življenje in delo slabovidne oziroma slepe osebe ter jim na lastni koži dokazal, da se kljub takšnim oviram v življenju lahko uspe.

V svojo sredino smo povabili tudi predstavnike Medobčinskega društva gluhih in naglušnih Velenje, in ko so nas naučili nekaj osnovnih kretanj, smo se v kretanju preizkusili še sami. Učencem prvega triletja smo pripravili prav posebno izkušnjo in jim zgodbo o Repi velikanki predstavili v slovenskem znakovnem jeziku. V zadnjih dveh šolskih letih izvajamo slovenski znakovni jezik kot izbirni predmet tudi na šoli. Učenci se vključujejo v šolske prireditve in projekte ter tako še bolj pripomorejo k zavedanju, da je tudi znakovni jezik del življenja mnogih ljudi.

Večjezično opremljen razred

Zavedanje večjezičnosti

Drugi jeziki – prednosti sodobne tehnologije

S pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije skušam učence privedi do spoznanja, da poleg materinščine in angleščine obstajajo tudi drugi jeziki in sodobna tehnologija nam spoznavanje drugih jezikov in kultur zagotovo olajša. Če so s svojimi jezikovnimi kartami učenci nedvomno prikazali, da se zavedajo, da jih obkrožajo drugi jeziki in do neke mere pokazali tudi zanimanje za druge jezike, je potrebno to spoznanje le še negovati in jim ponuditi čim več informacij in spodbud, da bodo jezike vzljubili in se jih tudi z veseljem učili.

S pomočjo različnih računalniških aplikacij lahko učencem približam jezike, ki jih v svoji okolici načeloma ne srečujejo, ali pa se lahko preizkusijo v poznavanju le-teh. Pa to niso le besedila ali posamezne besede. Ustvarila sem igre, ki slonijo na poslušanju in slušnem razumevanju, tako da lahko učenci dobijo čim širšo sliko o jeziku. Spletne aktivnosti so učencem vedno na voljo, saj so objavljene na šolskem jezikovnem blogu, kjer učence obveščam o dogajanju na jezikovnem področju na šoli.

Še posebej pomembno se mi zdi, da tudi učence naučim dela s takšnimi in drugačnimi oblikami sodobne tehnologije. Na ta način lahko še sami

sestavijo kakšen kviz, igro, nalogo, križanko in podobno. Kreativnost tukaj za učence ne pozna meja in prav je, da jim pokažem, kaj lahko pripravijo in kako lahko pripravijo kakšen izdelek tudi s pomočjo sodobne tehnologije, nato pa stvari prepustim njihovi kreativnosti. Na ta način nastajajo izdelki ob angleški in nemški bralni znački, izdelujejo jih nadarjeni učenci ob različnih priložnostih.

Zakaj večjezičnost?

Po mojem mnenju je najlepši del poklica učitelja tujega jezika tisti trenutek, ko učenec dejansko vzljubi jezik, ki ga učitelj poučuje. A takrat se učiteljevo delo šele začne. Če je učenec usvojil strategijo, s katero se je uspešno in z veseljem priučil enega jezika, se lahko na enak ali podoben način priuči še enega in še naslednjega. Takrat mora biti učitelj tisti, ki učenca popelje vsaj na začetek nove jezikovne poti. Nelson Mandela je nekoč dejal: »Če govorite s človekom v jeziku, ki ga razume, gre to v njegovo glavo. Če pa govorite z njim v njegovem jeziku, gre to v njegovo srce«. Šele takrat ko učenci spoznajo, da jih angleščina sicer povsod po svetu pripelje do glave, ne pa povsod tudi do srca, se začnejo rušiti meje njihovega sveta, vanj pa lahko zasejemo nova jezikovna znanja.

Medpredmetno povezovanje pouka naravoslovja in gospodinjstva

Tjaša Šinkovec, učiteljica gospodinjstva in kemije, OŠ Janka Modra, Dol pri Ljubljani

V času epidemije koronavirusa je zelo priporočljivo, da smo čim več časa na svežem zraku, skrbimo za svojo higieno idr. Ne le med epidemijo, ampak tudi pred in po njej je bilo in bo priporočljivo, da gremo z učenci tudi ven, na šolski ekovrt (če ga šola ima), bližnji travnik, učilnico na prostem ali se poslužimo še kakšne druge oblike pouka na prostem. Res je, da so običajno take oblike dela za učitelje napornejše in zahtevajo več priprav in drugega vložka, vendar učenci od takih ur lahko odnesejo zelo veliko. V članku je predstavljenih nekaj dejavnosti, ki jih z učenci lahko izvedemo zunaj šolskih učilnic.

Kaj je, kje poteka in kaj omogoča pouk na prostem?

Pouk na prostem je organizirano učenje, ki poteka zunaj šolskih učilnic. Lahko poteka v naravi, parku, na kmetijah, na šolskem vrtu, na CŠOD-jih, v živalskih in botaničnih vrtovih ter drugje.

Pouk na prostem omogoča učenje, ustvarjanje in igranje na svežem zraku. Takšne vrste učenje izboljša fizično in mentalno zdravje učencev, poveča njihovo motivacijo, navdušenje, samozavest; manj je težav z motnjami pozornosti, krepijo se ročne spretnosti, ravnotežje in koordinacija otrok, izboljšajo se učni dosežki, tovrsten pouk pa omogoča tudi razvoj socialnih spretnosti, kot sta zaupanje in sodelovanje, ter spodbuja individualne učne metode in omogoča medpredmetno povezovanje. Pouk na prostem je najbolj učinkovit, ko so v dejavnosti vpletene sestavine ustvarjalnosti in medsebojnega sodelovanja (Skribe Dimec 2014).

Različni pristopi k pouku na prostem

Poznamo dva zelo različna pristopa k pouku na prostem:

- samostojno učenje (ko učitelj učencem pusti, da samostojno raziskujejo, odkrivajo, doživljajo) in
- vodeno učenje (učitelj za učence pripravi določene dejavnosti).

Pouk lahko poteka različno dolgo, vse od nekaj minut, eno ali dve šolski uri, pa vse do celega dopoldneva, celodnevne ekskurzije ali kot večdnevna dejavnost (šola v naravi, CŠOD itn.). Za učence je ena od najljubših oblik dela na prostem kuhanje (pečenje) na prostem, ko npr. učenci na prenosnih ognjiščih ali pekačih spečejo palačinke, hrenovke ipd.

V posredni uporabi okolice šole lahko učitelj uči na prostem tako, kot bi učil v učilnici. Lahko pripravi dejavnosti, ki bi lahko potekale ali v učilnici

ali na prostem (Skribe Dimec 2014). Zagotovo je bilo v času epidemije koronavirusa to zelo priporočljivo, saj so tako učenci preživeli vsaj del dopoldneva na svežem zraku.

Ovire pri izvajanju pouka na prostem

Lahko se pojavijo organizacijski problemi (dodatno delo za učitelja), vsebinski problemi (nekateri učitelji menijo, da ne vedo dovolj o naravi, da bi z učenci delali na prostem) in disciplinski problemi (učenci so zunaj učilnice bolj sproščeni in jih je zato težje nadzirati) (Skribe Dimec 2014).

Vsekakor pa to niso tako velike ovire, ki bi preprečevale, da se učitelji ne bi posluževali pouka na prostem, zlasti ne v tistih šolah, kjer imajo prostor v okolici šole, ki je namenjen pouku na prostem.

Šolski ekovrt

Program Šolski ekovrtovi nudi informacijsko in strokovno podporo vsem šolam, vrtcem in dijaškim domovom po Sloveniji, ki imajo in negujejo svoj šolski ekovrt. Društvo Šolski ekovrtovi, ki program koordinira, nudi podporo članom pri:

- zasnovi in izvedbi šolskega ekovrta ter sagem ekološkem vrtnarjenju,
- učni rabi šolskega ekovrta,
- izobraževanju mentorice/jev šolskih ekovrtov.

Nameni programa Šolski ekovrtovi so:

- spodbuditi oblikovanje šolskih ekoloških vrtov po vsej Sloveniji in njihovo vključevanje v pouk in vzgojo otrok,
- oblikovanje dejavne mreže šolskih ekovrtov, ki omogoča izmenjavo izkušenj in dobrih praks,
- spoznavanje ekološke pridelave in permakulture,
- spoznavanje kakovosti ekoloških živil, ki vključujejo prehransko polnovrednost ter okoljske in socialne vidike (Vir 1).

Dejavnosti (zunanje in notranje), ki jih lahko izvedemo z učenci

Izdelava kalilnika

Pri pouku gospodinjstva ali tehnike lahko z učenci izdelamo preproste kalilnike ali uporabimo preluknjane plastične posodice, v katerih prodajajo sadje. V posodo nato dodamo malo zemlje, lahko pa le na rahlo omočene brisačke za roke. Semena (lahko so semena mikrozelenjave ali kalčkov) en dan prej namočimo v vodi. Nato odlijemo odvečno vodo, ki je ostala, in jih posejemo v vnaprej pripravljeno posodo z zemljo oz. brisačko. Posodo nato za en dan ali dva pokrijemo z aluminijsko folijo. Nato vsak dan poškopimo naše kalčke, da bodo čim hitreje zrastle. Z učenci spremljamo njihovo rast in se o tem tudi pogovarjamo. Kako hitro zrastejo, je odvisno od tega, kaj bomo posejali. Kalčke v nasprotju z mikrozelenjavo uživamo v celoti, s korenino vred. Z učenci lahko nato pri pouku gospodinjstva pripravimo različne namaze (jajčni, čičerikin, lečin idr.), spečemo domač kruh ali žemljice in kruh na koncu obogatimo s kalčki oz. mikrozelenjavo.

Travniške rastline

Pri pouku gospodinjstva, naravoslovja ali izbirnega predmeta Rastline in človek lahko (če imamo v okolici šole kakšen travnik) z učenci odidemo ven in si z njimi ogledamo različne travniške rastline. Povemo jim, katere so užitne, na kakšne načine jih lahko uporabimo idr. Učencem lahko to uro ali dve tudi dovolimo uporabo mobilnih telefonov ali šolskih tablic, na katere si že pred odhodom ven naložijo aplikacijo (teh je že veliko različnih), s pomočjo katere bodo lahko prepoznavali različne rastline. Rastline lahko poslikajo, si izpišejo njihovo ime, uporabo in druge značilnosti. Užitne rastline lahko tudi naberejo in jih pri pouku gospodinjstva ustrezno uporabijo. Cilji pri tej dejavnosti so, da učenci spoznajo, za kakšne namene človek uporablja rastline, spoznajo, različne vrste uporabe rastlin, ki rastejo na bližnjih travnikih ali gozdovih, spoznajo različna latinska imena in biološko klasifikacijo (glavne taksonomske kategorije) ter jih znajo tudi praktično uporabiti.

RANJAK (*Anthyllus vulneraria* L.)

Družina: metuljnice

Druga imena: Boljuncer, mačkuna detela, mačkova detela, medvežjka, medvečka, pravi ranjak, ranica, ranjenik, uročnik, zajčja detela

Ranjak je pezemna travnica in zelo razpoznavna. Zrasle do višine 30 cm, ima lihopenaste števline lističe, končni list pa je večja od drugih, cvetovi so zbrani v socvetju. Raste po travnikih od nižne do visokogorskega pasu, cveti od maja do avgusta, nabira pa se od maja do junja. Uporablja se za celjenje ran, po tej lastnosti je dobila slovensko ime.

ČEMAŽ (*Allium ursinum*)

Družina: iljevke

Druga imena: tudi divji česen, medvedji česen, gozdni česen, kačji lek ali škrkavec, je travica z zdravilnim učinkom.

Čemaž zgodaj spomladi iz tal požene dva lista, ki imata dolg trebo pecijo. Lista sta jajčasta ali sulčasta, široka 2 do 5 cm. V višino lahko segata do 50 cm. Cveti od aprila do junja. Cvetovi so bele barve in tvorijo navzdolone klobuke. Semena raznašajo mravlje in veser. Cela rastlina ima močan vonj po česnu.

Čemaž uspeva po vsej Sloveniji. Najpogostejši je v vlažnih bukovih gozdovih.

NAVADNA CIKLAMA (*Cyclamen purpurascens*)

Družina: jegličevke

Navadna ciklama ali korček je zeljnata rastlina, ki jo srečujemo po gozdovih skoraj po vsej Sloveniji. V gozdu jo bomo najpogostejše opazili v poznem poletju in jeseni, ko cveti. Spomladi in pozimi jo lahko prepoznamo po značilnih lemnastih listih, ki so na spodnji strani običajno vijoličasti, na zgornji strani pa imajo zanimive svetlozeleni ali srebrnaste vzorce. Navadna ciklama je zaščiteni rastlina. Dovoljeno je nabirati cvetove in liste, ne smemo pa izkopavati celih rastlin.

VELEČVETNA ORLICA (*Aquilegia nigricans*)

Družina: zlatčevke

Velečvetna orlica je do 40cm visoka rastlina, ki cveti od konca maja do julia travnatih pobočjih, ponekod med skalovjem predvsem na dolinatih in apnenčastih tleh. Zvončasti cvet modro do vijolične barve obdaja pet venčnih listov prav tako modro do vijolične barve.

REGRAT (*Taraxacum officinale*)

Družina: radičevke

Spada med najbolj razširjen »pleveš« in je zelo zdravilna. Zgodaj spomladi požene prtične liste, ki tvorijo listno rožico. Listi so šajasti ali obrnjeno jajčasti, rob je cel ali pogosto močno nazobčan. Enostavno okroglo, votlo steblo nosi po en cvetni kosček z rumenimi cvetovi. Po cvetenju ostanejo na cvetnišču števline semena, ki jih veter raznaša in se rastlina na ta način zelo razmnožuje. Cveti v glavnem aprila in maja. V vseh naših delih rastline in v koreninah je medni sok, ki je zelo zdravilen, čeprav zanj mnogokrat velja napačno mnenje, da je strupen. Regrat nima značilnega vonja in je grenkega okusa.

NAVADNA IVANJŠČICA (*Leucanthemum vulgare*)

Družina: nebnovke

Navadna ivanjščica je na prvi pogled precej podobna margjeti, a če bolje pogledamo opazimo kar nekaj razlik. Ivanjščica je višja od margjete in ima na sredini večje cvetno jedro. Navadna ivanjščica zraste do okrog 50cm visoko. Na rastlini zraste en cvet s števlinimi belimi cvetnimi kosi, sebelne listi so nazobčani. Najpogostejše jo opazimo na rodovitnih travnikih od nižne do srednje

BODEČA NEŽA (*Carlina acaulis*)

Družina: košarice

Brezstebelne kompavo, bolj znane pod imenom bodeča neža verjetno ni treba posebej predstavljati. Nad prtično rozeto bodečih listov zraste velika bodeča roža (bolj natančno kosček), ki se ob slabem vremenu in čez noč zapre. Premer koska je nad 25 mm, kar jo loči od ostalih kompav. Našli jo boste po vsej Sloveniji, najpogostejše na travnikih, pašnikih, gozdnih obronkih na toplih legah.

ČRNI TELOH (*Helleborus niger*)

Družina: zlatčevke

Črni teloh, ki ima ponavadi bele cvetove je zelo strupena rastlina, lahko povzroči tudi smrt. Črna sejan ima sorazmerno velike cvetne liste, ki jih je ponavadi pet, ime je dobila po črni korenini. Cvetovi so sprva snežno beli, sčasoma se obarvajo zelenkasto ali roza-rdečkasto. Listi črnega telona so zimzeleni. Opazimo ga lahko v večjem delu Slovenije, že nekaj ur po tem, ko skopni sneg.

FUCHSOVA PRSTASTA KUKAVICA (*Dactylorhiza fuchsii*)

Družina: orkideje

Cvet kukavičevk je sormeren in sestavljen iz šestih cvetnih listov, ki so razvrščeni v dveh vrstah zunanjih vrstic in notranjih vrstic treh listov, od katerih največjemu srednjemu listu pravimo medena ustna. Medena ustna je navadno podaljšana v ostrigo, v kateri se nahajajo žleze.

NAVADNA TAVŽENTROŽA (*Centaurea erythraea*)

Družina: sviščevke

Je grmičasta trajnica, ki zraste od 30 do 50 cm visoko, grmički pa se razraščajo v premeru do 30 cm. Gre za samoniklo rastlino, ki cveti od junja do septembra njene sorodne vrste pa najdemo tako v predalpskem svetu kot tudi ob mediteranski obali. Pri nas jo najlažje najdemo ob robovih travnikov, na gozdnih posekah in na gojavi. Uspeva na prapirnatih pa tudi na apnenih tleh.

Zdravilna zelišča

V kolikor ima šola šolski ekovrt, lahko z učenci med urami gospodinjstva ali naravoslovja to večkrat izkoristimo za učenje na prostem. Na šolskem vrtu lahko posadimo in posejemo različne stvari, med drugim tudi zdravilna zelišča, ki jih lahko tako kot ostalo zelenjavo, začimbe in druge stvari iz našega šolskega vrta uporabimo pri pouku gospodinjstva ali izbirnih predmetih (sodobna priprava hrane, načini prehranjevanja). Učenci bodo tako spoznali pot hrane od semena do naše mize, se naučili rokovati z orodjem, spoznavali različno vrsto zelenjave, začimbnice, cvetice, pa tudi živali, ki sočasno živijo v sožitju z rastlinami. Z delom na vrtu jim privzgojamo tudi bolj spoštljiv odnos do hrane in ljudi, ki se ukvarjajo s pridelavo zelenjave in ostale hrane. Cilji te aktivnosti so tudi, da spoznajo najpogostejše zdravilne rastline, povežejo uporabnost rastlin z vsebnostjo učinkovin, spoznajo pojem učinkovina, izdelajo manjši priročnik zdravilnih zelišč (rastlin), pripravijo različne pripravke (napitke, poparke, prevretke), se seznanijo s postopki nabiranja in sušenja zdravilnih rastlin idr.

Zaključek

Ker učenci vse več časa preživijo na telefonih, računalnikih ali tablicah in vse manj zunaj, v naravi, je dobro, da kot učitelji poskrbimo, da učence vsaj občasno odpeljemo tudi ven. Zunaj jim ponudimo drugačno obliko pouka, ki je sprva ne bodo najbolj vajeni in bodo mogoče zaradi tega tudi bolj razposajeni, nato pa jim bo vedno bolj všeč in tudi disciplinsko potek ne bo več nič drugačen od običajnega pouka v učilnici. Učenci se bodo zunaj učilnice naučili opazovati, stvari bodo lahko potipali, povonjali in tako bodo imeli vključena vsa čutila. Učinki pouka na prostem tako ne bodo le omejeni na učno vsebino in pridobljeno znanje, temveč bodo enako pomembni tudi psihološki in čustveni vidiki.

Literatura

Skribe-Dimec, D. (2014): Pouk na prostem. V: Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Spoznavanje okolja, str. 79–83. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
Vir 1: Šolski ekovrtovi. Dostopno na: <http://www.solskiekovrt.si/o-programu/solski-ekovrtovi/>

Pustolovski park Betnava

H-1, Ljubljanska ulica 128

Preizkusite svoje sposobnosti in doživite pravo mero adrenalina na šestih različnih progah med drevesnimi krošnjami. Park tako predstavlja pravo doživetje za vso družino.

Spletna stran: www.pustolovski-park.si

Gmail: betnava@pustolovski-park.si

Telefon: +386 (0)40 181 372 (Valentina)

Predšolski otrok in poslušanje glasbe v vrtcu

Katarina Pograjc, dipl. vzgojiteljica, Vrtec Hansa Christiana Andersena Ljubljana

Koliko člankov o glasbi ste prebrali, ki niso omenjali tega, da je glasba univerzalni jezik? Najbrž ne prav veliko. Da je glasba univerzalni jezik, je resnica, ki jo ljubitelji glasbe vztrajno in vedno znova pošiljamo v svet. Poslušalec lahko ob poslušanju uživa, ne da bi potreboval znanje o abstraktnih glasbenih konceptih. Zvok v tem trenutku in prostoru ima moč človeka spodbuditi k čuječnosti. Zdaj zvok je, naslednji hip ga ni več. Ostane le slutnja, občutek.

Pri strokovnem delu v skupini je pomemben odnos pedagoškega delavca do glasbe. Če jo razume kot eno od enakovrednih kurikularnih področij, se na načrtovane dejavnosti temeljito pripravi, jih kakovostno izvede in evalvira. Lahko pa glasba hitro postane tudi spremljevalka dejavnosti ali mašilo dnevne rutine.

Glasba in njeni vplivi na nevrološki razvoj

Glasba je za možgane zanimiv dražljaj, saj jih močno aktivira, pri čemer prijeten glasbeni dražljaj sproži možgansko aktivnost skoraj vseh možganskih področij. Intenzivni glasbeni užitki ugodno vplivajo na limbični sistem v možganih, ki med drugim skrbi tudi za uravnavanje čustev (Castillo 2010). Poslušanje glasbe spodbuja delovanje različnih možganskih struktur in jih med seboj povezuje, pri tem se izboljšujejo miselne funkcije, to pa se odraža tudi na drugih sposobnostih (Škrj Trošt 2016¹). Pri osebah, ki se aktivno ukvarjajo z glasbo, se kažejo morfološke spremembe v možganih: povečanja določenih možganskih struktur in količina možganskih povezav. Raziskava je pokazala, da se spremembe kažejo že v 15 mesecih po začetku glasbenega izobraževanja (Castillo 2010).

V procesu percepcije jezika in glasbe sodelujejo podobna možganska področja. Tako z glasbenimi dejavnostmi razvijamo jezikovni razvoj in obratno. Smiselno bi bilo razmišljati, da v občutljivem obdobju za jezikovni razvoj bogatimo tudi otrokovo glasbeno okolje, saj dejavnosti transferno vplivajo na jezikovno in glasbeno področje razvoja (Castillo 2010; Varadi 2015). Pri učinkih glasbenih dejavnosti je pomemben tudi socialni kontekst (skupinsko petje možganske strukture aktivira bolj kot solo petje), kar nagovarja vrtčevsko okolje k aktivnejši uporabi glasbe, saj je možnosti skupinskega muziciranja veliko.

Otroci v predšolskem obdobju so v glasbenem razvoju večinoma še na točki, ko glasba obide kognitivne procese in se dotika čustev, njihove osebnosti in zadovoljuje potrebo po nebesednem izražanju (Alvin in Warwick 1991). V tem obdobju je pomembno otroka izpostaviti bogatemu zvočnemu okolju,

širokim glasbenim slogom in glasbo ponujati v različnih situacijah. Pomembno je, da se pozitivno odzivamo na otrokovo namero ustvarjanja; s tem krepiamo njegovo samozavest ter spodbujamo razvoj v smeri, da je otrok sposoben komunikacije z zvokom v glasbenem jeziku (Ockelford 2008).

Poslušanje glasbe

Poslušanje je bistvenega pomena za razvoj glasbenih spretnosti in sposobnosti. S poslušanjem preučujemo trenutke v glasbi in urimo zaznavo intonacije, prepoznavanje tonskih višin, zaznavanje ritma, melodije, glasbene oblike, harmonije in zvočnih barv (Breznik 2018; Varadi 2015).

Posameznik je danes bolj izpostavljen glasbi kot v preteklosti, a je glasba danes bolj dekorativnega namena (kot zvočno mašilo). Posameznik se glasbi v javnem življenju ne more izogniti. A če glasbe ne poslušamo zaradi nje same, se izgubi potreba poslušalca po estetskem doživetju (Varadi 2015).

Glasbene aktivnosti naj bodo usmerjene v vzgajanje otroka, da bodo lahko prepoznavali njeno vrednost in lažje kritično presojali o glasbi z estetsko vrednostjo in tisto, ki je ustvarjena kot potrošniški produkt. Stremimo k aktivnemu poslušanju glasbe, saj le-to izboljšuje koncentracijo, glasbeni spomin, domišljijo in kritično vrednotenje glasbe. Glasbene dejavnosti se morajo v skupini izvajati v primernem umetniškem vzdušju (kot velja tudi za ostale umetnosti). Osnova za izbiro repertoarja, ki ga bodo otroci poslušali, naj bodo njihove predhodne izkušnje, ki jih z novo dejavnostjo nadgradimo (Varadi 2015).

Ločimo različne vrste poslušanja (Borota 2015, 113–114):

- doživljajsko poslušanje (osrednje poslušanje z manjšimi otroki; pri otroku spodbuja različna čustvena stanja, domišljijsko obogati glasbeno vsebino, po poslušanju doživetja na neki način izrazimo);
- doživljajsko-analitično poslušanje (ob doživljanju se osredotočimo tudi na določene glasbene prvine, ki jih spoznavamo, spodbuja tudi razvoj glasbenega spomina);

¹ Raziskava vključuje osebe z motnjo avtističnega spektra in z zmernimi motnjami v duševnem razvoju.

- analitično poslušanje (brez čustvenega vpleta – nja sledimo glasbi in analiziramo glasbene elemente, zgradbo in stil – za tovrstno poslušanje potrebujemo znanje o glasbi in razvite glasbene sposobnosti).

Živa glasba in posnetki

Globalni cilji *Kurikuluma za vrtce* s področja umetnosti nam nalagajo razvoj otrokovega estetskega zaznavanja in umetniške predstavljalnosti. Zavedati se moramo odgovornosti, ki jo imamo pri tem, da otroke vodimo k vlogi aktivnega poslušalca, da ne bi le pasivno sprejemal glasbe, ki mu jo namenja današnji svet, kjer tudi glasba nastaja kot potrošniški produkt, marveč bi znal kritično izbirati glasbo, ki jo bo poslušal. Prvi korak do tega je razvoj zbranega in pozornega poslušanja. Otroci morajo biti pred poslušanjem motivirani, po poslušanju pa imeti možnost podati občutke o doživljanju (Pesek 1997). Otroke v predšolskem obdobju spodbujamo predvsem k doživljajskemu poslušanju, tako da glasbo čutijo, si ob njej kaj predstavljajo ali se ob njej sproščajo (Breznik 2018).

Ko načrtujemo dejavnosti s področja glasbe, naj ima živa glasba vedno prednost pred posnetki (Varadi 2015; Rotar Pance 2022). Pri tem zasledujemo cilj otrokom omogočiti kvalitetne izkušnje, ob katerih se lahko sami spontano navdušijo nad glasbo – kar podpira tudi koncept izkustvenega učenja in vzgoja srca, telesa in uma (Sicherl Kafol 2001). »Glasba, izvedena v živo, otroke in mlade angažira drugače od glasbe, ki jo doživijo prek različnih nosilcev zvoka« (Rotar Pance 2022, 19).

Refleksija projekta SKUM je pokazala, da tudi otroci sami prepoznajo razliko med doživljanjem glasbe s posnetkov in doživljanjem žive glasbe, in sicer prepoznajo večjo vrednost v živi glasbi (prav tam). V vrtcih imamo na področju povezovanja z umetniki še veliko prostora za napredek. S sodelavkami smo pri delu opazile, da otroci vzgojitelja doživljajo drugače, ko se pred njih postavi kot umetnik (npr. igra na inštrument, pred njimi slika, riše, kipari, pleše, igra lutkovno predstavo ipd.). »Otrok glasbo vzljubi prav zaradi odraslega, ki glasbo izvaja« (Borota 2015, 115). Kljub temu da izobraževanje vzgojiteljev vključuje

kar nekaj glasbenih vsebin in tudi igranje na vsaj eno glasbilo, pa le-to po opažanjih v praksi ne dosega svojega namena. Če glasba že v tem obdobju za bodočega vzgojitelja predstavlja muko, nekaj težkega, je utopično pričakovati, da bo lahko vodil dejavnosti, ki bodo v otrocih vzbujale pozitivna čustva. Že samo petje pred otroki je za marsikaterega vzgojitelja stresno, kaj šele igranje na inštrument. Strokovne delavke moramo stremeti k temu, da pri delu z otroki presegamo lastno tremo in neprijetne občutke ob izpostavljanju sebe pred otroki, ter vstopati v vlogo umetnika, saj je to orodje, ki v otrocih vzbudi veliko motivacijo za njihovo umetniško aktivnost. V kolikor temu ne moremo ali ne zmoremo zadostiti, lahko to nadomestimo s sodelovanjem s svojimi kolegi v vrtcu. Deljenje sposobnosti in znanja gradijo dober kolektiv in otrokom hkrati omogočajo več različnih izkušenj, kar zagotovo bogati vrtčevsko okolje.

Lahko pa v vrtec povabimo druge poklicne ali laične umetnike. Če z odprtimi očmi hodimo po svetu in smo pozorni na priložnosti, lahko pocukamo za rokav glasbenika, ki je pripravljen v skupino prinesiti inštrument, ga predstaviti ali nas celo povabiti na vajo orkestra. Vse to so doživljajske izkušnje, ki jih pogosto vzgojitelji sami otrokom ne moremo dati, lahko pa jim vseeno omogočimo priložnost

za tovrstni stik z glasbo. Primer dobrega povezovanja izobraževalnih ustanov se je zgodil med Glasbeno šolo Zagorje in Vrtcem Zagorje (v letu 2015). Oddelek flavt je pripravil predstavo z glasbo Jake Puciharja *Lunina čarobna flautica* in z glasbeno predstavo gostoval v enotah vrtca. Lokalne glasbene šole so vedno dobra lokacija za povezovanje. Za sodelovanje z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami so zainteresirane tudi kulturne ustanove. Slovenska filharmonija pripravlja kot dodatek družinskim koncertom vsebine v Filharmonični spletni učilnici (dostopne na spletu), razveselijo pa se tudi obiska otrok ter jim predstavijo inštrumente ali jih povabijo na vajo pevskega zbora. Organizacije, na katere se lahko obrnemo po pomoč in s prošnjo za sodelovanje, so še Glasbena matica, Zveza glasbene mladine Slovenije, Javni sklad za kulturne dejavnosti (Rotar Pance 2022).

Glasbeni posnetki naj bodo alternativa živi glasbi. Pri predvajanju pazimo, da uporabljamo posnetke s kakovostnim zvokom in primerno izvedbo. Uporabljamo lahko različne izvedbe enake pesmi (primer zgoščenke *Pojemo, pojemo*, izdane pri Mladinski knjigi): solo glas/inštrument brez ali s spremljavo, komorne skupine glasbil ali pevcev, orkestralne izvedbe. Pri petih skladbah pazimo, da v

poslušanje ponujamo izvedbe otrok in odraslih. Pri izbiri posnetkov naj bo vodilo, da pri otrocih vzgajamo glasbeni okus kot smisel za lepoto glasbe, sposobnost prepoznavanja kvalitetne glasbe.

Nekaj metodičnih napotkov

1. Primerno pripravimo prostor za poslušanje. Izogibamo se hrupu (zapremo okna, vrata in poskrbimo za tišino v prostoru). Če glasbo predvajamo, zagotovimo kvalitetno sredstvo za predvajanje, ki ne sme popačiti zvoka.
2. Glasbo primerno časovno načrtujemo. Naj ne bo predolga, saj otrokom lahko hitro zmanjka pozornosti in nas bo občutek silil v discipliniranje, kar bo glasbeno izkušnjo naredilo neprijetno. Glasba naj v otrocih zbudi radovednost in jih čustveno aktivira.
3. Pridobimo informacije o skladbi, ki jo poslušamo. »Čim več o glasbi vemo in/ali v njej odkrijemo, tem globlje jo doživimo.« (Borota 2015, 113)
4. Poskrbimo za primerno motivacijo otrok za poslušanje.
5. Preden otrokom damo kakršno koli nalogo, enkrat poslušamo glasbo. V tem času vzgojitelja ne počneta ničesar drugega, tudi onadva oba poslušata glasbo.
6. Vsakič ko želimo analizirati novo področje, glasbo poslušamo ponovno. (Borota 2015)

Kaj pa različni glasbeni stili?

Če želimo slediti kurikularnim ciljem, se moramo v vrtcu izogibati poslušanju glasbenega kiča. Pri tem pa je pomembna tudi situacija, v kateri glasbo poslušamo. Pri načrtovanih dejavnostih glasbo (in tudi posnetek) izberemo z razmislekom o primernosti njene vsebine, o cilju dejavnosti in o časovnem obsegu. Glasba naj ne presega časovnega okvirja, v katerem otroci še zmorejo aktivno poslušati. »Poslušamo vokalno in instrumentalno glasbo, glasbene pravljice ter zvoke iz narave in okolja. [...] Pri tem upoštevamo raznolikost glasbe glede na značaj in doživljanje, glasbena izvajalska sredstva, prvine in oblike. Poslušamo glasbo iz bližnjih in oddaljenih krajev, glasbo sedanjosti in preteklosti, pa tudi glasbo iz otrokovega družinskega okolja. Kljub temu da ta glasba pogosto nima umetniške vrednosti, lahko z njo dosegamo cilje z drugih kurikularnih področij. Pomembno je le, da preko načrtovanih glasbenih dejavnosti otrokom ponujamo kvalitetno glasbo, ki umetniško vrednost ima. Poslušamo absolutno in programsko glasbo, predvsem pa krajše karakterne skladbe, ki še posebej spodbujajo otrokovo domišljijo in ustvarjalnost.« (Borota 2015, 115). Pri načrtovanih dejavnostih naj torej veljajo strogi kriteriji izbire skladb in raje kot po ritmičnih sodobnih popularnih glasbah posegajmo po glasbi, ki ji je vrednost pokazal čas.

Kriterije lahko prilagodimo v drugih okoliščinah. Izbor naj bo odvisen od namena. Rojstni dan lahko praznujemo z izborom glasbe, ki jo pripravi slavljenec, pozorni bodimo le na vsebino besedil. V primeru, da otrokov izbor zavrnamo, je pomembno otroku razložiti, zakaj, in mu ponuditi alternativo. Pri tem je pomembno tudi, da z načrtovanimi dejavnostmi skrbimo za to, da ima večina glasbe, s katero se otroci srečajo v vrtcu, umetniško vrednost. V preteklosti je bila tudi zabavna, plesna glasba vključena v celoto nastajajoče glasbe. Ni bilo tako izrazitih delitev glede na trende in zvrsti. Glasba danes nastaja ne le kot umetniško delo, temveč tudi kot potrošniški produkt – poslušalec je tako tudi potrošnik glasbe. Tej vrsti glasbe bi se v igralnicah morali izogibati in pri glasbi, ki jo otrokom ponudimo v poslušanje, iskati umetniško vrednost. Izogibajmo se tudi poslušanju glasbe kot zvočnemu mašilu (podobno kot v nakupovalnih centrih ali lokalih). Naj bodo glasbeni posnetki vedno predvajani z namenom.

Zaključek

Pri glasbenih dejavnostih v vrtcu bodimo pozorni, da so otroci pri njih kar se da aktivni. Naj bodo njihove izkušnje prijetne in zanimive. V njih naj zbujajo radovednost in zanimanje za tovrstno umetnost. Bodimo pozorni in sprejmimo odgovornost za razvoj otrok kot kritičnih poslušalcev in bodimo previdni pri izbiri skladb, ki jih otrokom predvajamo. Če imamo možnost, raje izberimo živo glasbo kot posnetek. Predvsem pa bodimo pozorni, da bodo otrokovi stiki z glasbo kvalitetni. Enako poudarja tudi Sicherl Kafol (2001, 17): »Ker prvi stik [z glasbo] lahko preraste v željo po vseživljenjskem učenju ali pa v beg pred usvajanjem novih znanj, naj prve in nadaljnje učne izkušnje rastejo prek vzgoje 'srca, telesa in uma'.«

Viri in literatura

- Alvin, J. in Warwick, A. (1991): *Music therapy for the autistic child*. Oxford University Press.
- Bahovec, E. idr. (1999): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Borota, B. (2015): *Glasbene dejavnosti in vsebine*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Breznik, I. (2018): *Glasbene dejavnosti v vrtcu*. Dostopno na: <https://www.moj-vrtec.si/umetnost/glasbena-umetnost/o-glasbeni-umetnosti-v-vrtcu/glasbene-dejavnosti-v-vrtcu/>.
- Castillo, M. (2010): Listening to Music. *American Journal of Neuro-radiology* October, let. 31 (št. 9): str. 1549–1550.
- Kroflíč, R. (2022): Vzgoja z umetnostjo – žlahtna in pogosto sprejedana povezava v pedagoškem delovanju. Vzgoja in izobraževanje, let. LII (št. 1-2): str. 6–7.
- Ockelford, A. (2008): *Music for children and young people with complex needs*. Oxford University Press.
- Pesek, A. (1997): *Otroci v svetu glasbe*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rotar Pance, B. (2022): Glasba kot eno od področij kulturno-umestnostne vzgoje in projekta SKUM. Vzgoja in izobraževanje, let. LII (št. 1-2): str. 18–23.
- Sicherl Kafol, B. (2001): *Celostna glasbena vzgoja: srce, um, telo*. Ljubljana: Debora.
- Škrjaj Trošt, K. (2016): *Povezanost sistematično načrtovanega poslušanja izbranega glasbenega programa z motnjami avtičnega spektra in z zmernimi motnjami v duševnem razvoju*. Dostopno na: www.pefprints.pef.uni-lj.si/3498/
- Varadi, J. (2015): *Listening to music as a form of musical activity*. Dostopno na: https://www.researchgate.net/publication/299458257_Listening_to_music_as_a_form_of_musical_activity

Zdrava šola: ozaveščanje in promocija celostne krepitve zdravja

Maja Sršen, profesorica razrednega pouka, OŠ Mengeš

Osnovna šola Mengeš je že vrsto let vključena v Mrežo slovenskih zdravih šol. Svojo nalogo jemljemo z navdušenjem in zelo odgovorno, saj je skrb za zdravje pomembno znanje, ki ga potrebujemo za kvaliteto življenja. Glede na to, da je večina zdravstvenih težav, zaradi katerih ljudje obiščemo zdravnika, posledica stresa, smo v naše aktivnosti premišljeno vključili tudi dejavnosti za krepitev duševnega zdravja in konstruktivnega soočanja s stresom. S tem namenom je nastal tudi ta prispevek; podeliti primere dobre prakse z drugimi učitelji in s strokovnimi delavci, ki sodelujejo v učnem procesu, saj so aktivnosti uporabne in zelo koristne.

1 Uvod

Področje zdravja in kako poskrbeti, da bomo zdravi, je zelo široko. Že najmlajši učenci vedo, da na naše zdravje in dobro počutje vplivajo zdrava in raznolika prehrana, gibanje, količina spanja, osebna higiena, zadostna količina popite tekočine itd. Teoretično znanje seveda ni dovolj, da bodo veščine uporabljene tudi v praksi. Prav iz tega razloga smo se v uvođenem delu naših delavnic dotaknili skrbi za fizično zdravje: razmišljali smo, kaj spada v to področje in teoretično znanje poskusili čim bolj ozavestiti z različnimi aktivnostmi ter učence spodbuditi, da bi to dejansko izvajali v svojem vsakodnevem življenju.

Nato smo se dotaknili področja, ki je za mlajše učence dokaj zahtevno in težko razumljivo – duševno zdravje. Otroci so spoznali, da se kljub gibanju na svežem zraku in zelo zdravi prehrani ne bomo počutili dobro, če bomo zaskrbljeni, jezni, prestrašeni, sprti s sošolci, če imamo o sebi slabo mnenje ipd. Vsebine so spoznavali prek premišljeno pripravljenih delavnic, pravljič, zgodbic in tudi risank, da so lahko ozavestili pomembno sporočilo.

Veseli smo, da so dejavnosti našim učencem všeč in da so dosegle svoj namen. Učinek vsake delavnice vedno preverimo z enostavno raziskavo, v kateri otroci označijo, kaj so spoznali in kako pridobljeno znanje uporabljajo v svojem vsakdanu.

2 Telesno oz. fizično zdravje

Otroci so že ob vstopu v šolo precej dobro opremljeni s teoretičnim znanjem glede skrbi za telesno zdravje in krepitve ter ohranjanja fizične kondicije. Seveda pri tej starosti sami nimajo velikega vpliva na samo izbiro prehrane, količino gibanja, ustrezno higieno ter zagotavljanje zadostne količine kvalitetnega spanca. Pri mlajših učencih imajo pri tem največji vpliv starši. Pa vendar se šolske dejavnosti ozaveščanja obrestujejo, saj starši poročajo, da jih otroci doma opominjajo in podajajo usmeritve za bolj zdrav način življenja.

Na Osnovni šoli Mengeš Zdrava šola spodbuja učitelje k redni izvedbi kratkih gibalnih dejavnosti za prekinitve pouka. Poimenovali smo jih *minutka za zdravje*. Spodbujamo tudi gibalne odmore, ki naj bi bili izvedeni zunaj na svežem zraku, saj se naša šola nahaja v čudovitem okolju v neposredni bližini gozda. Da bi bilo učiteljem in učencem lažje, smo se domislili *poskočne zdrave škatle*, ki obiskuje oddelke ter jih z domiselnimi idejami in zabavnimi gibalnimi igrkami spodbudi h gibanju. Gibalni paket med odmorom v učilnico prinese starejši učenec; eden od predstavnikov Zdrave šole s predmetne stopnje. Za izbor vaj in nalog smo se temeljito zavzeli in raziskali Brain Gym, očesne vaje ter tehnike sproščanja. Te aktivnosti pozitivno vplivajo na koncentracijo, spodbudijo sodelovanje leve in desne

možganske hemisfere, izboljšajo koordinacijo in razvedrilo učence. To vpliva na prijetno klimo v oddelku in izboljša sodelovanje pri pouku. Ker se zavedamo, da je smeh pol zdravja, smo vključili tudi šale. Smeh namreč zelo koristi zdravju – tako preventivi kot tudi kurativi. Veščina humorja nam zelo pomaga tudi pri socialni vključenosti in pripomore k priljubljenosti. Smeh zmanjša negativne učinke stresa, saj sprosti napetosti v mišicah, zniža povišan krvni tlak, omili občutenje bolečine in zniža raven stresnih hormonov ter okrepi imunski sistem.

Ideja o poskočni zdravi škatli je bila z navdušenjem sprejeta tudi na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje, pri koordinatorjih Slovenske mreže zdravih šol. Povabili so nas, da svoje dejavnosti predstavimo na 25. obletnici delovanja Zdrave šole v Zrečah.

Pester nabor zabavnih gibalnih dejavnosti je bil učencem razredne stopnje všeč in hitro so izbrali svoje najljubše vaje ter jih pričeli izvajati tudi brez opomnika potujočega gibalnega paketa oz. poskočne zdrave škatle.

3 Anketa

V kolikšni meri so učenci ozavestili skrb za telesno zdravje, smo preverili z anketo. Pripravili smo jim preprost vprašalnik, v katerem so teden dni beležili količino gibanja in spanja, svojo prehrano ter količino popite vode. Prišli smo do naslednjih ugotovitev.

3.1 Spanje

Otroci v starosti 7–12 let bi morali spati vsak dan 10 do 11 ur. Toliko spanja otroci potrebujejo za pravičen razvoj in rast ter tudi zato, ker so zelo aktivni. Zadostna količina spanja pripomore k dobremu spominu, koncentraciji, razpoloženju, pozornosti, boljšim zmogljivostim na vseh področjih, varuje imunski sistem in poveča raven serotonina. Pomanjkanje spanja poveča občutek lakote in počasni presnovo.

BELEŽENJE GIBANJA								SPREMLJANJE SPANJA								
več kot 3h								več kot 12h								
3 ure								12 ur								
150 min								10 ur								
2 uri								8 ur								
90 min								6 ur								
1 ur								4 ure								
30 min								2 uri								
	PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED		PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED	
OCENA MOJE AKTIVNOSTI	ODLIČNO		SREDNJE DOBRO		PREMALO			ALI ZADOSTI SPIM?	DA		VEČINOMA DA, OBČASNO NE		PREMALO SPIM			

SPREMLJANJE PREHRANE								SPREMLJANJE ZAUŽITE TEKOČINE								
SADJOR								SOK								
MELENO, MESE								SOK 2 LITRO								
ZELENJAVNA								VODA								
SADIJE									PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED	
	PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED									
OCENA MOJE PREHRANE	ZELO ZDRAVO		SREDNJE ZDRAVO		NEZDRAVA PREHRANA			OCENA PITJA	ZELO ZDRAVO		SREDNJE ZDRAVO		NEZDRAVO			

Na Osnovni šoli Mengeš si učenci od drugega do četrtega razreda privoščijo zadosti spanca za zdravo rast in razvoj:

- večina drugošolcev (77 %) spi 10 ur dnevno,
- tretješolci večinoma spijo 9–10 ur dnevno (71 %) in
- večina četrtošolcev (81 %) spi 9–10 ur dnevno.

3.2 Gibanje

Svetovna zdravstvena organizacija svetuje, da bi se morali otroci gibati vsaj eno uro na dan. Med gibanjem naj bi izvajali vaje za vzdržljivost, moč in gibljivost. Kako intenzivno? Toliko, da se pospeši srčni utrip in da otroci postanejo zadihani ter se pričnejo znojiti.

Naše ugotovitve:

- Najbolj so aktivni učenci drugega razreda; več kot 90 minut vsak dan.
- Količina gibanja iz 2. v 3. razred upade za 30 %, v naslednjem letu še za 14 %.
- S starostjo se povečuje število premalo aktivnih (neaktivnih) otrok; vsako leto za 8 %.

3.3 Prehrana

Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) poroča, da slovenski otroci pojedjo preveč hrane, ob tem pa premalo koristnih hranil. Z raziskavo, v kateri so sodelovale evropske države, so ugotovili, da so slovenski otroci na prvem mestu glede presežka uživanja sladkorja. Najvišjo količino, ki naj bi še bila v zdravih merah, slovenski otroci presežejo že s pitjem sokov. Tudi naša raziskava je žal potrdila zgornjo trditev:

- Velika večina anketiranih otrok uživa sladkarije vse dni v tednu.
- Malo otrok uživa sadje in zelenjavo vsak dan v tednu.
- Večina otrok vsak dan popije vsaj 1 kozarec vode.
- Večina otrok pije sok vsak dan.

4 Uvod v spoznavanje duševnega zdravja

Na razredni stopnji je termin duševno zdravje dokaj zahteven tako za razlago kot tudi za samo razumevanje. Preden smo se lotili dejavnosti, smo se pozanimali, kaj učenci menijo o pomenu besedne zveze duševno zdravje. Ker si niso znali predstavljati, smo za začetek duševno zdravje razdelili na 7 področij in jih obravnavali na različne načine:

- druženje oz. povezovanje,
- gibanje,
- nočni počitek (spanje),
- dnevni počitek (kadar ne počnemo nič),
- igra (ne računalniške igrice),
- zbranost oz. osredotočenost: da zmoremo delati oz. misliti le na eno stvar,
- čas zase: razmišljanje o tem, kaj si želim; v čem sem dober; kakšni so moji cilji ...

Hitro so spoznali, da se duševno in telesno zdravje prepletata ter zelo vplivata drug na drugega; ne

moremo biti dobrega fizičnega počutja, če naše duševno počutje ni dobro. Prav tako drži tudi obratno; ne moremo se dobro počutiti v duševnem smislu, če je naše telo bolno ali v slabi kondiciji.

Tudi za to področje smo po opravljenih delavnicah raziskali, kako gre našim mlajšim učencem. Izkazalo se je, da učenci najboljše od vseh področij poskrbijo za druženje, saj je več kot 85 % otrok označilo, da uživajo v prijetnih odnosih (skoraj) vsak dan. Le 15 % vprašanih meni, da bi morali več storiti na tem področju. Tudi na področju gibanja so se učenci ocenili kot uspešne. Kar tri četrtine vprašanih se giblje (skoraj) vsak dan. Preostala četrtina pa jih meni, da bi se morali gibati več.

Pri spanju smo se tokrat srečali s slabšim rezultatom. Le približno 65 % odstotkov vprašanih ocenjuje, da spijo dovolj. Tudi za dnevni počitek si naši učenci žal ne vzamejo časa. Verjetno so preveč zasedeni z gibanjem in druženjem s prijatelji, kajti le dobra tretjina vprašanih pravi, da si vsak dan vzamejo nekaj minut in si oddahnejo.

Za igranje si vzamejo čas. Poudarili smo, da v to področje ne spadajo računalniške in video igre. Kljub temu skoraj vsi drugošolci in 83 % tretješolcev pravi, da se igrajo prav vsak dan. V četrtem in petem razredu časa za igro nekoliko zmanjkuje, saj je kar četrtina otrok ocenila, da bi se morali igrati več.

V sodobnem svetu, ko smo zasuti z množico informacij, je zares zelo težko biti zbran in osredotočen. To so zaznali tudi naši učenci, saj jih le polovica meni, da jim vsak dan uspe biti vsaj kratek čas osredotočen le na eno stvar.

Na področju prehrane se otroci zelo dobro zavedajo, da je nezdrava hrana pogosto tako zelo okusna, da se ji ne zmorejo upreti. Zaradi tega (prepogosto) zavračajo zdrave obroke. Žal je le dve tretjini

otrok odgovorilo, da se prehranjujejo zdravo, ena tretjina pa meni, da bi morala biti njihova prehrana bolj zdrava.

Zamislili smo se tudi nad osebno higieno. Vsi vemo, da higiena vpliva na naše zdravje. Z umivanjem rok bi lahko preprečili marsikatero okužbo. Pa vendarle so bili naši učenci iskreni in pravijo, da si roke veliko-krat umijejo zelo površno. Približno tri četrtine vprašanih učencev meni, da si dovolj temeljito umivajo roke, ostali pa so se malce zamislili. Mnogi so sklenili, da bodo to navado izboljšali.

5 Naša čustva, samopodoba in samovrednotenje vplivajo na duševno zdravje

Dotaknili smo se tudi razvoja čustvene inteligentnosti, saj je to zelo pomembna osebnostna lastnost. Oseba z razvito čustveno inteligentnostjo je bolj uspešna pri odnosih z drugimi in s samim seboj. Lažje se uči in rešuje težave, saj se svojih čustev zaveda, nadzoruje in jih zmore upravljati. Torej tudi sam šolski uspeh ni odvisen le od intelektualnih sposobnosti otroka, temveč nanj vplivajo tudi samozavest, primerno vedenje (zmožnost obvladovanja samega sebe), potrpežljivost, upoštevanje navodil in prijateljski odnosi z vrstniki.

Naš naslednji korak v spoznavanje duševnega zdravja je bilo odkrivanje in zavedanje čustev. Za obvladovanje čustev in preprečevanje konfliktov je zavedanje čustev predpogoj. V veliko pomoč so nam bile zgodbe o kameleonu iz knjige *Mavrica čustev* (Elena Ulyeva), v katerih smo spoznavali različna čustva in razmišljali, ali so prijetna ali neprijetna, in pričeli uporabljati besedi pozitivna in negativna. Učenci so hitro ugotovili, da nam negativna čustva škodujejo, pozitivna pa nam omogočajo dobro počutje.

Razmišljali smo tudi o tem, kako mnenje in prepričanja o sebi (samopodoba in samovrednotenje) vplivajo na duševno zdravje, naše vedenje, razpoloženje in splošno počutje. Odnos, ki ga imamo do sebe, zelo vpliva na naše vedenje. Oseba s pozitivno samopodobo se ima rada takšna, kot je. Sposobna je izraziti, kaj čuti do sebe in drugih. Zmore se soočiti z neprijetnimi okoliščinami in je empatična. Tudi otroci so hitro prišli do spoznanja, da je tisti, ki ima o sebi dobro mnenje, bolj prijeten. Pogovarjali smo se o tem, kako ravnati takrat, ko ugotovimo, da nekdo nagaja zaradi tega, ker ima slabo mnenje o sebi in ga je pravzaprav strah, da bo ostal brez prijateljev.

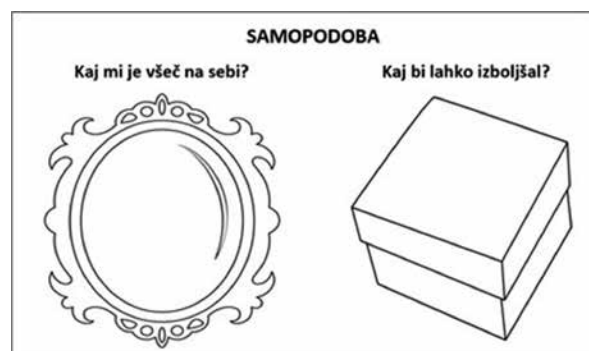
Potrdili smo trditve psihologov, ki pravijo, da sta pozitivna samopodoba in zdravo samovrednotenje pomemben del čustvene inteligentnosti. Čustveno zrela oseba ima naslednje lastnosti:

- Ima se rada takšna, kot je. Zaupa v svoje zmožnosti.
- Dobro nadzoruje svoje vedenje.

- Ceni lastne sposobnosti in omejitve.
- Sposobna je izraziti, kaj čuti do sebe in drugih.
- Lažje in hitreje navezuje prijateljske odnose.
- Zmore se soočiti z neprijetnimi okoliščinami.
- Veliko lažje in uspešno rešuje konflikte.
- Je empatična. Spoštuje druge. Razvije prijetne odnose.
- V povprečju je dobrega razpoloženja in optimistična.

Vrednostne sodbe o sebi, svojih sposobnostih in lastnostih so temeljno področje osebnosti. Razvijajo se skozi celo življenje, najintenzivnejše pa razvoj poteka v otroštvu. Zaradi tega je zelo pomembno, da otrokom pomagamo razviti zdrav odnos do sebe, saj bo to vplivalo na njegove kasnejše življenjske odločitve. Na otrokovo samovrednotenje namreč najbolj vplivajo povratne informacije, ki jih prejmejo od pomembnih oseb v njihovem življenju: od staršev, učiteljev, vzgojiteljev ter vrstnikov.

Za razmišljanje o samopodobi, samovrednotenju in vedenju posameznika nam je zelo prav prišla zgodba o dveh pastirjih. Govori o pastirici in pastirju, ki sta pasla vsak svojo čredo na travnikih, ki ju je ločeval visok zid. Nista se videla, le slišala sta se lahko.

Spoprijateljila sta se, vendar sta lagala o svojem videzu. Nekega dne se je zid podrl. Pastirja se zaradi laži nista prepoznala in sta ostala brez čudovitega prijateljstva. Učenci so razmišljali o tem, kako se želimo pokazati drugim in da včasih želimo nekoliko vplivati na to, kako naj bi nas drugi sprejemali. Zaradi tega kdaj tudi lažemo. V pogovoru smo ugotavljali, da se ob tem ne počutimo dobro in da nas skrbi, kaj se bo zgodilo, če bo naša laž razkrinkana.

Skupaj smo prišli do zaključka, da ima samopodoba velik vpliv na naše duševno zdravje in zelo vpliva tudi na naše vedenje, prijateljstvo ter sprejemanje odločitev.

Delavnico smo zaključili s kratko samorefleksijo: vsak učenec je razmislil, s čim je pri sebi zadovoljen in kaj bi rad spremenil. To je lahko narisal ali zapisal.

Ugotovili smo, da učenci od 2. do 4. razreda pri sebi najbolj cenijo značajsko lastnost, da so dobri prijatelji in prijazni do drugih. Zelo veliko jim pomeni fizični izgled in da so dobri v športu. Na fizičnem področju si želijo izboljšati predvsem športne zmogljivosti (radi bi bili hitrejši). Sledi videz: radi bi drugačne lase, oči, obraz, shujšali bi. Pri značajskih lastnostih pa bi spremenili pri sebi to, da se ne bi posmehovali drugim, da ne bi bili tako trmasti in da bi pogostejše pomagali drugim, predvsem mami pri gospodinjstvih opravilih.

6 Zaključek

Skrb za zdravje je zelo kompleksna dejavnost, ki zajema več področij. Telesno zdravje je v tesni povezavi z duševnim zdravjem. Tudi čustvena inteligentnost je v življenju posameznika izjemno pomembna. Visok inteligenčni količnik (IQ) ni jamstvo za uspeh, saj se vedno več zelo inteligentnih ljudi znajde v težavah psihološke narave; depresija,

anksioznost, tesnoba, slabo obvladovanje jeze ipd. Zaradi tega vse več ljudi poišče zdravniško pomoč. Raziskave pravijo, da IQ v najboljših primerih prispeva komaj 20 % dejavnikov, ki so odločilni za uspeh v življenju. Zelo pripomorejo naslednje zmogljivosti: spodbujanje sebe, soočanje s frustracijami, nadziranje čustvenih odzivov, obvladovanje razpoloženja, empatija in upanje. Inteligenčni količnik in čustvena inteligentnost sta dve ločeni sposobnosti. Torej je zelo smiselno, da se s spoznavanjem tovrstnih veščin pričnemo ukvarjati že zgodaj v otroštvu in jih ne zanemarimo oz. se ne osredotočamo le na učni uspeh in učne sposobnosti. Tudi čustveno življenje je namreč področje, ki ga je moč obvladati. Osebe z visoko razvitimi čustvenimi spretnostmi so bolj zadovoljne z življenjem in tudi bolj učinkovite. Zato je otrokom potrebno pomagati pri učenju razvijanja odnosov; da ne bi posvečali pozornosti le sebi in se ne menili za druge. Le tako bodo v družbi sprejeti.

Kvaliteta odnosov ima odločilen vpliv na naše zdravje, celo bolj kot (zdrav) način življenja. Torej je smiselno in vredno vlagati trud v čustveno pismenost; vzgajajmo otroke z dejavnostmi, ob katerih bodo razvijali osnovne čustvene spretnosti, saj jim teh veščin primanjkuje in čustvena zrelost upada, saj starši ne opravijo svojega poslanstva dovolj učinkovito.

Viri

Bisquerra Alzina, R. (2010): *Čustvena inteligenca otrok. Priročnik za učitelje in starše z vajami*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije
Goleman, D. (2017): *Čustvena inteligenca*. Ljubljana: Mladinska knjiga
Musek, K. (2017): *Samozavedanje, samovrednotenje, pozitivna samopodoba*. Brezovica pri Ljubljani: ISPOS
Shapiro, L. E. (1999): *Čustvena inteligenca otrok*. Ljubljana: Mladinska knjiga
Ulyeva, E. (2022): *Mavrica čustev*. Ljubljana: Hiša knjig
Vir 1: NIJZ Zdrava šola. Dostopno na: <https://nijz.si/publikacije/izvajanje-promocije-zdravja-v-solskem-okolju/>

Izobraževalni video film kot učno gradivo

 Dejan Paska, univ. dipl. med. kom., Ekonomska šola Novo Mesto,
Viša strokovna šola, in Doba fakulteta, Maribor

V prispevku predstavimo učno gradivo v obliki izobraževalnega video filma. V prvem delu opredelimo pojem izobraževalni video film, ki je kot didaktično strukturirano in z določenimi izobraževalnimi cilji pripravljeno specifično multimedijsko učno gradivo. Na primeru razlage investicijskega procesa pri izvedbi protipoplavnega ukrepa v Prevaljah predstavimo njegov proces izdelave in uporabe. Izdelava izobraževalnega video filma zahteva specifična produkcijska znanja s področja filma in videa, zato ta del predstavimo skozi poenostavljen proces video produkcije. V sklepnem delu navedemo ugotovitve, nastale na podlagi izkušenj iz prakse priprave tovrstnih didaktičnih gradiv.

1 Opredelitev pojmov

Učno gradivo

Pojem učno gradivo zajema širok spekter pripomočkov, tehnologij in medijev. Štefanc idr. ga opredelijo »kot del učnih medijev oz. izobraževalne tehnologije v ožjem smislu«, hkrati pa poudarijo, »da gre pri tem za vsa posebej pripravljena gradiva, ki so namenjena uporabi pri pouku in učenju oz. pri obravnavi posameznih učnih vsebin ter doseganju posameznih učnih ciljev [...] in so zato ustrezno didaktizirana.« (Štefanc in drugi 2011, 79)

E-gradivo

Kot navaja Pesek (po McGreal), je e-gradivo »vsak (uporaben) digitalni vir, ki je sestavni del lekcije, zbirke lekcij, enot ali celo programov« (Pesek 2011, 5).

E-gradivo je specifično, je multimedijsko, lahko je interaktivno. Učno gradivo je namenjeno doseganju posameznih učnih ciljev, e-gradivo pa za to uporablja multimedijo. Interaktivnost aktivno vključuje slušatelja v proces učenja in ga usmerja. Multimedijski elementi določeno situacijo, izhodišče, problem ali rešitev predstavijo na način, kot jih s tradicionalnimi načini ne moremo.

E-gradiva ne bi smeli razumeti kot digitalne različice učnega gradiva, temveč kot dodatek. Naj bo del vsebinsko zaključene učne enote, z jasno določenimi cilji in namenom.

Video kot multimedija

Video se je razvil iz televizije in tako pretežno deli njene tehnične in vsebinske lastnosti, v narativnem smislu pa filmske.

Tako film kot video prikazujeta dogodke, ki jih v živo težko vidimo oz. spremljamo, saj imata oba moč nadčasovnega in nadprostorskega. Zaradi omejenosti vizualnega ploskega prostora video poveča, reducira ali poenostavi objekte in ilustrira abstrak-

tne pojme z uporabo fotografij, animacij in grafike. In nenazadnje: »Videti pomeni verjeti« (Cutlip in drugi 1994, 276).

Z družbenega vidika je video aktivni medij, ki ima v družbi večplasten pomen. Današnje kamere so iz državljanov naredile medijske kiborge¹. (Zajc v Miklič 2012)

Prav tako je video zaradi svoje fleksibilnosti in enostavnosti najbolj tipičen osebni, avtorski medij. (Armes 1995, 187)

Multimedija je računalniško podprto hkratno posredovanje informacij z več mediji, ki spodbujajo več različnih človekovih čutov. Uporabnik lahko v to dogajanje tudi posega, ga spreminja ter prilagaja po svojih potrebah in zahtevah. Sestavlja jo šest osnovnih elementov: besedilo, slika, zvok, animacija, video in interaktivne vsebine. Informacija je multimedijska, ko jo sestavljata vsaj dva elementa. (Horvat in Stergar 2002)

Tehnično je video električni signal, ki nosi informacije o posameznih slikah in njihovem časovnem zaporedju. Slikovni informaciji je lahko pripeta tudi zvokovna. V tem primeru je video multimedija. (Horvat in Stergar 2002)

Film

Film je slika resničnosti in njena nadgradnja. Je dokument časa. Film je bil sprva namenjen znanstvenemu raziskovanju življenja in naravnih pojavov, kasneje je postal zabava in umetnost. Pokaže nam nevidno, upočasni ali pohitri čas. Od vseh lastnosti filma je najpomembnejša tista, ki se osredotoča na prikazovanje človeka, njegove usode, odnosa do narave in družbe. Elementi, ki film naredijo umetnost, so: človeška zgodba, igralci, prostor in čas, v katerem se zgodba odvija, montaža slike in zvoka, ritem filma in filmska slika, v kateri prepoznamo format, kompozicijo, osvetlitev, kot snemanja, plan slike in gibanje kamere. (Peterlić 1985–87)

¹ Kiborg je organizem, ki vsebuje deloma organske in deloma umetne dele. (Vir 1)

Film kot video ali video kot film

Video je prevzel izraznost filma, film pa tehnične lastnosti videa. Razlika je le v produkcijskem pristopu. Film zahteva obsežno produkcijsko ekipo, video pa z lahkoto naredi en sam človek. Film ima svojo strukturo, zgodbo in sledi umetniškim konvencijam, video je lahko samo en kratek posnetek dogodka realnosti. Čeprav so filmi v začetku bili prav to – posnetek dogodka, jih je razvoj pripeljal do umetnosti.

Današnji filmi se pretežno izdelujejo z video tehniko. Filmska kamera, ki je nekoč snemala na celulozni filmski trak, je danes visokokvalitetna digitalna video kamera.

Video je vseprisoten, enostavno dostopen in preko številnih platform namenjen pretežno zabavi. Svet je preplavljen z video vsebinami, zato video lahko deluje amatersko in ceneno.

Izobraževalni film

Izobraževalne filme poznamo že od začetkov filma. Še posebej v obdobju po obeh vojnah je bil njihov namen splošno izobraziti ljudi. V njih običajno pripovedovalec razlaga dogajanje na filmskih posnetkih. V začetku 20. stoletja so podjetja uporabljala izobraževalne filme za boljšo prodajo svojih izdelkov. Tudi ti so se najbolj približali razlagalnemu tipu dokumentarnega filma.

»Gledalec pričakuje, da bo razlagalni film stremel k rešitvi nekega problema ali uganke, se pravi, da bo predstavil neki zgodovinski dogodek, raziskoval delovanje atoma ali vesolja, opisal posledice nuklearnega onesnaževanja, predstavil biografijo osebe. Morda jih najlažje predstavimo, če rečemo, da so podobni predavanjem. Razlagalni film, tudi kadar vključuje različna mnenja in poglede, si nadeva videz objektivnosti in uravnoteženosti. Nujno subjektivnost, ki jo prinaša vsaka razlaga, prikriva z navidezno neosebnostjo in retoriko znanstvenosti. S tem pa prenaša in poudarja moč dominantnih prepričanj in ideologij.« (Kelbl n.d.)

Filmsko posredovanje informacij je podobno multimedijškemu, saj običajno vsebuje zvočno in slikovno komponento. Informacija, podana z več mediji hkrati, cilj doseže preko različnih čutil in je zato lahko učinkovitejša. Dejansko učinkovita bo le, če bo dovolj didaktična in prilagojena slušateljem.

Izobraževalni video film

Izobraževalni video izkorišča lastnosti video medija pri razlagi določenega dela vsebine. Prednosti tovrstne uporabe so predvsem v obogatitvi klasičnega predavanja in v interaktivnosti učne ure.

V skrajnem primeru je lahko celotna učna enota en posnetek. Vendar takšnega posnetka ne moremo enačiti z izobraževalnim video filmom, saj didaktična struktura ni prilagojena mediju.

Priprava in izdelava filma

Izdelava izobraževalnega video filma je podobna filmski in video produkciji. V nadaljevanju tako uporabljamo terminologijo s teh področij. Postopke in faze poskušamo čim bolj poenostaviti.

Filmska produkcija zahteva visoka finančna sredstva in obsežno ekipo strokovnjakov. Video produkcijo pa lahko opravimo relativno enostavno, poceni in hitro. Da se izognemo pastem amaterizma, produkcijo izvedemo z ustreznim pristopom. Najboljše je, da nam pri tem pomagajo strokovnjaki s področja filmske in video produkcije.

Produkcijske faze

Izdelavo filma razdelimo na štiri faze:

- predprodukcija oz. priprava,
- produkcija,
- postprodukcija in
- distribucija in uporaba.

Priprava obsega vsebinski, tehnični in organizacijski vidik. Dobra priprava olajša izdelavo in uporabo. Slaba priprava lahko organizacijsko, finančno in vsebinsko obremeni projekt do njegove ustavitve. Končni rezultat je lahko daleč od pričakovanega.

V produkciji opravimo vsa snemanja, tako slikovna kot zvočna, in pripravimo dodatna gradiva (animacije, grafike, napise, zvočne efekte ipd.). Animacija lahko zahteva svojo lastno produkcijo, zato je pri načrtovanju potrebno misliti tudi na čas njene izdelave.

V postprodukciji celotno gradivo pripravimo in sestavimo do te mere, da to postane vsebinsko zaključena enota, ki jo lahko imenujemo film.

Na koncu film damo na razpolago uporabnikom, od katerih dobimo povratno informacijo o uspešnosti našega projekta.

2 Izobraževalni video film Razlaga investicijskega procesa na primeru izvedbe protipoplavnih ukrepov v Prevaljah

Na Direkciji RS za vode so se odločili za predstavitev svojih projektov v obliki video vsebin, saj jim je pandemija omejila možnosti izvedbe predstavitev in ekskurzij. Osnovna ideja se je razvila v film, namenjen dijakom, ki se pri svojem izobraževanju srečujejo s tovrstnimi procesi.

Predstavljeni izobraževalni video film pojasnjuje investicijski proces pri izvedbi protipoplavnega ukrepa v Prevaljah. Film je nastal v sodelovanju

različnih strokovnjakov: glavnega projektanta, inženirja gradbeništva, pedagoga, producenta filma, financerja in medijskega producenta.

2.1 Priprava (predprodukcija)

Prva in zelo pomembna faza, v kateri smo:

- poiskali idejo, napisali sinopsis² in delo razdelili med člane,
- napisali scenarij, izdelali terminski plan in seznam tehničnih zahtev in
- izdelali snemalno knjigo in tehnični elaborat snemanja.

Priprava vsebine

Naša izhodišča so bila:

- slediti ciljem, zapisanim v katalogu znanj,
- prilagoditi vsebino za video medij,
- prilagoditi vsebino dijakom in
- izdelati didaktično ustrezno gradivo.

Učna tema in cilji

Najprej smo pregledali, katera znanja, spretnosti in veščine so zapisani v katalogu znanj. Izbrali smo tista, ki smo jih želeli vključiti v načrtovano učno temo. Zapisani cilji so običajno zelo obsežni, zato smo izbrali le dele, ki sledijo investicijskemu procesu.

»Prvi korak pri načrtovanju učne teme je odgovor na vprašanje 'Kaj naj bi se dijaki naučili?' ob obravnavi učne teme, kar zahteva konkretizacijo ciljev. Za opredelitev KAJ se bodo dijaki naučili (kvantitete znanj, spretnosti in veščin) lahko izdelamo dve razpredelnici: razpredelnico A (ki je dejansko prilagojena Bloomova taksonomija za področje znanja) in razpredelnico B (ki je dejansko prilagojena Marzanova taksonomija za področje spretnosti in veščin).« (Milekšič 2010)

Analiza slušateljev

S poznavanjem svojih slušateljev smo lažje določili obliko, čas in način predstavitve vsebine. Film je namenjen dijakom, zato smo bili pozorni predvsem na:

- vzpostavitev in ohranjanje njihove pozornosti,
- povezavo teme s potrebami in predvsem njihovimi motivi,
- spodbujanje k uporabi pridobljenega znanja in
- njihov odziv in povratne informacije (razprava).

Koncept filma

Struktura filma ni odvisna samo od namena, ampak tudi od širine vsebine. Osredotočimo se zgolj na največ 2 do 3 ključne točke, ki jih želimo predstaviti. (Lippert 2023)

Na ta način se izognemo večpomenskosti in nejasnosti. Televizija in video težita k preprostosti. Osredotočili smo se zgolj na eno ključno točko – prikaz investicijskega procesa.

Pri dolžini je pomembno, da gledalca držimo zbrane cel čas predstavitve. Prvih nekaj sekund je najpomembnejših: gledalca pritegnejo ali zavrnejo. (Roman in Maas 1995)

Izobraževalni video film se začne s kratkim animiranim uvodom, posnetki iz zraka in dinamično glasbo. Skozi celoten film smo uporabljali prijeme za ohranjanje zbranosti: sprememba ritma, uporaba ločil, menjava glasbene podlage in dopolnjevanje razlage z animacijami.

Uvodna grafika

»Za zgodbo in njegovo strukturo lahko uporabimo osnovno strukturo klasične grške retorike: uvod, zaplet, vrhunec, rešitev.« (Papič 1995)

Slogovno je film lahko pripovedni, novičarski ali dokumentarni. (Lippert 2023)

Zaradi njegove objektivnosti in uravnoteženosti smo izbrali dokumentarni način pripovedovanja. Z izbranim predavateljem, strokovnjakom področja, smo filmu dodali dodatno objektivnost.

Besedilo ima velik pomen pri video predstavitvi. To naj nudi dodatno informacijo vizualnemu delu in naj ne ponavlja zgolj stvari, ki so razvidne same po sebi. Besedilo je lahko predstavljeno grafično, vendar je običajno ključna teža še vedno na govorjenem besedilu. Osnovno pravilo pri besedilu je jasnost zgodbe, jezik in struktura besedila. Besedilo je v prvi fazi pisano, zato je že v tej fazi potrebno upoštevati zakonitosti na relaciji pisnost – govornost, saj ima govorjeno besedilo v filmu, TV in videu svoje značilnosti. Stavki naj bodo enostavno strukturirani in se naj dopolnjujejo s sliko. Uporabljamo opisne, ilustrativne, učinkovite besede, skratka takšne, ki imajo moč. (Walters 1994)

² Sinopsis je krajše (literarno) delo z zgoščeno vsebino kot osnova za scenarij (Vir 1)

Scenarij

Pisanje scenarija zahteva posebna znanja in veščine, vendar ga nismo pisali kot filmski scenaristi. Bistvo scenarija je kronološko predstavljena vsebina. Poznati moramo zaporedje vsebine in način, kako jo bomo predstavili.

Z analizo scenarija smo preverili, če pripoved deluje. Prvi korak je bila samoanaliza. Znotraj ekipe so scenarij pregledali producent, medijski producent, scenarist in financer.

Snemalna knjiga

Snemalna knjiga je na posamezne dele (sekvence ali prizore) razdeljen scenarij. Prizori so vsebinsko, časovno ali prostorsko zaokrožene celote. Če se npr. neko dogajanje odvija v hiši, je to en prizor, naslednji se prične, ko se dogajanje prestavi na dvorišče. Za nas so prizori predstavljali posamezne faze investicijskega procesa.

Faze investicijskega procesa smo grafično predstavili na začetku in na koncu filma.

Za vsak prizor se vprašamo, kaj bi naj ta sporočal. Razen govorenega besedila tudi premik kamere, osvetlitev, zvok, barva ali sprememba ritma nosijo sporočilo gledalcu.

Pri pripravi izobraževalnega video filma smo morali odgovoriti, kaj želimo, da se dijaki iz tega prizora naučijo. Pri tem smo sledili ciljem učne teme. Temeljito smo razmislili o uporabi filmskih izrazil³. Spreminjali smo ritem, uporabljali rez, ločila, enostavne filmske izreze, poudarke pa z animacijami in grafičnimi elementi.

Dolžino filma smo omejili na 25 minut, da je prvih 5 v pedagoški uri namenjenih predavatelju za uvod v predvajanje, zadnjih 15 pa za diskusijo.

Vprašanje, postavljeno po razlagi, je predstavljalo stopnjo preverjanja in je delovalo kot interakcija.

Investicijski proces je sestavljen iz več faz. Predstavljeni so kot prizori, ločeni z animiranimi prehodi. Delitev na prizore je bila pomembna za ohranjanje zbranosti dijakov. Eno od ločil je bilo vprašanje, ki je filmu dodalo interaktivnost, hkrati pa predstavljalo stopnjo preverjanja.

Besedilo je bilo jasno in enostavno. Izogibali smo se dolgim razlagam. Pomembne informacije, naštevavanja in podatke smo predstavili z uporabo animirane grafike.

Kronološki pregled faz investicijskega procesa

Zaključili smo s kratkim, a učinkovitim povzetkom, ki je hkrati predstavljal stopnjo utrjevanja.

Priprava tehničnih zahtev

Kljub temu da današnja amaterska tehnika omogoča izdelavo tehnično korektnih posnetkov, je pri izdelavi filma potrebno upoštevati vsaj še prostorsko postavitev, akustiko prostora in osvetlitev.

³ Filmska izrazila so pripovedne tehnike: kompozicija, izrezi, gib, osvetlitev, zvok, postavitve kamere, snemalni koti, ločila, ritem ...

Podlaga za pripravo je bila snemalna knjiga:

- predavatelja posnamemo z eno kamero,
- izbrali smo prostor snemanja, video snemalno opremo in opremo za zajem zvoka,
- določili smo vrsto in način osvetlitve prostora ter izbrali ustrezne svetlobne vire,
- naredili smo načrt postavitve predavatelja in postavitve snemalne tehnike,
- predavatelju smo predlagali ustrezne barvne kombinacije oblačil za kamero in
- določili tehnične lastnosti filma.

Organizacijska priprava

Organizacija vključuje faze od priprave do uporabe. Če vse poteka po predvidevanjih, je to posledica dobre organizacije:

- pripravili smo diagram pregleda nad izvajanjem del, kjer smo določili časovne termine, delovna sredstva in osebe ter njihove vloge in odgovornosti,
- izbrali in rezervirali smo prostor ter uro začetka snemanja in
- razmislili smo o morebitnih nepredvidenih razpletih – pripravili smo plan B.

2.2 Produkcija

Produkcija zahteva sodelovanje celotne ekipe:

- snemanje slike in zvoka, tako na lokaciji kot v studiu,
- priprava animacije in grafike in
- priprava oblikovnih idej, določitev barv, izbira tipografije ipd.

Scenarij je določal le enega predavatelja, ki je imel vnaprej pripravljeno besedilo. Snemanje pa je bilo predvideno v prostorih direkcije.

Besedila se predavatelj ni učil na pamet niti ga ni bral s pomočjo teleprompterja⁴, saj smo želeli, da predavanje deluje kot pristna razlaga. Posledično smo morali ponavljati predavatelje napake. Izbrani koncept filma je namreč omogočal takšen način snemanja, saj smo t. i. reze lahko prekrivali z drugim slikovnim gradivom.

Pri snemanju na lokaciji smo:

- prostor pripravili tako, da je kamera zajela samo predavatelja,
- opremo postavili po pripravljenem elaboratu in preverili njeno delovanje,
- zagotovili dovolj svetlobe z dodatnimi studijskimi lučmi,
- poskrbeli, da snemanja nihče ni motil oz. nepričakovano prekinjal,
- prostor ustrezno zvočno pripravili (zaprli vrata in postavili paravan),
- predavatelju določili gibanje znotraj vidnega polja kamere in ne pred oknom,
- predavatelja pozvali, naj govori jasno in neposredno v mikrofona,
- skrbeli, da so posnetki ostri, pravilno osvetljeni in s pravilno prikazanimi barvami,
- sledili pravilom kadriranja in osnov filmske fotografije in
- skrbeli, da je zvok čist in brez motenj v ozadju (šumi, brnenje ipd.).

PREDVIDENI UKREPI NA MEŽI

Odsek 1

L = 626 m, od km 12.087 do mostu na cesti za Leše v km 12.713

Odsek 2

L = 314 m, od kamnite drče v km 11.773 do km 12.087

Odsek 3

L = 273 m, od mostu na državni cesti v km 11.500 do kamnite drče v km 11.773

Sliko predavatelja smo prekrivali z različnimi slikovnimi materiali.

⁴ Teleprompter je elektronska naprava, ki omogoča nastopajočemu na televiziji, da bere besedilo in hkrati gleda v kamero. (Vir 1)

Posneto gradivo smo po koncu snemanja prenesli na računalnik, kjer smo izvajali montažo.

Profesionalni govorec je medtem v radijskem studiu posnel svoj del za uvodni del filma.

V izogib podvajanju smo animacije pripravili le konceptualno. Izdelave smo se lotili šele v postprodukciji, ko so bile znane njihove dolžine.

2.3 Postprodukcija

Postprodukcija zajema vsa dela po snemanju, potrebna za izdelavo vsebinsko zaključenega filma.

Od vrste produkcije je odvisno, katera so:

- groba montaža,
- izdelava animacije,
- glasbena podlaga,
- korekcija slike in zvoka,
- montaža v zaključeno celoto,
- izdelava prepisa predavanja in
- priprava posnetka za objavo.

Prvi korak k montaži je pregled vseh posnetkov, med katerimi smo izbrali tiste, ki so najbolj ustrezni. Med samim snemanjem smo posamezne dele posneli večkrat. Izbrane posnetke smo nato zložili v zaporedje, kot ga določa snemalna knjiga.

Film smo najprej sestavili na podlagi govorjene besede predavatelja. Po zaključku tega dela smo vse reze v zvoku prekrili z video gradivom. Ob tem smo pozorno sledili snemalni knjigi.

Po koncu vsakega prizora (investicijske faze) smo vstavili ločilo. Namen teh ločil je bil:

- slušateljem omogočiti kratek razmislek o vide-nem in slišnem,
- ohranjati dijake aktivne in
- v primeru dodatne razlage omogočiti predavatelju v razredu nadzor nad predvajanjem.

Dolžino animacije smo prilagodili predavatelju.

2.4 Objava in uporaba

Zaključen izobraževalni video film smo najprej pregledali in analizirali znotraj ekipe. Ugotovili smo, da ga je potrebno v nekaterih delih dopolniti.

Po pregledu in manjših dopolnitvah smo film predvajali v razredu. Odzivi dijakov in predavateljev so bili izjemno pozitivni. V pripravi je zato že dodatni izobraževalni video film.

3 Sklep

Potreba po e-gradivih se je v času pandemije dodatno povečala. Pokazala je na pomanjkljivosti in nam dala izhodišča za razvoj. Če želimo izobraževalne programe razvijati in posodabljeni, je nujno vključevanje tovrstnih gradiv. Razvijati bo treba nova didaktična učna gradiva, za izdelavo katerih pa potrebujemo specifično usposobljene time.

Primer ločila

Viri in literatura

- Armes, R. (1995): *On video*. London: Routledge.
- Cutlip, S. et al. (1994): *Effective public relations*. London: Prentice Hall.
- Horvat, B. in Stergar, J. (2002): *Večpredstavnost: multimedijški sistemi*. Maribor: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko.
- Kelbl, B. (n.d.): *Dokumentarni film, pedagoško gradivo*. Ljubljana: Kinodvor. Dostopno na https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2017/09/dokumentarni_film_pg.pdf, 15. 1. 2023.
- Lippert, R. A. (2013). *Video Script Writing*. Dostopno na naslovu <https://www.linkedin.com/learning/video-script-writing/>, 15. 1. 2023.
- Mikič, T. (2012): *Video nadzor*. Maribor: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, UM - diplomsko delo.
- Milekšič, V. (2010): *Učna tema in učna situacija - od načrtovanja do ocenjevanja*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Nelson, J. S. in Boynton, G. R. (1997). *Video rhetorics : Televised Advertising in American Politics*. Urbana: University of Illinois Press.
- Papič, M. (1997): *Osnove snemanja z videokamero*. Ljubljana: Praljično gledališče.
- Perko V. in Čok R. (2005): *Fotografija in snemanje*. Ljubljana: RTV Slovenija, Izobraževalni center RTV
- Pesek, I. (2011). *Kaj je e-gradivo*. V: *Egradiva in slovensko izobraževalno omrežje SIO*. Dostopno na https://projekt.sio.si/wp-content/uploads/sites/8/2015/01/E-solstvo_egradiva_in_SIO_BILTEN_03_2011_FIN_screen.pdf, 15. 1. 2023.
- Peterlić, A. (1985-1987): *Što je film?* (videoposnetek): Zagreb: RTV Zagreb.
- Rački T. (2002): *Z video kamero v roki*. Ljubljana: Irida.
- Roman, K. in Maas, J. (1995): *Kako oglaševati*. Radovljica: Euroshop.
- Skela dr., J. (2008): *Smernice za avtorje učbenikov*. Ljubljana: Center za poklicno izobraževanje.
- Štefanc, D., et al. (2011): *Z učnimi gradivi do kakovostnega znanja: poročilo o evalvaciji empirične in racionalne evalvacije: značilnosti in uporaba učnih gradiv v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Vir 1: *Fran, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* (2014-): Dostopno na <https://www.fran.si>, 20. 1. 2023.
- Walters, R. (1994): *Broadcast writing*. Sacramento: McGraw Hill.

Tudi slovenščina na poklicni šoli je lahko zanimiva

Zdenka Holsedl Pertoci, prof. slov. in geog., Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota

V prispevku predstavljam primere motivacij v srednjem strokovnem izobraževanju. Motivacija je pomemben dejavnik dinamike učnega procesa, ki vpliva na potek učnih ur, disciplino v razredu in na učni uspeh dijakov. Za kvaliteten potek izobraževalnega sistema in doseganje pričakovanih rezultatov je pomembno vključevanje ustrezne učne motivacije. Učitelji najpogosteje motiviramo dijake na začetku učne ure, saj je s tem nadaljnje delo pestrejše, zanimivejše in kvalitetnejše. Ugotavljam, da je za motivacijo pri obravnavi umetnostnih besedil dobro izbrati slikovno gradivo in predvajanje vizualnih ter slušnih posnetkov, medtem ko so za obravnavo jezika dijaki najbolj motivirani ob branju krajših besedil, ob poslušanju ali zapisovanju različnih besed in povedi. Ti načini motiviranja so se izkazali za zelo uspešne, saj so dijakom omogočili uporabo različnih čutil. Hkrati pa so si hitreje in boljše zapomnili novo obravnavano vsebino.

Uvod

Vsi ljudje v življenju moramo biti motivirani. S pomočjo motivacije dosegamo zastavljene cilje in uspešno dosegamo rezultate. Tudi v šoli morajo učitelji zanesljivo in kakovostno motivirati dijake. Uvodna motivacija bi morala biti obvezna didaktična sestavina pri dejanskih izvedbah učnih ur, saj kvalitetna motivacija spodbudi učence, da pozorneje spremljajo učno uro oziroma med njo dejavneje sodelujejo. Pridobivanje znanja je torej tesno povezano z motivacijo. Motiviranost dijakov je eden izmed ključnih dejavnikov, da bo dijak z veseljem obiskoval pouk slovenščine, pri njem sodeloval in na koncu pridobil lepe ocene.

Učna motivacija

Besedo motivacija so preučevali in raziskovali različni strokovnjaki. Učna motivacija je posebna vrsta motivacije, ki jo učenec s svojim vedenjem izraža v kontekstu šolskega učenja. Pojasni, kako motivacija z motivacijskimi sestavinami energetizira učni proces. Učni proces najprej aktivira, nato pa ga zavestno usmerja do zaključka učne naloge oziroma učnega cilja (Juriševič 2012, 9). Motivacija je tudi proces, ki sproži človekovo aktivnost, jo usmerja na določene objekte in uravnava obnašanje, ga poenoti, poveže v celoto v prizadevanju za doseg ciljev, ki si jih je zadal. Prav tako je za socialno vedenje ena najpomembnejših psihičnih funkcij (Kranjc 1982, 21). Učna motivacija je skupni pojem za vse vrste motivacij v učni situaciji, ki obsega pobude za učenje. Učenje prav tako usmerja in mu določa intenzivnost, trajanje in kakovost. Gre za rezultat sovplivanja trajnejših osebnostnih potez (interesi, stopnja storilnostne motivacije) in značilnosti učne situacije: privlačnost, težavnost, smiselnost učnih nalog, medosebni odnosi (Požarnik 2003, 184). Učno motivacijo

definiramo tudi kot »psihološki proces, ki učenca spodbudi k učenju, ga pri učenju usmerja, določa intenzivnost učenja in učenca omogoči, da pri njem vztraja. Pomembno soodloča, v kolikšni meri in kako kakovostno se bodo učenci nekaj naučili na osnovi dejavnosti, ki jo izvajajo, ali podatkov, ki so na razpolago« (Levpušček in Zupančič 2009, 41–42).

Motivirani dijak

Motivirani učenec se z veseljem uči, zato sproti krepi svoje interese in potrebe po odkrivanju novega, pa tudi po raziskovanju. Zapomni si več snovi, hitreje bere in dojema, skratka mobilizira vse svoje sile, da bi se nekaj naučil. Uči se intenzivno, saj želi pokazati vse svoje sposobnosti. Motiviran človek se je pripravljen učiti v najrazličnejših situacijah, tudi v neugodnih razmerah. Takšen človek lahko neovirano dela v hrupnem prostoru, prav tako lahko z učenjem nadaljuje. Obstajajo ljudje, ki se lahko učijo povsod – to priča o njihovi visoki motivaciji za izobraževanje (Kranjc 1982).

Med učenci se pojavljajo razlike glede motiviranosti pri učenju. Spoznali smo, da obstaja 5 motivacijskih vzorcev:

- Učno tekmovalni učenci se učijo zato, ker želijo biti uspešni. Učno uspešnost pripisujejo svojim učnim sposobnostim. Učenje prilagajajo glede na snov in zahteve. Radi sodelujejo in pomagajo pri šolskem delu. Dosegajo najboljše učne rezultate.
- Učno aktivni učenci se učijo zato, ker jih učenje in učna snov zanimata, prav tako želijo predmet obvladati. Za njih je znanje pomembna vrednota. Imajo dobro učno samopodobo, saj se spoprijemajo z različnimi učnimi nalogami na različnih zahtevnostnih ravneh.

- c) Učno nesamozavestni učenci se učijo zaradi strahu pred neuspehom ali pred kaznovanjem. Želijo se izogniti neprijetnostim, vedo pa, da je znanje zelo pomembno.
- d) Učno pasivni učenci se učijo zaradi strahu pred neuspehom in kaznovanjem. Ne kažejo želje po učnih dosežkih, saj jih snov in učenje sploh ne zanimata. Učijo se le toliko, da se izognejo negativni oceni.
- e) Učno nemotivirani učenci niso ne notranje ne zunanje motivacijsko naravnani. Ni značilno, da bi jim primanjkoval nadzor nad učenjem oziroma da bi čutili strah pred učenjem. So učno zelo sposobni učenci (Juriševič 2012).

Motivacija pri pouku slovenščine

Slovenščina je temeljni splošnoizobraževalni predmet v srednjem strokovnem izobraževanju (SSI). Gre za materni oz. prvi in/ali državni jezik v osebnem, poklicnem in družbenem uresničevanju posameznika. Dijaki se pri njem usposabljaajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku in pridobivajo za to potrebno znanje.

Slovenščina je torej sporazumevalni jezik, s katerim se sporazumevamo v vsakdanjem življenju. Predmet je zelo kompleksen, saj je razdeljen na dve področji, in sicer na jezik in književnost. Predmet se lahko povezuje z vsemi predmetnimi področji. Pouk slovenščine lahko tako povežemo s povezovanjem drugih vej umetnosti. Uporaba teh je lahko koristna, saj spodbuja informacijsko pismenost. Medpredmetne povezave lahko služijo kot ena izmed oblik motiviranja dijakov. Izvedba učne ure v povezavi z dvema predmetoma je lahko koristna in dobra priložnost za to, da bodo dijaki postali bolj motivirani pri pouku. Za dijake to predstavlja nekaj novega in zanimivega, saj bi pri takšni izvedbi postali bolj aktivni, ker bi lahko povezali znanje enega predmeta z drugim.

Pri pouku slovenščine lahko za motivacijo poleg table, knjig, učbenikov in delovnih zvezkov uporabimo tudi računalnik. Uporaba računalnika je zelo dobra ideja, da bodo dijaki postali motivirani za delo in sodelovanje. Z računalnikom si lahko pomagamo na različne načine. Uporabimo ga lahko za poslušanje neumetnostnih in umetnostnih besedil, za prikazovanje slik, zemljevidov in krajev. Lahko je zelo praktičen, ker lahko z njim snov prikažemo na barvit način, poleg krajših besedil lahko istočasno vključimo tudi slike in videoposnetke.

Učitelji se zavedamo, da ne moremo za učenje enako motivirati vseh dijakov, ki jih poučujemo. Dejstvo je, da jih moramo poskušati k učenju in zanimanju spodbuditi čim več. V nadaljevanju predstavljam primere učnih motivacij pri predmetu slovenščina, ki sem jih uporabila na Srednji poklicni in tehniški

šoli Murska Sobota. Predstavljeni so primeri za vsak letnik posebej, in sicer primer iz jezika in primer iz književnosti.

1. letnik srednjega strokovnega izobraževanja

Pri učni enoti slovenskega jezika sem za motivacijo predvajala dva različna posnetka govora (sleng, narečje). Dijaki so poslušali vsebino in ugotovili, da ne gre za knjižno jezikovno zvrst, ampak za neknjižno. S predvajanjem avdio posnetka sem želela poudariti različne tipe zaznavanja dijakov (slušne in čutne). Zanimalo me je, kako le-ta vpliva na vzbujanje pozornosti dijakov. Ugotovila sem, da slušni tipi namreč lažje sprejemajo avditivno posredovane vsebine.

Pri obravnavi književnosti sem za obravnavo grške dramatike in gledališča dijakom pokazala zemljevid Grčije in grško antično gledališče. Želela sem, da si dijaki natančno ogledajo fotografiji in ugotovijo, da se pogovarjamo o grški književnosti, ki spada v antično obdobje. Prav tako so natančno opisali sliko gledališča na prostem. S pomočjo slikovnega gradiva sem želela vzbuditi zanimanje za vizualne tipe dijakov in jim povečati zanimanje za učno uro književnosti.

Pogovarjamo se o Grčiji. (Vir 1)

2. letnik srednjega strokovnega izobraževanja

Pri jezikovni učni uri, kjer je učna enota bila uvod v oblikoslovje, sem na tablo zapisala nekaj različnih besed (mize, šoli, zelena, oni, deseti, ker, pod, juhu). Dijaki so imeli za nalogo, da zapisane besede razdelijo v dve skupini, in sicer besede, ki imajo predmetni pomen, in besede, ki imajo samo slovnični pomen. Prepoznavali so besede in jih razvrščali v dve skupini. Ugotovili so, da so si besede po pomenu različne. S pomočjo pisanja na tablo sem spodbujala dijake k logičnemu mišljenju na višji taksonomski ravni.

Za motivacijo pri obravnavi umetnostnega književnega besedila *Cvetje v jeseni* avtorja Ivana Tavčarja sem izbrala nekaj minutno predvajanje filma in me-

Priloga 1: Opisovalno besedilo: Oljka

Med zdravilna zelišča spadajo tudi številni grmi in drevesa. Značilno razraščena drevesa ali grmi s suličastimi zelenosivimi listi, ki spadajo v podobo sredozemske pokrajine, so oljke. Znani so številni dobri vplivi oljčnega olja. Pomaga pri lajšanju vnetij in celjenju ran sluznice želodca in dvanajstnika. Uporabljajo ga za odstranjevanje žolčnih kamnov in kot rahlo odvajalo. Zunanje z njim zdravijo opekline, praske in otekline. Oljčno olje je podlaga za izdelavo številnih zdravilnih mazil in krem. Zdravilni deli oljke so tudi listi in skorja. Liste lahko nabiramo vse leto. Delujejo antiseptično, krčijo tkiva in odganjajo trdovratno vročino. Pomirjajo in blažijo živčnost ter znižujejo zaradi tega povišan krvni tlak. Ugotovili so tudi, da zmanjšujejo količino sladkorja v krvi. Zunanje uporabljajo poparek za spiranje prask in ran. Ponekod v Sredozemlju uporabljajo skorjo oljke kot grenkobo in za odganjanje vročine (Gomboc 2016, 24).

Priloga 2: Obveščevalno besedilo: V osrčju Savinjskih Alp

V soboto bo priložnost, da čarobnost Logarske doline spoznate tudi v temnem delu dneva. Zbor za pohod bo ob 17. uri pri Domu planincev v Logarski dolini, od tam pa se boste sprehodili proti koncu doline, kjer si boste lahko ogledali krajši program in osvetlitev slapa Rinka. Tja in nazaj boste hodili nekaj manj kot tri ure, vsak pa bo za pet evrov dobil baklo, toplo malico in pijačo. Za otroke prijavnine ne bo. Poskrbite za topla oblačila in primerno obutev. Dodatne informacije: 040 xxx xxx (Gomboc 2016, 23).

Priloga 3: Pripovedovalno besedilo: Beethovnova gluhost

Ko je bil Beethoven star 26 let, mu je začel pešati sluh. Carl Czerny je postal njegov učenec leta 1799; opazil je, da ima mojster ušesa zamašena z vato, čeprav se mu je zdelo, da je z njegovim sluhom vse v redu. Okrog leta 1800, ko mu je bilo 30 let, se Beethoven ni več mogel otestiti nenehnega brenčanja v ušesih. V želji, da bi slišal klavir, je tako močno tolkel po njem, da so popokale strune. Beethovnova gluhost se je stopnjevala. Najprej je še lahko uporabljal trobilo, kmalu pa tudi to ni več pomagalo. Ko je leta 1814 dirigiral Sedmo simfonijo, ni več mogel slišati tihih pasaž in je nehal dirigirati več taktov pred orkestrom. Maja leta 1824 je Beethoven dirigiral krstno izvedbo Devete simfonije. Bil je že tako gluhi, da ni mogel slišati konca skladbe ne aplavza ne občinstva (Gomboc 2016, 29).

Priloga 4: Razlagalno besedilo: Fatamorgana

Privid ali fatamorgano povzroči plast toplega zraka na tleh. Od predmeta prihaja svetloba po eni poti naravnost v naše oko, po drugi pa navzdol in tam se v vročem zraku lomi navzgor v oko. Zato vidimo pod predmetom še njegovo zrcalno sliko, kot odboj na vodi. Privide vidimo tudi v hladnih krajih (Križaj in drugi 2017).

Priloga 5: Utemeljevalno besedilo

Čim hladnejša je dežela, tem več sladoleda polijejo v njej. V Evropi polijejo največ sladoleda Švedi (14 litrov na leto), sledijo jim Norvežani (12,3 litra), Finci (11 litrov) in Danci (8,5 litra). Na koncu lestvice so prebivalci najbolj vroče dežele – Španci (3,5 litra) (Križaj in drugi 2017).

Za motivacijo pri obravnavi slovenske novele *Samorastniki* avtorja Prežihovega Voranca sem uporabljala tudi *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dijaki so namreč najprej sami odgovorili na vprašanje, kako bi razložili pomen besede samorastnik. Svoje odgovore so delili s sošolci in jih primerjali. Ob idejah dijakov se je razvil zanimiv razgovor. Navajam nekaj odgovorov, ki so jih dijaki povedali: »samorastnik je človek, ki sam raste; je skupina ljudi, ki sama odrasča, je oseba, ki nima staršev; je nekdo, ki živi brez mame in očeta«. Nato so v slovarju poiskali in prebrali pomen besede. Moj cilj na začetku učne ure je bil, da s pomočjo vprašanja pri dijakih vzbudim razmišljanje o tem, kaj pomeni beseda samorastnik. Ugotovila sem, da so tukaj dijaki izhajali že iz predznanja o poznavanju obravnavanega obdobja. Z uporabo slovarja sem dijake dodatno motivirala, saj so s tem dobili možnost izražanja, ki zelo podpira motivacijo.

Zaključek

V prispevku je predstavljena motivacija kot najpomembnejši del učne ure. Učitelji najpogosteje motiviramo dijake na začetku učne ure, saj je s tem nadaljnje delo pestrejše, zanimivejše in kvalitetnejše. Izbira ustrezne motivacije je odvisna od obravnavane učne enote. Ugotovila sem, da je za motivacijo pri obravnavi umetnostnih besedil dobro izbrati slikovno gradivo, predvajanje vizualnih in slušnih posnetkov. Za obravnavo jezika so dijaki najbolj motivirani ob branju krajših besedil, ob poslušanju ali zapisovanju različnih besed in povedi, ki potem naprej vodijo do obravnave učne snovi. V praksi se je izkazalo, da so navedeni primeri motivacij relativno uspešni in so bili pri dijakih dobro sprejeti. Z različnimi oblikami motivacij, ki jih pri pouku slovenščine izvajam, želim dijakom omogočiti prijetno in spodbudno učno okolje, v katerem bodo sami aktivni in uspešni.

Literatura in viri

- Gomboc, B. (2016): *Besede 3, Delovni zvezek za slovenski jezik v 3. letniku triletnih poklicnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Juriševič, M. (2012): *Motiviranje učencev v šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kranjc, A. (1982): *Motivacija za izobraževanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Križaj, M., Bešter Turk, M., Končina, M., Poznanovič, M., Bavdek, M. (2018): *Na pragu besedila 4, Delovni zvezek za slovenski jezik v 4. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
- Marentič Požarnik, B. (2003): *Psihologija učenja pri pouku*. Ljubljana: DZS.
- Puklek Levpušček, M., Zupančič, M. (2009): *Osebnostni, motivacijski in socialni dejavniki učne uspešnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Vir 1: Slovensko predsedstvo EU (2021): *Grčija*. Dostopno na http://www.eu2008.si/si/About_the_EU/Member_States/Greece.html
- Vir 2: Wikipedija, prosta enciklopedija (2022): *Grško gledališče*. Dostopno na https://sl.wikipedia.org/wiki/Gr%C5%A1ko_gledali%C5%A1%C4%8De.
- Vir 3: Wikiedija, prosta enciklopedija (202): *Srečko Kosovel – Leteča ladja*. Dostopno na https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sre%C4%8Dko_Kosovel_-_Lete%C4%8Da_ladja.jpg

Kar se Janezek nauči, to Janez zna:

dnevna rutina je morda dolgočasna, a z vidika nevroznosti za otroka dobrodejna

doc. dr. Tina Bregant, dr. med., spec. pediatrije, spec. fizikalne in rehabilitacijske medicine, CIRIUS Kamnik

Rutine – razumne in potrebne omejitve otrokovega vedenja – povečujejo varnost otroka, ščitijo njegovo/njeno zdravje in pomagajo formirati osebnost, ki je trdna in omogoča otroku ter kasneje odraslemu polnovredno vključevanje v družbo in ohranjanje zdravja. Ponotranjenje rutin v otroštvu, ki segajo od vsakdanjih, kot je umivanje zob, redno zajtrkovanje, umivanje rok po uporabi stranišča, do tega, da otrok takoj po prihodu iz šole naredi domačo nalogo ali redno pred spanjem še bere, otroku pomaga brez velikih miselnih naporov, praktično avtomatično, ohranjati zdravje in tudi prispeva k učni uspešnosti ter kasnejši uspešnosti v življenju.

Poleg tega mojstrenje v rutini pomeni tudi prizadevanje za tehnično dovršenost. Zaželeno pa je, zlasti v umetnosti, da je obogatena in nadgrajena z ustvarjalnostjo. Rutina namreč pomeni učenje in mojstrenje veščine, kjer je ponavljanje pomirjujoče za naše anksiozne možgane, ki so bombardirani s hitenjem in stalnimi dražljaji. Pri tem ni neke ustvarjalnosti, je pa pomirjujoče, ponavljajoče vedenje oziroma ritual tisti, ki nas pomirja.

V prispevku predstavimo koncept rutine in učenja, zaželenih dnevne rutine otrok in nekaj praktičnih napotkov, ki pomagajo opolnomočiti starše in vzgojitelje za izvajanje rutine, ki v življenju koristi tako otrokom kot tudi odraslim.

Uvod

Velikokrat imamo občutek, da živimo v obdobju, ko bi vsi otroci morali biti ves čas srečni, nasmejani in brez skrbi, ter da živimo v svetu, kjer je vse mogoče in kjer ni omejitev. Zaželeno nežno usmerjanje s strani staršev in vzgojiteljev, z mejami, katerih kršitev pomeni posledico in ne kazni, pa je včasih zelo težko uresničiti. Tako namesto nezaželenega, trdega, avtoritarnega starševstva pogosto zdrsnemo v permisivno starševstvo, kjer je vse dovoljeno in hkrati otrok ne občuti posledic svojih odločitev. Ponavljajoče vedenje, ki od otroka zahteva disciplino, se zdi preživeto, dolgočasno, moteče. Vendar pa rutina po definiciji pomeni izurjenost, izkušnost, ki jo pridobimo z delom. Gre zlasti za tehnično dovršenost, brez ustvarjalnosti (Spletni slovar Fran 2022).

V sodobnem času se zelo ceni ustvarjalnost, ki jo rutina hromi. Vendar pa morda prav zaradi tega rutina in posledično tehnična dovršenost šepata v vsakdanjem življenju. Pri pouku ni več lepopisa, recitiranje pesmi na pamet se zdi marsikomu odveč, prav tako natančnost barvanja ali mojstrenje v hitrosti reševanja enačb. Mojstrenje zahteva veliko časa in pozornosti, številna ponavljanja se zdijo marsikomu dolgočasna. Morda je prav časovno in energetsko zahteven proces v časih, ko vsi nekam

hitimo, tisti, ki nas kot starše in vzgojitelje odvrta od vztrajanja pri rutini. Težko je namreč vztrajati, obupati je bolj preprosto. Vendar pa se moramo potem zavedati, da brez mojstrenja, ponavljanja in vztrajnega, včasih tudi trdega dela, mojstrstva ni. Zato morda ni naključje, da se včasih sprašujemo, kje so danes umetniki, kot sta bila Michelangelo in Bach; kje so vsi umetniki, ki so včasih brez silnih tehničnih pripomočkov zgradili katedrale, napisali simfonije, izumili diferencialno enačbo in razumeli skrivnosti magnetizma in elektrike?

Bolj zaskrbljujoče pa je, da v zadnjem času vsakdanje, prozaične rutine, kot je npr. kopanje in tuširanje otrok, skrb za čiste nohte in urejenost videza, srečujemo v nekaterih medijih kot nepotrebne koncepte oziroma celo izginjajo iz koncepta nekaterih praks starševstva (Moore 2021). Vendar pa velja opozoriti, da so ob tem v porastu prepoznane prakse zanemarjanja otrok, kamor lahko sodijo tudi zgoraj opisane prakse (Jules 2021). Meja med vzgojnim zanemarjanjem, neznanjem, materialno nepreskrbljenostjo ali neodgovornostjo je včasih tanka in zabrisana. V prispevku tega vidika ne bomo izpostavljali, velja pa nanj opozoriti, saj včasih starši in vzgojitelji potrebujejo zgolj nekaj opolnomočenja, da se stvari uredijo v največjo otrokovo korist.

Opolnomočenje otrok v dnevni rutini

Raziskave Ameriške pediatrične akademije (AAP) kažejo, da imajo najbolj družbeno sprejemljive vedenjske vzorce in zaželene rezultate (akademsko, zaposlitveno, brez kršitev javnega reda in miru) otroci avtoritativnih staršev, ki upoštevajo svoje otroke, vendar hkrati tudi postavljajo razumne in potrebne omejitve (Spletna stran American Academy of Pediatrics). Vzgajajo z avtoriteto, so sami vzgled in otroku namenjajo svoj čas. Pri vzgoji so pragmatični in ne pozabijo, da so pomemben del otrokove vzgoje tudi npr. uravnotežena prehrana in urejena dnevna rutina. Otroci potrebujejo hranljiva živila, redno telesno vadbo in kakovosten spanec, poleg seveda ljubezni in sproščene igre ter številnih vodenih dejavnosti, ki praviloma starše zelo zaposlujejo in dajejo vtis, da so življenjsko pomembne in da otrok in starši brez njih (in seveda plačila zanje) ne morejo. Te dejavnosti so dobrodošla popestritev in so lahko zelo izpolnjujoče, vendar pa otroci najprej potrebujejo osnovne pogoje, slednje vsak dan. Popestritev pa je točno to, kar pomeni: popestritev, dobrodošla začimba, ki naredi življenje bolj pestro in polno.

Kako opolnomočimo otroke za izvajanje rutine, ki jim bo tudi kasneje v življenju v pomoč pri doseganju zastavljenih ciljev:

1. Pomagamo jim razviti občutek odgovornosti

Poležavanje na kavču, gledanje nadaljevanj in igrice na ekranih ter uživanje prigrizkov je zabavno kot razvedrilo, vendar pa naj to ne postane *modus vivendi*. Za zdravje je prekomerno poležavanje in grizljanje škodljivo; prav tako odvisniško vedenje, ki ga spodbujajo igrice in strmenje v ekrane. Neodgovorno je poležavati na kavču, če nas ob tem čaka kuža za sprehod; če mama ob tem izgoreva v službi in delu doma; če smo mi edini, ki delamo samo to, kar želimo (ali je poležavanje delo?!), vsi ostali pa delujejo kot služabniki in nam to omogočajo. Smiselne in nikakor ne skrajne samoomejitve so tiste, ki kažejo lastno moč duha. Če otrokom kot starši ali vzgojitelji postavimo določene omejitve, ki jih znamo utemeljiti, jim tako pomagamo razviti razumevanje, kako biti odgovoren v različnih okoljih. Prav tako jih naučimo, kako se soočiti s frustracijami, ker ne morejo delati, kar hočejo, ko to hočejo. Gre za zelo pomembno življenjsko veščino, ki otroka uči hvaležnosti, ko opravlja delo, ki ga veseli in v njem uživa. Otrok se nauči tudi počakati, odložiti svoje želje. Nauči se, da ni vse mogoče, sploh ne takoj in samo zanj, kar ga uči tudi sprejemljivega vedenja v skupnosti, kjer on in njegove potrebe niso vedno na prvem mestu.

2. Naj bodo varni in zdravi

Svoboda raziskovanja in doživljanja novih stvari je bistvenega pomena za otroke pri spoznavanju

sveta okoli sebe, postavljanje omejitev pri tem pa jim to omogoča početi varno in brez nevarnosti za zdravje. Večina otrok deluje impulzivno, kar se dodatno okrepi med najstništvom. Takrat praviloma ravna brez upoštevanja omejitev, zato lahko tudi ogrozijo svoje zdravje in dobro počutje. Zato je zelo pomembno nevsiljivo, praktično nevidno vodstvo oziroma usmerjanje, da se dobro in bolj varno odločijo.

3. Otrokom pomagamo, da se počutijo varni

Otroci uspevajo v okoljih rutine in predvidljive strukture, kjer vedo, kaj lahko pričakujejo. Predvidljivost in rutina pomirjata delovanje naših možganov. Stresni odgovor je takrat šibek oziroma ga ni: amigdali – parni možganski jedri za strah – nista aktivirani, omogočeno je delovanje kortikalnih struktur, ki omogočajo razmislek in odločanje. Odsotnost stresa in rutinsko delovanje dajeta občutek varnosti. To zlasti velja v kriznih situacijah, kjer prav že usvojena rutina lahko da občutek varnosti, ki je v stresni situaciji porušena (Bregant 2022). Če imajo otroci malo pravil ali jih sploh nimajo, to lahko povzroča tesnobo, saj ne poznajo izida različnih situacij. Če se tudi sami držimo omejitev in meja ter skrbimo, da smo sami dober vzgled, otrokom pokažemo, da smo kompetenten vodja, ki skrbi zanje in jih zna varovati ter je vreden zaupanja.

4. Kako postaviti meje, pri tem pa upoštevati tudi otrokova čustva?

Otroci imajo čustva tako kot odrasli. Se pa zaradi nezrelih možganov še vedno učijo tako prepoznavanja kot ravnanja z njimi. Čustva bodo ustrezno obvladali šele ob koncu pubertete. Včasih še kot odrasli v zahtevnih situacijah ne zmoremo obvladati vseh čustev. Zato smo pri postavljanju omejitev obzirni in spoštljivi. Otroka spoštujemo in upoštevamo kot osebo. Edino tako preprečimo, da bi se otrok počutil neslišnega ali razvrednotenega.

5. Jasno in dosledno sporočamo omejitve

Otroku razložimo svoja pričakovanja z besedami, ki jih zlahka razume, z uporabo specifičnega jezika, ki ni nejasen, dvoumen ali sarkastičen. Zagotovimo, da smo dober vzgled in da dosledno krepiamo mejo, ki je postavljena z razumnimi, logičnimi posledicami, povezanimi s samo mejo, in ni kaznovano naravnana. Otrok se tako uči posledic in ne izogibanja kazni.

6. Ne prepiramo se z otrokom

Otrok morda težko razume, zakaj postavljamo omejitve. Včasih se temu upira, poskuša s prepiranjem, preglasovanjem ali pogajanjem o omejitvah. Pomembno je, da otroku dopustimo, da se izrazi in je slišan, nato pa mu razložimo razloge za po-

stavljanje omejitev. Ne prepiramo se, pač pa argumentiramo kratko in jasno. Včasih bomo v pogovoru morda ugotovili, da ima otrok v določenih segmentih prav. Takrat mu damo prav na tem področju, predlagamo kompromis. To ne zmanjšuje naše avtoritete, pač pa krepi dvosmernost dialoga in pripozna otroka kot enakovredno osebo v dialogu in odnosu.

7. Prepoznamo, kdaj je otrok z vedenjem dosegel mejo

Ko prepoznamo mejo, ukrepamo takoj in nedvoumno. Ne čakamo, ne odlašamo, se ne pogajamo, pač pa vedenje takoj ustavimo. Otroka lahko posvarimo, ko se meji približa, vendar pa ob prekoraitvi ne oklevamo. Za meje, ki jih predvidimo, otroku prej povemo, da jih bo znal sam prepoznati in se jim izogniti.

8. Otrok naj sprejme posledice in dobi priložnost, da napako popravi

Če želimo, da se otrok iz izkušnje kaj nauči, mora sprejeti posledice. Te so lahko celo boleče in si jih starši večkrat želimo vzeti na svoja pleča. Morda gre pri posledicah za slabo oceno kot posledico nevestnega dela pri pouku ali premalo učenja in imamo občutek, da otrok zato ne bo mogel na želeno srednjo šolo; morda gre za neuvrstitev na tekmovanje zaradi slabega treninga; morda gre za strto srce in razočaranje v ljubezni, kar smo že vnaprej predvideli. Tudi če smo v dilemi, naj otrok sprejme posledice. Pri tem se pogovorimo, pokažemo, da ni konec sveta in da verjamemo, da otrok zmore napako – če je res bila napaka – po-

praviti. S tem otroku sporočamo, da mu v temelju zaupamo, da zmore narediti tako, kot je prav. To je veliko sporočilo otroku – da zmore sam in da verjamemo vanj.

Včasih so take izkušnje nujne za razmislek, kako naprej in kaj si zares želi otrok, pa tudi mi. Z vedenjem lahko otrok tudi opozarja na stisko, ki jo je potrebno nasloviti, in je »napaka« le klic na pomoč. Včasih je težko razločiti, zato sta potrebna čas in odprtost za pogovor z otrokom. Najslabše je, če napako korigiramo sami ali otroku prihranimo posledice, saj se otrok pri tem nauči zgolj to, da mu niti toliko ne zaupamo, da bi napako popravil. Hkrati otroka oropamo za izkušnjo, kar pomeni, da jo bo naslednjič morda ponovil in bodo posledice celo večje, kot če bi se naučil ustreznega vedenja iz predhodne napake. Ko se vedenje stopnjuje in se bliža neobvladljivosti, pa je pomembno zaprositi za pomoč. Vsekakor pa naj v stiskah otrok ne ostane sam.

Velja spomniti, da rutina pomeni avtomatizacijo procesov. Zato se število nepredvidljivih situacij in napak ob dobro usvojeni rutini zmanjša. Zato je rutina dobrodošla. Ni pa vir navdiha in novosti. Zato je prav, da kdaj rutino tudi prekinemo, izzovemo in se potem bodisi vrnemo k njej bodisi izpeljemo novo, ali pa jo morda povsem opustimo, če ugotovimo, da ni več potrebna ali koristna.

Vsakodnevne rutine, ki spodbujajo govorno-jezikovni razvoj in zmanjšajo stres

Ameriška akademija za pediatrijo je razvila program, imenovan »Zgodnji razvoj možganov pri

otročih» (angl. EBCD) (Spletna stran American Academy of Pediatrics). V programu predlagajo 5-R-jev pri spodbujanju otroškega razvoja:

- BERITE (angl. Read) skupaj z otrokom vsak dan,
- IGRAJTE SE, RIMAJTE in CRKLAJTE SE (angl. Rhyme),
- razvijte RUTINE (angl. Routine), zlasti glede obrokov, spanja in preživljanja prostega časa,
- NAGRADITE (angl. Reward) otroka s pohvalo za dosežene uspehe,
- razvijte in negujte močan in skrben ODNOS (angl. Relationship) z otrokom.

Teh 5 točk spodbuja socialno-čustvene jezikovne spretnosti, ki podpirajo zdrav razvoj otroških možganov. Spodbude staršev pa lahko celo ublažijo in zmanjšajo toksični stres, če do njega pride npr. ob bolezni, nesreči ipd. Rutine v resnici pomenijo varnost in predvidljivost. Čeprav starši mislijo, da osrečujejo otroka s tem, da mu pustijo, da počne, kar hoče in kadar hoče, je ravno nasprotno. Otroci potrebujejo razumne omejitve, da se počutijo varne, rutina pa je del postavljanja omejitev. Meje v resnici pomenijo varnost, če so razumno postavljene.

V zadnjih letih ugotavljamo izjemen pomen kakovostnega spanca. Kakovost spanja, zdravje zob, uspešnost v šoli, vključno s pripravljenostjo na šolo, socio-čustveni in kognitivni razvoj so pokazali pomembno, a v nekaterih primerih omejeno povezanost z rutino pred spanjem. Ti dejavniki lahko neposredno vplivajo na komponente, povezane s splošnim dobrim počutjem, vključno z duševnim in telesnim zdravjem ter čustvenimi, socialnimi in razvojnimi vidiki, hkrati pa vplivajo na zaznano zadovoljstvo in kakovost življenja (Public Health England 2015; Davies in Bridgman 2012; Hale idr. 2009; Kelly idr. 2013; Levine 2011; Hale idr. 2011). Otroci, stari od 6 do 13 let, potrebujejo približno od 9 do 11 ur spanca na noč, ki naj bo časovno stabilno. Zaželena je stalna spalna rutina, ki vsebuje tudi branje pred spanjem. Po dobri knjigi namreč spimo veliko bolje, kot če pred tem gledamo v katerikoli zaslon. Pred spanjem se odsvetuje uporaba ekranov. V spalnici nimamo ekranov, vključno s telefonom.

Pred spanjem se svetuje običajna rutina: lahka (topla) mlečna večerja, izogibanje pretiranemu pitju tekočine dve uri pred spanjem, izogibanje intenzivni telesni dejavnosti dve uri pred spanjem, po večerji umivanje obraza, zobkov, po potrebi tudi tuširanje, oblačenje v pižamo, umirjanje v postelji z branjem pravljice, petjem uspavank. Spalnica naj omogoča zatemnitev, kvečjemu kakšno nočno lučko v primeru nočnih strahov, nobenih ekranov in luči. V spalnici naj ne bo pretoplo. Za dojenčke in malčke se odsvetujejo vzglavniki in

obilica plišastih igrač v postelji. Za dojenčke veljajo pravila preprečevanja smrti v zibki (npr. spanje na hrbtu/boku).

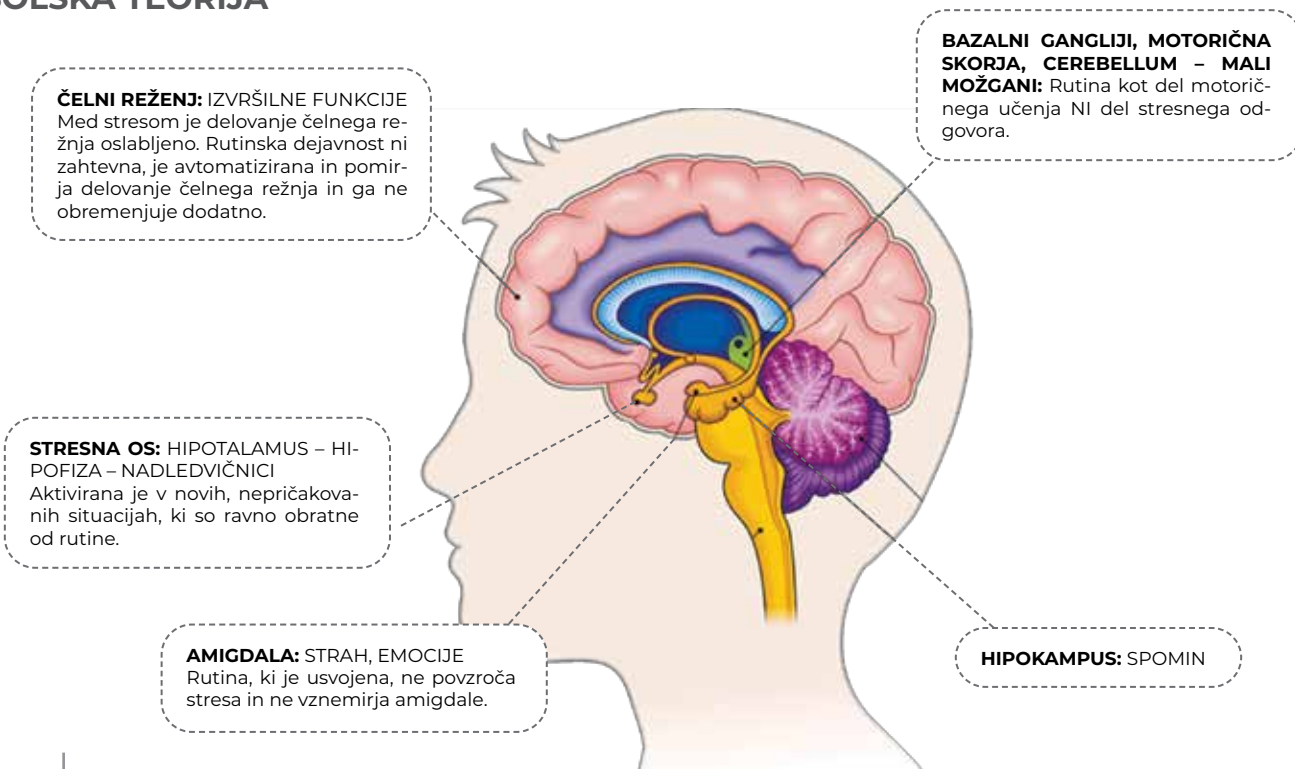
Postelja je namenjena samo spanju in crkljanju; v njej ne jemo, pijemo ali igramo igrice.

Z vzpostavitvijo vsakodnevne dnevne rutine lažje utrdimo dobre navade. Ker smo v današnjem času navajeni hitrega tempa in vseskozi hitimo, potrebujemo varnost in stabilnost, ki jo lahko izkusimo v zavetju doma z neko rutino. Če je kosilo ob 16. uri del rutine, ki se je z veseljem udeležujejo vsi člani, je to nekaj, kar pomeni stabilno točko dneva. Če je gledanje filma ob petkih zvečer del rutine, v katerem uživa vsa družina, je to lahko osrediščenje družine. Včasih je stabilnost zgrajena okoli zajtrka, drugič okoli vožnje v šolo, tretjič okoli večerje. Te navade, rutine in družinske tradicije, kot je npr. praznovanje določenih praznikov, dajejo občutek pripadnosti. Vsi imamo potrebo po ljubezni in pripadanju. Rutine nam pomenijo varnost in omogočajo občutek varnosti.

Izpostavila bi tudi rutine, ki se nanašajo na skrb za higieno in se jih otroci praviloma naučijo doma ter jih nato le še utrjujejo drugod. V zadnjem času namreč opažamo šepanje znanja otrok na področju preprostih higienskih ukrepov, kot so umivanje rok, pravilno brisanje zadnjice in intimnih predelov, skrb za zobno votlino (ščetkanje, nitkanje, ortodontska oskrba), ter splošne higiene, vključno s tuširanjem in umivanjem las. Gre za preproste, vendar žal ne samoumevne navade, kot opažamo v zadnjem času, ki lahko vplivajo na naše zdravje. Umivanje rok z milom in tekočo vodo je zabavno za male otroke in je škoda, če zamudimo obdobje, ko se otrokom zdi zabavno, da po vsakem prihodu domov umijejo roke z milom. Za otroke je pomembno, da vzljubijo skrb zase in svoje telo in uživajo v tem. Ne stremimo k popolni čistoči ali urejenosti »kot iz škatlice«, spodbujamo pa čisto in urejeno funkcioniranje, od pristriženih nohtov, umitih rok, do menjave spodnjega perila in nogavic. Z umivanjem zobkov s krpicco in ustrezno zaščitno prehrano ter pitjem vode za žejo pričnemo že v prvem letu življenja; osebno higieno na stranišču najkasneje po 3. letu, zaželeno pa je že prej, vendar pa najkasneje do 5. leta starosti, da se otrok zmore na stranišču urediti sam.

Možganske strukture, aktivne pri rutinskih opravilih

Rutinska opravila so avtomatizirana, zanje ni potrebnih dodatnih miselnih naporov, ki so bili potrebni na začetku, ko smo se rutine učili. Zato rutina ne obremenjuje delovanja čelnega režnja in ga pomirja, saj gre za izvajanje ponavljajoče aktivnosti, ki smo jo usvojili v preteklosti. Rutina tudi

Slika 1: Možganske strukture, aktivne pri rutinskih opravilih in ob stresu.

pomirja amigdali, ki sta aktivni ob stresu, saj rutina pomeni izvajanje poznane dejavnosti. V hipokampusu so prisotni spomini, do katerih dostopamo tudi med rutinskimi opravili. Za rutino, ki aktivira strukture motoričnega učenja (npr. česanje las, umivanje zob), ni potrebno delovanje stresne osi. Stresna os hipotalamus – hipofiza – nadledvičnici se aktivira ob novih, zahtevnih in nevarnih situacijah, ki aktivirajo odgovor boj, beg ali zamrzitev. Rutina teh struktur ne aktivira. Strukture so shematsko prikazane na Sliki 1.

Zaključek

Ljudska modrost pravi, da kar se Janezek nauči, to Janez zna. Zato so rutine, če so smiselne, usmerjene v zdrav razvoj in dobro usvojene, odlična popotnica za uspešno odraslo življenje. Tudi zato je ukvarjanje in skrb za otroke vedno naložba v prihodnost. Razumne rutine povečujejo varnost otroka, ščitijo njegovo/njeno zdravje in pomagajo formirati osebnost, ki je trdna in omogoča otroku ter kasneje odraslemu polnovredno vključevanje v družbo in ohranjanje zdravja. Ponotranjenje rutin v otroštvu, ki segajo od vsakdanjih, kot je umivanje zob, redno zajtrkovanje, umivanje rok po uporabi stranišča, do tega, da otrok takoj po prihodu iz šole naredi domačo nalogo ali redno pred spanjem še bere, otroku pomaga brez velikih miselnih naporov, praktično avtomatično, ohranjati zdravje in tudi prispeva k učni ter kasnejši uspešnosti v življenju.

Literatura

1. Bregant, T. (2022): Možgani mladostnika in stres-kako se mladostniki spopadajo s stresom = Adolescent brain and stress – how can adolescents cope with stress. V: Juričič, Mojca (ur.). Mladostnik na prepihu časa : zbornik prispevkov in izvečkov : VIII. kongres šolske, študentske in adolescentne medicine Slovenije : Medicinska fakulteta Maribor, 17. in 18. 6. 2022. Ljubljana: Sekcija za šolsko, študentsko in adolescentno medicino pri SZD; str. 197–208.
2. Davies, G., Bridgman, C. (2012): Improving oral health among schoolchildren–which approach is best. *Br Dent J*; let. 210 (2): 59–61.
3. Hale, L., Berger, L. M., LeBourgeois, M. K., Brooks-Gunn, J. (2009): Social and demographic predictors of preschoolers' bedtime routines. *J Dev Behav Paediatr*; let. 30 (5): 394.
4. Hale, L., Berger, L. M., LeBourgeois, M. K., Brooks-Gunn, J. (2011): A longitudinal study of preschoolers' language-based bedtime routines, sleep duration, and well-being. *J Fam Psychol*; let. 25 (3): 423.
5. Jules, S. (2021): CPD Online College. Knowledge Base. *The types of child neglect*. Last updated on 2nd September 2021. Dostopno na: <https://cpdonline.co.uk/knowledge-base/safeguarding/the-types-of-child-neglect/> (16.2.2023)
6. Kelly, Y., Kelly, J., Sacker, A. (2013): Time for bed: associations with cognitive performance in 7-year-old children: a longitudinal population-based study. *J Epidemiol Community Health*. 10.1136/jech-2012-202024.
7. Levine, R.S. (2011): Caries experience and bedtime consumption of sugar-sweetened food and drinks--a survey of 600 children. *Community Dent Health*; let. 18 (4): 228–231.
8. Moore, S. (2021): Mila Kunis defends not bathing her children 'until you can see dirt on them'. *Independent UK edition*. 28. 9. 2021. Dostopno na: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/news/mila-kunis-bathing-children-dirt-b1928661.html> (16.2.2023)
9. Public Health England. (2015): Promoting children and young people's emotional health and wellbeing: a whole school and college approach. London: PHE publication gateway.
10. Spletna stran American Academy of Pediatrics (AAP): *Early Childhood Health and Development*. Dostopno na: <https://www.aap.org/en/patient-care/early-childhood/early-childhood-health-and-development/> (13.2.2023)
11. Spletni portal Fran, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU Različica 10.0; 3. 12. 2022. Dostopno na: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=rutina> (16.2.2023)

Karierna sidra: s poznavanjem vrednot do boljše motiviranosti za delo

mag. Jana Mlačnik, univ. dipl. andragoginja, organizator izobraževanja odraslih,
Javni zavod Cene Štupar – Center za izobraževanje Ljubljana

Karierna sidra so koncept, ki ugotavlja, kaj je posamezniku pri delu oziroma karieri pomembno. Za njimi se skrivajo vrednote posameznika. Izrednega pomena za delo je, da zaposleni ozavešči, katere vrednote so zanj ključne, saj se v vrednostnem sistemu skriva tudi njegova motivacija. Ko je posamezniku nekaj pomembno (vredno), je tudi njegova motivacija večja. Delovno okolje, ki posamezniku omogoča, da živi svoja sidra (vrednote), spodbuja njegovo motiviranost, posledično pa vpliva na njegovo produktivnost in uspešnost.

Ključni pojmi: vrednote, motivacija za delo, kariera, karierna sidra

Kaj je motivacija?

Beseda motivacija izhaja iz latinske besede *move-re* in pomeni »gibati se«. Govorimo o psihološkem elementu, ki spodbuja organizem, da ravna v skladu s svojimi željami, cilji, potrebami. Pravzaprav je to gonilna sila, ki nas prisili, da ravnamo v skladu z nekim ciljem in naše ravnanje oziroma vedenje še dodatno okrepi (Boštjančič 2015).

Motivacijo delimo na notranjo in zunanjo. Notranja (intrinzična) motivacija pomeni, da se posameznik vključi v neko aktivnost zaradi zadovoljstva in užitka ob njenem izvajanju, brez pritiskov in pričakovanja nagrade (Deci in Ryan 2000). Zunanja (ekstrinzična) motivacija pa pomeni, da se posameznik vključi v določeno aktivnost prav zaradi notranjih ali zunanjih pritiskov. Ta aktivnost ni cilj sama po sebi, temveč le sredstvo za doseg nekega drugega cilja (Denny 1997).

Motivacija za delo

Poznamo več teorij motivacije, vsem pa je skupno to, da je človekova navdušenost za delo v veliki meri odvisna od motivacije in da se na podlagi tega kaže tudi njegova produktivnost in delovna uspešnost.

Zaposlene lahko spodbujamo z različnimi nagradami, priznanji ali drugimi oblikami spodbude, ki delujejo pozitivno, ali pa jih motiviramo z negativnimi oblikami spodbude, kot so grožnje in kazni. Slednje posameznike odvrčajo od neželjenih ciljev ali dejanj (Lipičnik in Možina 1993).

V tem članku se ne bom ukvarjala z zunanjo motivacijo, torej s spodbudami od zunaj oziroma s tem, kaj lahko delodajalec stori za motivacijo svojih sodelavcev. V nadaljevanju se bom osredotočila na notranjo motivacijo, na to, kaj posameznika žene, da

nekaj (dobro, učinkovito) dela. Osebna odgovornost posameznika je, da to prepozna in se zaveda, kaj je njegovo »gorivo« za delo ter poišče tako delovno okolje, ki mu omogoča, da to gorivo »prižge«.

Vrednote

Vrednote so prepričanja o tem, kaj je dobro ali prav in za kaj si je vredno prizadevati. Usmerjajo naše interese, predstavljajo življenjska vodila posameznika in družbe in v veliki meri vplivajo na vedenje ljudi (Musek 2000). So prepričanja, na podlagi katerih posameznik deluje s pomočjo prioritet. V vrednotah se kažejo naši cilji, ki odsevajo naš kulturni in duhovni razvoj.

Vsekakor so vrednote le na videz teoretičen koncept, v vsakdanjem življenju pa zelo konkretne in pomembne, saj praktično za vsako našo odločitvijo in vedenjem stoji vrednota, kateri dajemo prednost pred ostalimi.

Če je posamezniku nekaj pomembno (vredno), se bo za to potrudil, bo (notranje) motiviran, da to naredi. Vrednote, katerim sledimo, torej močno vplivajo na našo (notranjo) motivacijo.

Kariera

Beseda kariera se je včasih uporabljala le pri poklicih ali zaposlitvi, ki je bila dobro strukturirana in v kateri je bil možen nenehen hierarhični napredek. Kariera pa pomeni tudi to, kako se razvija posameznikovo delo skozi čas in kako je to delo zaznano skozi občutenje tega posameznika (Cvetko 2002).

Človekova kariera danes ne pomeni le napredovanja po hierarhični lestvici navzgor, torej, da »imam« kariero le, če formalno napredujem na pomemba, ugledna delovna mesta, torej vertikalno. Kariera danes predstavlja tudi horizontalne premike, torej vsestranski razvoj posameznika, lahko tudi celo kariero znotraj istega delovnega mesta oziroma nivoja.

Dr. Edgar Schein je na razvoj kariere gledal kot na dvosmerni proces, v katerem organizacija socializira posameznika, posameznik pa hkrati spreminja organizacijo ter vnaša vanjo inovacije. Ugotavlja je, da ima delovna organizacija velik vpliv na posameznika na začetku njegove delovne kariere, z leti pa vse bolj raste vpliv posameznika na organizacijo (Schein 1990). Scheinov model kariernih sider predstavlja najpomembnejšega med organizacijskimi teorijami v kariernem razvoju, zato bom nadaljevanje članka posvetila prav temu konceptu.

Karierna sidra

Ljudje se večinoma trudijo osmisлити svoje življenje tudi na delovnem mestu, zato poskušajo oblikovati jasno in sprejemljivo sliko o sebi. Karierno sidro pravzaprav predstavlja posameznikovo podobo o sebi, njegov lastni pogled na to, kaj hoče in v čem je dober. Karierno sidro lahko postane tudi razlog za izbor njegovega poklica, saj tako uresničuje podobo o sebi. Če ima posameznik jasen odnos do dela, pozna lastne motive in vrednote ter sam opazi svoj talent, so njegove prihodnje odločitve v kariери zagotovo enostavnejše (Cvetko 2002).

Karierna sidra omogočajo odločanje in ravnanje brez nepotrebnih poskusov in zmot. Če zaposleni opravlja neko delo, ki ni skladno z njegovimi potrebami ali se ne prilega njegovim vrednotam, se bo dolgoročno ponovno usmeril nazaj k izbiri, ki je bolj skladna z njim, k svojemu sidru. Nekdo, ki mu je na primer bolj pomembna vsebina dela, je strokovnjak na določenem področju (tehnično-funkci-

onalno sidro) in postane vodja (managersko sidro), bo v tej vlogi trpel, prav tako pa sodelavci, ki jih vodi. Dolgoročno bo to spoznal in se usmeril nazaj v tehnično-funkcionalno sidro. Iz tega vidimo, da je pomembno, da posameznik pozna svoje karierno sidro (se zaveda vrednot, tega, kaj mu je pomembno) in deluje v skladu z njim. Tako bo za to delo tudi bolje (notranje) motiviran.

Karierna sidra se oblikujejo v prvih desetih letih delovnih izkušenj, saj prej posameznik ne pozna realnosti posameznih delovnih vlog in mest (Brečko 2005).

Dr. Schein je identificiral 8 kariernih sider. V posameznem sidru zaposleni sledi določeni temeljni vrednoti kot tudi v vsakdanjem življenju oseba daje določeni vrednoti prednost. Tista vrednota, kateri daje prednost, obeležuje njegovo prevladujoče karierno sidro.

Osem kariernih sider

Brečko (2005) opredeljuje naslednja karierna sidra (po Scheinu 1990):

1. Tehnično-funkcionalno sidro

Posamezniku daje pravi zagon udeležanje strokovnih zmožnosti in zadovoljstvo ob zavesti, da je pravi strokovnjak na izbranem področju dela. Trgovski potnik na primer ugotovi, da ima poseben dar za prodajo na domu in veselje do tega. Učiteljica se veseli znanja, ki ga pridobiva in pogloblja na področju, ki ga poučuje. Osebe se začnejo istoveti-

ti z vsebino svojega dela, delovnim področjem, na katerem so uspešni, in tu izmojstrijo svoje spretnosti. Za tem sidrom se skriva vrednota znanja.

2. Managersko sidro

Nekateri pri razvoju svoje kariere odkrijejo, da si želijo zasesti najvišje pozicije v organizaciji, da jih zanima vodenje kot tako, da imajo vrsto sposobnosti, ki jih mora imeti oseba na vodilnem položaju. Želijo se dvigniti na tisto raven organizacije, na kateri bodo odgovorni za najpomembnejše odločitve in na kateri bodo njihova prizadevanja začrtala mejo med uspehom ter propadom. Želijo napredovati po hierarhični lestvici organizacije do (naj)višjih ravni odgovornosti.

3. Sidro samostojnosti/neodvisnosti

Nekateri posamezniki ne prenesejo omejitev, ki jim jih nalagajo organizacijska pravila, postopki, delovni čas, predpisane norme, ki so si jih zamislili drugi in se pojavljajo v vsaki organizaciji. Radi imajo, da se jim pove, kaj se od njih pričakuje, poda okvire za delo, potem pa želijo čim bolj proste roke, kako bodo do tega cilja prišli. Imajo vseobsegajočo potrebo, da bi delali stvari po svoje, v svojem tempu. Vrednota, ki se skriva za tem sidrom, je svoboda.

4. Sidro varnosti in stabilnosti

Nekateri čutijo prevladujočo potrebo po karieri, s katero se bodo počutili varni. Iščejo tako delovno okolje, v katerem bodo lahko predvideli večino dogodkov in bo njihovo delo predvidljivo, naloge rutinske, vnaprej jasne in predpisane. Zanje sta varnost in stabilnost osnovno življenjsko vodilo in omejujeta vse odločitve v zvezi s kariero. Glavna vrednota je varnost.

5. Sidro podjetniške ustvarjalnosti

Nekateri posamezniki imajo potrebo, da ustvarjajo lastne posle, tako da razvijajo svoje izdelke ali storitve in s finančnimi transakcijami odpirajo nove organizacije ali pa prevzemajo posle ter jih preoblikujejo v skladu s svojo vizijo. Merilo uspeha je ustvarjanje nečesa novega, saj že kmalu začnejo brezkompromisno uresničevati lastne sanje. Vrednota v tem sidru je lastništvo.

6. Sidro predanosti/poslanstva

Nekateri se odločijo za poklic zaradi osrednjih vrednot, ki jih želijo izraziti v svojem delu. Bolj jih zanimajo same notranje vrednote kot njihova dejanska nadarjenost ali področja, za katera so nadarjeni. Želijo tako ali drugače izboljšati svet, delo morajo osmisлити oziroma jasno vedeti, k čemu doprinašajo s svojim delom. Karierno sidro predanosti je značilno za posameznike, ki delujejo v poklicih, ki od njih zahtevajo, da pomagajo drugim (npr. učitelji, zdravniki), a jih najdemo tudi v drugih poklicih.

7. Sidro izziva

Nekateri posamezniki zasidrajo svojo kariero v notranji predstavi, da lahko osvojijo kar koli in kogar koli. Uspeh je zanje premagovanje nemogočih ovir, reševanje nerešljivih problemov, zmaga nad izjemno močnimi nasprotniki. Za lasten občutek napredovanja potrebujejo vse večje izzive ne glede na področje. Želijo si pestro in dinamično delo, ne marajo rutine. Vrednota v tem sidru je raznolikost.

8. Sidro življenjskega stila

Za nekatere posameznike je pomembnejši odnos podjetja, ki odseva spoštovanje do osebnih in družinskih zadev in v katerem imajo možnost za pogajanje o psihološki pogodbi. Na selitev so pripravljeni le v primeru povezovanja osebnih, družinskih in delovnih zadev. Izrednega pomena zanje je, da ima organizacija posluh za njihove potrebe in zelo cenijo malenkosti, ki jim jih omogoča, da lažje uskladijo poklicno sfero življenja z zasebno. Vrednota ljudi v tem sidru je prosti čas.

Velikokrat se določeno karierno sidro lažje poveže s posameznim poklicem, a ni nujno, da bodo osebe z najbolj izraženim kariernim sidrom zadovoljne in motivirane le v določenem poklicu. Oseba ima lahko najbolj izraženo karierno sidro nagovorjeno v različnih poklicih, na različnih delovnih mestih oziroma področjih dela.

Kaj motivira osebo v določenem sidru?

Zaradi vrednote, ki ji sledi oseba v določenem kariernem sidru, jo motivirajo prav določene stvari. Ključno je, da posameznik pozna karierna sidra, ki so pri njem (naj)bolj izražena. Ko jih pozna, ve, kaj mu ustreza, in posledično zavestno išče delovno okolje, kjer bo to sidro lahko »živel«. V okolju, ki nagovarja njegovo najbolj izraženo sidro, bo oseba bolje (notranje) motivirana za opravljanje dela. Pomembno je torej, da oseba poišče tako delovno mesto oziroma okolje, ki podpira njegovo karierno sidro. Kot sem že zapisala, je slednje kar osebna odgovornost posameznika, saj bo tako tudi bolj produktiven in uspešen, pa tudi bolj zadovoljen.

V nadaljevanju sem zbrala ključne motivatorje za vsako karierno sidro posebej.

1. Tehnično-funkcionalno sidro

Osebe v tehnično-funkcionalnem sidru najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- poglobljanje oziroma širitev strokovnega znanja,
- sodelovanje na strokovnih dogodkih in konferencah,
- možnost specializacije,
- možnost strokovnih izzivov,
- priložnosti za strokovni razvoj v izbrani stroki,
- sodelovanje v strokovnih komisijah,

- možnost nakupa strokovne literature,
- več tehnične podpore ali finančnih sredstev za strokovno delo,
- priznanje kolegov iz stroke za njihove strokovne dosežke,
- mentorstvo mlajšim kolegom, delitev/širjenje svojega znanja.

2. Managersko sidro

Osebe v managerskem sidru najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- možnost vertikalnega napredovanja,
- vodilna mesta v organizaciji,
- sprejetje visoke stopnje odgovornosti,
- priložnost za vodenje (večje skupine ljudi),
- možnost sprejemanja odločitev,
- visoka plača,
- pridobitev nazivov in posledično privilegijev,
- možnost prispevati k uspehu organizacije,
- delo, ki je pestro in zahteva veliko odgovornosti,
- možnost vsestranskega razvoja sposobnosti in znanj,
- pogosto ocenjevanje svoje uspešnosti,
- dodelitev pomembnih zadolžitev,
- članstvo v upravi.

3. Sidro samostojnosti/neodvisnosti

Osebe s sidrom samostojnosti in neodvisnosti najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- imeti veliko mero avtonomije,
- manj nadzora in vmešavanja v proces dela,
- natančna določitev rokov za realizacijo ciljev,
- jasno postavljeni okvirji dela in načrtani cilji,
- možnost fleksibilnega delovnega časa in fleksibilnih oblik dela,
- skrbno načrtovanje skupnih sestankov oziroma aktivnosti,

- napredovanje sprejmejo le, če bodo imeli več avtonomije,
- priznanje za svoje delo.

4. Sidro varnosti in stabilnosti

Osebe s sidrom varnosti in stabilnosti najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- utečeni delovni postopki,
- stabilna organizacija, ki zagotavlja trdnost in varnost zaposlitve,
- trajnost delovnega razmerja (razmerje za nedoločen čas),
- jasen in rutiniran postopek dela,
- priznanje za pripadnost organizaciji,
- fiksni sistem plač in jasne oblike povišanja,
- natančna navodila s strani vodje,
- preverjanje opravljenega dela s strani vodje (ali sem delo opravil pravilno),
- delo, ki je predvidljivo in ne predstavlja pretiranih izzivov.

5. Sidro podjetniške ustvarjalnosti

Osebe s sidrom podjetniške ustvarjalnosti najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- možnost lastništva oziroma ustvarjanja lastnih poslov,
- ustvarjanje nečesa novega (novih izdelkov/storitev),
- uresničevanje lastne vizije,
- spodbujanje k novim idejam in razvijanje novih idej,
- organizacija sestankov, kjer se zbirajo nove kreativne ideje,
- samostojno vodenje (ljudi, področja, projekta ...),
- ustvarjanje denarja,
- vodja ali vodstvo pokažejo interes in navdušenje za njihovo delovno področje,

- javno priznanje in denarno nagrajevanje,
- biti opažen v družbi, imeti ugled,
- vključevanje v zahtevne naloge.

6. Sidro predanosti/poslanstva

Osebe s sidrom poslanstva najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- poudarjanje višjega smisla oziroma ciljev, h katerim lahko njihovo delo doprinese,
- možnost vplivanja na sistem vrednot v organizaciji,
- ujemanje vrednot organizacije z njihovimi,
- možnost biti zgled drugim,
- usmerjanje na vidike dela, ko so njim pomembni,
- možnost dela na projektih, za katere se zanimajo in kjer vidijo smisel,
- delo z vsebinami, ki pripomorejo k izboljšanju znanja, potrebnega za delo,
- priznanje in podpora kolegov,
- delo, katerega cilj je pomagati drugim,
- vedeti za koga (ljudi/okolje) nekaj delajo (ne nujno neposredno),
- delo v neprofitnih ali socialnih organizacijah (ni pa nujno).

7. Sidro izziva

Osebe s sidrom čistega izziva najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- iskanje nenehnih izzivov,
- premagovanje nemogočih ovir (nerešljivih problemov, težke konkurence),
- preizkušanje samega sebe (lastnih zmogljivosti),
- opravljanje nalog, nad katerim so drugi že obupali,
- raznoliko, pestro, dinamično delo,
- zmaga nad izjemno močnimi nasprotniki,
- nagrade, ki pa morajo biti odraz njihove uspešnosti,
- nagrajevanje po učinku,
- postavljanje novih izzivov, še preden zaključijo s prejšnjim,
- posluš organizacije za realizacijo izzivov, ki so si jih sami postavili,
- postavljanje visokih meril za uspeh,
- nagrada za dobro opravljeno nalogo je nova, bolj zahtevna naloga,
- možnost strateškega načrtovanja,
- vodenje projekta/področja.

8. Sidro življenjskega stila

Osebe s sidrom življenjskega sloga najbolj motivirajo naslednje stvari/možnosti:

- uravnoteženost med kariero in zasebno sfero,
- razumevanje, spoštovanje do osebnih, družinskih zadev,
- posluš in pomoč delodajalca pri usklajevanju zasebne in poklicne sfere življenja,
- fleksibilnost s strani delodajalca,
- gibljiv delovni čas, fleksibilen delavnik,

- možnost dela od doma,
- koriščenja presežka ur v obliki dodatnih prostih dni,
- omogočanje prostih dni, ko to zahtevajo potrebe zasebnega življenja,
- pristno in jasno pogajanje o pogojih dela,
- delo, pri katerem si sami lahko prilagajajo urnik,
- delo s čim manj nadurami,
- neposredna komunikacija z delodajalcem o pričakovanih in zahtevah,
- možnost študijskega dopusta.

Kako uporabljamo karierna sidra v praksi?

Na Javnem zavodu Cene Štupar – Center za izobraževanje Ljubljana smo razvili interno orodje Motivator, s katerim posamezniku izdelamo analizo motivacije. Z njim ugotavljamo ne le karierna sidra, ampak tudi motivacijske faktorje. Posameznik tako na podlagi rezultatov dveh vprašalnikov (karierna sidra, motivacijski faktorji) v individualnem poročilu prejme lastno sliko o tem, kaj mu je pri delu (bolj) pomembno in kaj ga (bolj) motivira. Rezultate iz poročila izkušeni svetovalci posamezniku vedno tudi individualno interpretiramo.

Omenjeno analizo izvajamo v okviru Svetovalnega središča osrednjeslovenske regije, ki deluje v zavodu. Storitve je za vključene brezplačne.

Organizacije oziroma podjetja se pogosto odločijo, da v analizo motivacije vključijo celo skupino svojih sodelavcev, za katere pa, poleg individualnih poročil z interpretacijo, pripravimo tudi skupinske slike vključenih. Na ta način tako teoretični koncept vrednot kot teorija kariernih sider zaživita v praksi, saj je motivacija zaposlenih eden ključnih vidikov dela. Za organizacije so najbolj koristni prav zgoraj opisni motivatorji, ki so uporabni ne le za posameznika, pač pa tudi za vodje, ki se tako lahko (če seveda narava dela to dopušča) približajo zaposlenemu ter ga lažje motivirajo in vodijo.

Viri in literatura

- Boštjančič, E. (2015): *Vloga plače pri motiviranosti in zavzetosti zaposlenih na izbranem ministrstvu v Sloveniji*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Brečko, D. (2005): *Izobraževanje odraslih in načrtovanje osebne kariere*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta – doktorska disertacija.
- Brečko, D. (2006): *Načrtovanje kariere kot dialog med posameznikom in organizacijo*. Ljubljana: Planet GV.
- Cvetko, R. (2002): *Razvijanje delovne kariere*. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. str. 33–36.
- Deci, E. in Ryan, R. (2000): Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, let. 25, str. 54–67.
- Denny, R. (1997): *Kaj moram vedeti o motivaciji za uspeh*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Lipičnik, B. in Možina, S. (1993): *Psihologija v podjetjih*. Ljubljana: DZS.
- Musek, J. (2000): *Nova psihološka teorija vrednot*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti & Educy, str. 3–74, 201–358.
- Schein, E. (1990): *Career Anchors: Discovering Your Real Values*. San Francisco, California: Jossey-Bass/Pfeiffer.
- Šmitran, S. (2012). Motivacija zaposlenih v igralništvu. V: *Zbornik 9. Festivala raziskovanja ekonomije in managementa* (117–124). Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.

236 strani, 230 x 150 mm, mehka vezava z zavihki, 24,99 EUR

Najbolj zaželen otrok vseh časov me spravlja ob pamet

Dragi starši, preden se vam zmeša, vzemite v roke to knjigo. Avtorici največjega nemškega bloga za starše vas bosta naučili, kako v enem koraku umirite sebe in otroka. Osebnostne zgodbe in konkretni nasveti za težke primere so pravi balzam za dušo razdraženih staršev.

»Čudovit priročnik za sproščeno starševstvo.« Bild

DIDAKTA

04 5320 200

zalozba@didakta.si

www.didakta.si

POVABILO K SODELOVANJU Z REVIGO DIDAKTA

Vabimo vas, da postanete aktivni član revije Didakta in tako prispevate k boljši šoli, obenem pa si z vašim prispevkom pridobite dragocene točke za napredovanje.

SKUPAJ LAHKO GRADIMO KAKOVOSTNO ŠOLO!

Poleg strokovnih vsebin želimo v pedagoški reviji Didakta posebej izpostaviti izkušnje dobre prakse s strani učiteljev in vzgojiteljev, zato vas vabimo k sodelovanju s članki o pedagoški teoriji in praksi, o projektih, izmenjavah, prireditvah, dosežkih, novih idejah in pristopih ...

Kontakti uredništva

04 5320 200

revija@didakta.si

www.didakta.si/revija

Žvižgači v šolstvu

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

Dne 7. 2. 2023 je bil v Uradnem listu RS objavljen Zakon o zaščiti prijaviteljev (v nadaljevanju: ZZPri), ki določa načine in postopke za prijavo kršitev predpisov, za katere so posamezniki izvedeli v delovnem okolju, in njihovo obravnavo ter zaščito posameznikov, ki prijavijo ali javno razkrijejo informacije o kršitvi. Te posameznike v žargonu imenujemo tudi »žvižgači«.

Po ZZPri se rok za vzpostavitev prijavnih poti za zavezanca v javnem sektorju, kjer je več kot 50 zaposlenih, izteče 23. 5. 2023. Navedeno pomeni, da morajo vrtci in šole, ki imajo več kot 50 zaposlenih, vzpostaviti notranjo prijavno pot, ki obsega imenovanje zaupnika, opredelitev naslova za prejem prijave ter sprejem notranjega akta, v katerem bodo opisane posebnosti obravnave prijave, pri kateri ne sme priti do razkritja identitete prijavitelja.

Zakon določa tudi prepoved povračilnih ukrepov ter ureja zaščitne ukrepe za pomoč prijaviteljem. Prijavitelji, ki bodo prijavili kršitve predpisov, bodo deležni zaščite pred razkritjem njihove identitete, pa tudi zaščite v primeru povračilnih ukrepov. Prijaviteljem zakon zagotavlja brezplačno pravno pomoč, nadomestilo za primer brezposelnosti, psihološko podporo, sodno varstvo in začasne odredbe v primeru povračilnih ukrepov.

Pogoji za zaščito prijaviteljev

Prijavitelj je fizična oseba, ki prijavi ali javno razkrije informacije o kršitvi, pridobljene v svojem delovnem okolju. Prijavitelj je do zaščite po ZZPri upravičen, če je na podlagi utemeljenih razlogov menil, da so bile prijavljene informacije o kršitvah ob prijavi resnične, in je podal notranjo ali zunanjo prijavo ali javno razkril informacije o kršitvah.

Pomemben je tudi rok, v katerem prijavitelj prijavi ali razkrije informacije o kršitvi, saj prijavitelj do zaščite po ZZPri ni upravičen, če je prijavo podal dve leti ali več po prenehanju kršitve.

Nihče ne sme praviloma razkriti identitete prijavitelja brez njegovega izrecnega soglasja nikomur, razen zaupniku in organu za zunanjo prijavo. To velja tudi za vse druge informacije, iz katerih je mogoče neposredno ali posredno sklepati o identiteti prijavitelja.

Delodajalec nikakor ne sme ugotavljati identitete prijavitelja. Podatki o identiteti prijavitelja tudi po koncu postopka s prijavo niso informacija javnega značaja.

Evidentiranje prijave

Prijavo se evidentira v evidenci prijav tako, da se upošteva prepoved razkritja identitete in zaupnosti. Prijava je ustno ali pisno sporočanje informacij o kršitvah v delovnem okolju v javnem sektorju.

Ustna prijava se evidentira z natančnim zapisom njene vsebine. Ustna prijava se lahko s soglasjem prijavitelja tudi posname. Če je prijava podana po telefonu, se lahko po predhodnem obvestilu s soglasjem prijavitelja dokumentira s posnetkom klica. Prijavitelju se omogoči, da preveri, popravi in s svojim podpisom potrdi zapis ustne prijave, če to želi.

Evidenca prijav vsebuje podatke o prijavitelju, posredniku, povezanih osebah, osebi, ki jo prijava zadeva, in osebah, ki lahko pomagajo pri preiskavi prijavljene kršitve (osebno ime ali psevdonim, poštni naslov, naslov elektronske pošte, telefonsko številko in druge naslove za navezavo stika), gradivo, ki so ga predložile navedene osebe, in gradivo, ki je nastalo v postopku obravnave prijave, vključno s posnetkom oz. zapisom klica ali pogovora.

Praviloma se podatki v evidenci prijav hranijo pet let po koncu postopka. Po poteku roka hrambe se ti osebni podatki in vsebina prijave uničijo, evidenčni podatki o prijavi in poročilo pa se lahko hranijo tudi po poteku tega roka v skladu z notranjimi pravili. Osebni podatki, za katere je očitno, da niso potrebni za obravnavo prijave, se ne zbirajo. Če se takšni podatki zberejo pomotoma, se brez nepotrebnega odlašanja izbrišejo.

Notranja prijava

Notranja prijava je prijava znotraj pravnega subjekta v javnem sektorju, pri katerem je kršitev nastala; Prijavitelj poda informacijo o kršitvi praviloma z uporabo notranje poti za prijavo. Notranja pot za prijavo se vzpostavi tako, da se določi poseben elektronski naslov in telefonsko številko ali druge kontaktne podatke za prejem prijav, ukrepe za preprečitev razkritja identitete prijavitelja in da se imenuje zaupnika.

Zavezanci za vzpostavitev notranje poti za prijavo so subjekti v javnem sektorju s 50 ali več zaposlenimi (v nadaljevanju: zavezanec). Zavezanci za vzpostavitev notranje poti za prijavo izmed zaposlenih imenujejo zaupnika. Zavezanci lahko za prejem in evidentiranje prijav določijo tudi administrativno osebje ali informacijsko podprt način prejema in evidentiranja prijav.

Zavezanci lahko za prejem prijav določijo zunanega ponudnika storitve prejetih prijav. Zavezanec in ponudnik se dogovorita o načinu pošiljanja prejetih prijav zaupniku ali administrativnemu osebju, ponudnik pa lahko prijavitelju zagotavlja tudi druge informacije. Ponudnik je dolžan varovati identiteto prijavitelja in s podatki ravnati zaupno.

V zakonu je posebej navedeno, da lahko osnovne šole, vrtci, glasbene šole ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami na območju iste samoupravne lokalne skupnosti vzpostavijo skupno notranjo pot za prijavo, ki jo upravlja eden izmed vključenih zavodov ali samoupravna lokalna skupnost. Tudi srednje šole, višje šole ter dijaški domovi na območju iste samoupravne lokalne skupnosti lahko vzpostavijo skupno notranjo pot za prijavo, ki jo upravlja eden izmed vključenih zavodov.

Zavezanec določi tak postopek obravnave prijave, ki omogoča popolnost, celovitost in zaupnost informacij ter nepooblaščenim osebam zavezanca prepreči dostop do vsebine prijav, podatkov o prijavitelju in o osebah, ki jih prijava zadeva.

Zavezanec sprejme notranji akt (pravilnik), v katerem opiše notranjo pot za prijavo in opredeli zlasti:

1. zaupnika, po potrebi pa tudi administrativno osebje oziroma informacijsko podprt način prejema in evidentiranja prijav in morebitnega zunanjega ponudnika storitve prejetih prijav;
2. elektronski naslov, telefonsko številko ali druge kontaktne podatke za prejem prijav;
3. postopek prejema notranje prijave in njene obravnave;
4. ukrepe za preprečitev dostopa nepooblaščenim osebam do informacij o prijavitelju in drugih vsebin iz evidence prijav;
5. obveščanje notranjih organizacijskih enot, odgovornih za odpravo kršitve, način seznaitve vodstva o obravnavi prijave;
6. način informiranja zaposlenih in drugih oseb v delovnem okolju zavezanca o načinu uporabe notranjih poti za prijavo in o notranjem aktu. Prav tako zagotovi informacije o postopkih za zunanjo prijavo organom za zunanjo prijavo in, kadar je ustrezno, institucijam, organom, uradom ali agencijam Evropske unije.

Zavezanec mora do 1. marca tekočega leta za prejšnje leto KPK poročati o številu prejetih, anonimnih in utemeljenih prijav ter o številu obravnavanih povračilnih ukrepov, v poročilu pa navede tudi podatke o zaupniku.

Zaupnik

Zaupnik preizkusi in obravnava prijavo kršitve. Zaupnik prijavitelju, ki ni anonimen, da informacije o zaščiti po ZZPri, o postopkih za zunanjo prijavo organom za zunanjo prijavo ter informacije o nevladnih organizacijah, ki delujejo na področju zaščite prijaviteljev.

Zaupnik prijavitelju, ki je deležen povračilnih ukrepov, nudi informacije o pravnih možnostih in mu pomaga v upravnih in sodnih postopkih zaradi povračilnih ukrepov tako, da mu izda potrdilo o vloženih prijavi, zagotovi dokazila iz postopka s prijavo, ki jih prijavitelj potrebuje v nadaljnjih postopkih v zvezi s povračilnimi ukrepi in podobno. Zaupnik se lahko glede zaščitnih ukrepov posvetuje s Komisijo za preprečevanje korupcije (v nadaljevanju: KPK).

Zaupnik sodeluje z organom za zunanjo prijavo, kadar je to potrebno zaradi obravnave prijave pred zaupnikom ali organom za zunanjo prijavo.

Zaupnik po prejemu prijave to evidentira in preizkusi, ali so izpolnjeni naslednji pogoji za njeno obravnavo:

- da jo je podala fizična oseba;
- da se nanaša na informacije o kršitvi predpisov, ki veljajo v Republiki Sloveniji, in jih je prijavitelj pridobil v svojem delovnem okolju;
- da prijavljene informacije o kršitvah niso očitno neresnične;
- da jo je prijavitelj podal pred potekom dveh let po prenehanju kršitve.

Zaupnik prijave ne obravnava, če niso izpolnjeni ti pogoji ali če presodi, da obravnava ne bi bila smotrna, ker kršitev ni imela posledic, ker posledic ni več ali so neznatne.

Zaupnik v sedmih dneh od njenega prejema preizkusi prijavo, in če so izpolnjeni pogoji za njeno obravnavo, prijavitelju izda potrdilo o sprejemu prijave, ki vključuje datum in čas prejema. Če zaupnik ugotovi, da pogoji za obravnavo prijave niso izpolnjeni, prijavitelja v sedemdnevnem roku seznani z razlogi, zaradi katerih prijave ne bo obravnaval.

Zaupnik obravnava prijavo skrbno, zaupno in samostojno ter pri tem ni vezan na navodila v posamezni zadevi. Zaupnik zlasti od prijavitelja in osebe, na katero se prijava nanaša, pridobi infor-

macije, ki so potrebne za oblikovanje predlogov ukrepov, ki so usmerjeni v prenehanje kršitve, odpravo posledic kršitve ali preprečevanje prihodnje kršitve.

Zaupnik ukrene, kar je potrebno za prenehanje kršitve. Če za prenehanje kršitve ali odpravo posledic kršitve ni pristojen, s prijavo in predlogi ukrepov seznani osebe ali notranje organizacijske enote, ki so odgovorne za odpravo kršitve.

Zaupnik konča obravnavo prijave v treh mesecih od njenega prejema s poročilom, v katerem navede, ali in iz katerih razlogov je prijava neutemeljena. Če je prijava utemeljena, v poročilu navede zlasti predlagane in izvedene ukrepe za prenehanje kršitve, odpravo posledic kršitve ali preprečevanje prihodnje kršitve, svoje ugotovitve o uspešnosti izvedbe predlaganih ukrepov ter morebitne predlagane in izvedene ukrepe za zaščito prijavitelja.

Zaupnik ob upoštevanju zaščite identitete prijavitelja z ugotovitvami iz poročila seznani vodstvo zavezanca. Zaupnik ob koncu obravnave prijave, najpozneje pa v treh mesecih od prejema prijave, prijavitelja obvesti o utemeljenosti prijave, predlaganih in izvedenih ukrepih, izidu postopka oz. o stanju postopka z notranjo prijavo, če postopki za odpravo kršitev po treh mesecih še niso končani. Ustno obvestilo se evidentira z zaznamkom v evidenci prijav.

Zunanja prijava

Prijavitelj informacijo o kršitvi poda neposredno z uporabo zunanje poti za prijavo, če notranja pot za prijavo ni vzpostavljena, če notranje prijave ne bi bilo mogoče učinkovito obravnavati, ali če prijavitelj meni, da v primeru notranje prijave obstaja tveganje povračilnih ukrepov.

Organi za zunanjo prijavo, ki bi na področju vzgoje in izobraževanja lahko prišli v poštev, so predvsem: Javna agencija za varnost prometa, Državna revizijska komisija, FURS, Tržni inšpektorat, Informa-

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

V kolikor še nimate imenovane strokovne pooblaščen osebe za varstvo osebnih podatkov (po GDPR), se obrnite na KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.. Nedvomno najbolj ugodna in strokovna rešitev za posodobitev in uskladitev dokumentov s področja varstva osebnih podatkov.

Zaupaj nam že veliko število vrtcev, osnovnih šol in glasbenih šol. Prepričajte se še vi!

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

¹ Zanimivo, da Inšpektorata RS za šolstvo in šport zaenkrat še ni med organi za zunanjo prijavo.

cijski pooblaščenec, Inšpekcija za varno hrano, Inšpektorat za delo, Inšpektorat za javni sektor, Zdravstveni inšpektorat in KPK.¹

Zaščita prijaviteljev

Enega od najbolj pomembnih zaščitnih ukrepov prijaviteljev predstavlja prepoved povračilnih ukrepov. Prepovedani so vsakršni povračilni ukrepi zoper prijavitelja, zlasti pa:

- odpoved delovnega razmerja;
- premestitev na nižje delovno mesto, onemogočanje ali zadržanje napredovanja;
- prenos delovnih nalog, sprememba kraja delovnega mesta, sprememba delovnega časa, zmanjšanje delovne obveznosti, neizplačilo ali znižanje plače in drugih dodatkov;
- onemogočanje ali zadržanje izobraževanja in strokovnega usposabljanja;
- nizka ocena delovne uspešnosti, nizka letna ocena;
- uvedba disciplinskega postopka, izrekanje disciplinskih ukrepov ali kazni;
- šikaniranje, prisila, ustrahovanje, nadlegovanje ali izključitev in pomanjkljiva zaščita dostojanstva pred takim ravnanjem drugih oseb;
- diskriminacija, slabša ali nepravična obravnava;
- opustitev sklenitve pogodbe o zaposlitvi za določen čas ob izpolnjenih pogojih, ki jih zakon določa za sklenitev pogodbe o zaposlitvi za določen čas;
- odpoved pogodbe o zaposlitvi za določen čas pred potekom časa oziroma pred prenehanjem razloga za sklenitev te pogodbe;
- samovoljno odrejanje opravljanja zdravstvenih pregledov ali pregledov zaradi ugotavljanja delovne sposobnosti;

Kot povračilni ukrep se štejeta tudi grožnja s povračilnim ukrepom ali poskus povračilnega ukrepa.

Prijavitelji so upravičeni tudi do zaščitnih ukrepov. To so ukrepi, ki se zagotavljajo prijaviteljem glede na vrsto povračilnih ukrepov, zlasti pa:

- prepoved razkritja identitete prijavitelja in zaupnost;
- izključitev odgovornosti prijavitelja;
- sodno varstvo in začasne odredbe v primeru povračilnih ukrepov;
- brezplačna pravna pomoč;
- nadomestilo za primer brezposelnosti;
- psihološka podpora.

Prijavitelj, ki informacije o kršitvah prijavi ali javno razkrije v skladu z ZZPri, ne krši nobene omejitve ali prepovedi glede razkritja informacij in ne nosi nobene odgovornosti, povezane s takšno prijavo ali javnim razkritjem, pod pogojem, da ni prijavil ali javno razkril neresničnih informacij in je na

podlagi utemeljenih razlogov menil, da sta bila prijava ali javno razkritje takšnih informacij nujna za razkritje kršitve na podlagi ZZPri.

Prijavitelj lahko zaradi povračilnih ukrepov uveljavlja sodno varstvo pred pristojnim sodiščem. V postopkih pred sodiščem ali drugim organom se v zvezi s škodo, ki jo je utrpel prijavitelj, domneva, da je škoda posledica povračilnega ukrepa zaradi prijave ali javnega razkritja, če prijavitelj izkaže, da je podal prijavo ali javno razkril informacije o kršitvi in da je utrpel škodo. V takšnih primerih mora oseba, ki je sprejela ukrep, dokazati, da je bil ta ukrep zakonit in primeren in ni bil povezan s prijavo.

Do brezplačne pravne pomoči je upravičen prijavitelj v sodnih postopkih, ki jih zoper delodajalca sproži zaradi povračilnih ukrepov, ali v sodnih postopkih, ki jih kot povračilni ukrep zoper prijavitelja sproži delodajalec, ali v sodnih postopkih, ki so v zvezi z njegovo prijavo, če izkaže, da je pred povračilnim ukrepom podal prijavo po ZZPri. Prijavitelj je do brezplačne pravne pomoči upravičen ne glede na določbe o materialnem položaju prosilca.

Če je delodajalec prijavitelju odpovedal pogodbo o zaposlitvi in če prijavitelj uveljavlja sodno varstvo ter s potrdilom KPK izkaže, da je upravičen do zaščite po ZZPri, lahko uveljavlja pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti, kot če bi mu prenehala pogodba o zaposlitvi brez njegove krivde. Prijavitelj uveljavlja pravico do denarnega nadomestila, če se prijavi v evidenco brezposelnih oseb z vlogo, ki jo vloži pri Zavodu RS za zaposlovanje v roku 30 dni od prenehanja pogodbe o zaposlitvi.

Če prijavitelj potrebuje psihološko podporo zaradi povračilnih ukrepov, lahko KPK na njegovo pobudo, pobudo zaupnika ali uradne osebe za zunanjo prijavo centru za duševno zdravje, klinično-psihološki ambulantni ali psihiatrični ambulantni v mreži javne zdravstvene službe predlaga njegovo obravnavo.

Sklepna misel

Vrtci in šole z več kot 50 zaposlenimi ne smete pozabiti, da do 23. 5. 2023 vzpostavite notranjo prijavno pot, ki obsega imenovanje zaupnika, opredelitev naslova za prejem prijave ter sprejem notranjega akta.

Čas bo pokazal, koliko bo prijav po tem novem zakonu v šolstvu, vendar bi bilo morda smiselno v prvih letih sodelovati z zunanjim ponudnikom storitve prejetanja prijav, ki pa ne bi zgolj sprejemal prijave, ampak predvsem da bi s prav(n)imi nasveti pomagal tako vašemu zaupniku kot tudi prijavitelju pri oblikovanju učinkovitih predlogov ukrepov, ki bodo usmerjeni v prenehanje kršitve, odpravo posledic kršitve ali preprečevanje prihodnje kršitve.

Revija Didakta, št. 222
marec, april 2023

Za založbo
Rudi Zaman

Urednik
dr. Martin Uranič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik

Časopisni svet
mag. Domen Petelin,
Rudi Zaman,
Metka Zorec

Jezikovni pregled
dr. Martin Uranič

Fotografije
avtorice in avtorji člankov,
foto dokumentacija uredništva

Slika na naslovnici
Ernst Ludwig Kirchner, *Sertigtal im Herbst* (olje na platnu, 1925/26)

Oblikovanje
Grga Jokić

Tisk
Grafika Soča d. o. o.

Naslov uredništva
Revija Didakta
Ljubljanska cesta 11
4240 Radovljica
tel.: 04 53 20 209
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo poravnajte
na račun št. 02 068-0016734826

Letna naročnina na revijo *Didakta*
znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil.
Posamezna dvojna številka stane
18,99 EUR.

Revija *Didakta* sofinancira Javna
agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije.

Navodila avtoricam in avtorjem

Članki za objavo v reviji *Didakta* naj praviloma obsegajo okrog 16.500 znakov s presledki ali okrog 2.500 besed. Krajše ali daljše članke bo uredništvo vzelo v presojo. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si.

Zaželeno je, da besedilu priložite ustrezno slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe in podobno. Elektronske fotografije ali skenirane fotografije morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi). Po potrebi slikovno gradivo opremite s podnapisi. Avtorica ali avtor mora sam poskrbeti za **upoštevanje avtorskih pravic** oziroma pridobiti ustrezno dovoljenje za enkratno objavo slikovnega gradiva v reviji *Didakta* pri nosilcih avtorskih pravic. Prav tako je avtorica ali avtor sam dolžan poskrbeti za spoštovanje zasebnosti pri morebitnih prizadetih osebah objavljenih na fotografijah. Podatki o avtorici ali avtorju naj vsebujejo naslednje elemente: ime in priimek, morebitni akademski naziv in položaj, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov.

Članek mora imeti kratek poveden naslov in morebitni podnaslov. Članek naj ima povzetek v obsegu okrog 100 besed in seznam petih ključnih pojmov, če gre za raziskovalni oziroma znanstveni članek. Pri pisanju upoštevajte strokovna (in znanstvena) načela pisanja. Članek naj bo smiselno razdeljen na poglavja z ustreznimi podnaslovi.

V kolikor ste pri pisanju članka uporabili literaturo ali vire, naj bodo le ti navedeni na koncu članka v abecednem vrstnem redu v naslednji obliki:

Članek v reviji

Vovk Korže, A. (2014): Slovenija - učna regija za izkustveno izobraževanje. *Vzgoja in izobraževanje*, let. 45 (št. 1/2): str. 106-112.

Članek v zborniku

Rus, V. (2004): Izobraževanje kot privatna in javna dobrina. V: Macura Dušan (ur.), Babšek Jana (ur.) *Kakšna bo šola prihodnosti?*, str. 71-77. Radovljica: Didakta.

Zbornik

Enever, J. (ur.), Moon, J. (ur.) in Raman, U. (ur.) (2009): *Young Learner English Language Policy and Implementation: International Perspectives*. Reading: Garnet Education.

Knjiga

Globovnik, N. (2010): *Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravske regije*. Maribor: Filozofska fakulteta, UM - magistrsko delo.

Elektronski vir z avtorjem ali urednikom

Lipovec Oštir, A. (2010): Organizacija in okoliščine izvajanja zgodnjega učenja tujih jezikov na osnovnih šolah. V: Lipovec Oštir, A. (ur.) in Saša, J. (ur.): *Pot v večjezičnost - zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole*, str. 16-30. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Dostopno na <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnost.pdf>, 31. 7. 2014.

Elektronski vir brez avtorja ali urednika

Vir 1: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (2013): *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/2013/Resolucija_sprejeto_besedilo_15.7.2013_.pdf, 10. 5. 2014.

Uporabljen literaturo naj bo v članku navedena na naslednji način:

Članek, monografija, vir: (Globovnik 2010)

Posamezen del članka, monografije ali vira: (Globovnik 2010, 132-139)

Dva deli istega avtorja objavljena istega leta: (Globovnik 2010a; Globovnik 2010b)

Dva avtorja istega dela: (Horvatin in Matoh 2011)

Večje število avtorjev/urednikov istega dela: (Enever in drugi 2009)

Elektronski vir brez avtorja/urednika: (Vir 1)

Že objavljenih prispevkov ali prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Naročite se na revijo Didakta

Naročila sprejemamo po telefonu (04) 53 20 210, preko elektronske pošte založba@didakta.si ali preko običajne pošte, ki jo lahko pošljete na naslov založbe Didakta d.o.o., Ljubljanska cesta 11, 4240 Radovljica. Ob naročilu preko elektronske ali klasične pošte naročilu dodajte tudi svoje podatke, kot so ime ustanove/ime in priimek naročnika, naslov, pošta, e-pošta, telefon in SI/davčna številka. Letna naročnina na revijo *Didakta* znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil. Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Naročnina se obnavlja in velja do pisnega preklica.

Spoštovani učitelji in pedagoški delavci!

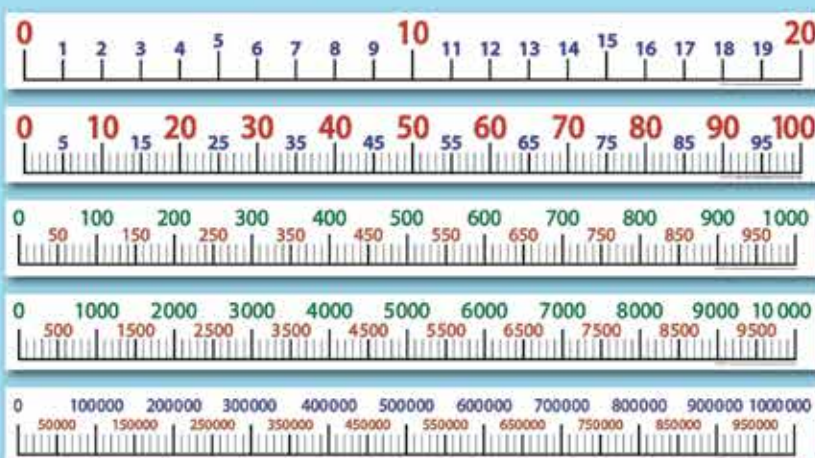
ZA ŠOLSKO LETO 2022/23 SMO PRIPRAVILI DIDAKTIČNE PRIPOMOČKE

RAZREDNI STENSKI STOTIČNI KVADRAT

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Velikost 100 x 100 cm

Velikost 200 x 20 cm

ŠTEVILSKI TRAKOVI

- številski trak do 20
- številski trak do 100
- številski trak do 1000
- številski trak do 10.000
- številski trak do 1.000.000

Naročilo in informacije: maja@stromboli.si | T: 01 620 88 00

 STROMBOLI

didakta

KRISTER P. JANSSON

JAN PANČUR

Ilustriral Jure Engelsberger

**TOTALNO NEOBIČAJNE PRIGODE
TOTALNO OBIČAJNEGA ŠOLARJA**

"Najbolj zabavna zgodba o poblaznели znanstvenici,
vesoljskih kuščarjih in hipnotičnih testeninah,
kar jih boste našli v našem kotičku galaksije."

Boštjan Gorenc - Pižama

www.didakta.si

